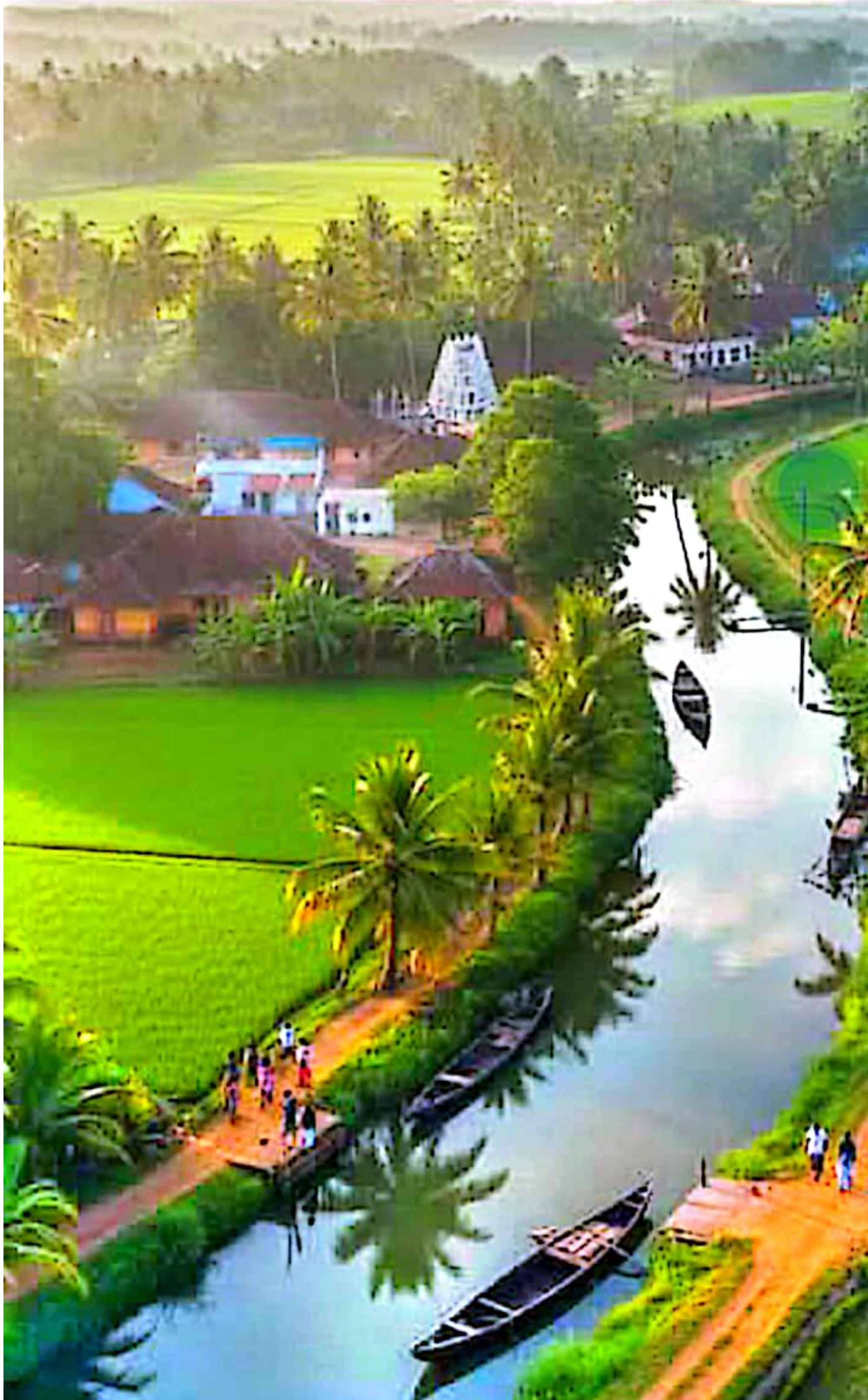
ٽنڊوحيدر شخصيت ماڳ ۽ مڪان

مصنف جو تعارف

نالو:محمد اڪرم

ولد:شمس الدين

پيدائش:3 مارچ 1980

ذات:پنهور

تعليم:ايم اي،بي ايڊ

پيشو: پرائمري استاد

صنف:نثر،نظم

ادبي پورهيو: فرياد عورت (ڪهاڻيون)۽ ڪليات فيض حيدري جمع و ترتيب ڏنا آهن.

پسنديده اديب: سرتاج شعراء شاهه عبداللطيف ڀٽائي، ڊاڪٽر نبي بخش بلوچ ۽ فيض حيدري

"ٽنڊو حيدر – شخصيت، ماڳ ۽ مڪان.

2.سماج سدّار ویلفیئر ایسوسیشن
3.دعائیہ کلمات

انتساب

هن ڪتاب کي
ٽنڊو حيدر جي اُن پاڪ
مٽيءَ جي نالي.
جنهن مٽيءَ عالمَن، اديبن، خادمَن،
فقيرَن ۽ سچائيءَ سان جيئڻ وارن
انسانن کي جنم ڏنو.

انهن ماڻهن جي ياد ۾

جيڪي اڄ بہ ٽنڊو حيدر جي هوائن ۾ خوشبو بڻيل آهن،

گلن تي اوس بڻيل آهن،

۽ ڌرتيءَ جي دامن ۾ نور بڻجي آرامي آهن.

ليکڪ جي پاران

ٽُنڊو حيدر جهڙي ڌرتيءَ جي تاريخ رڳو مٽيءَ جا نشان، پراڻن گهرن جا نقش ئي نہ آهي، پر اهي ماڻهوءَ، فڪر، ثقافت ۽ روحانيت جي هڪ مسلسل ڪهاڻي آهي. هِي ڪتاب انهيءَ ڪهاڻيءَ کي حرفن جي روشنيءَ سان محفوظ ڪرڻ جي عاجز ڪوشش آهي، جيئن ايندڙ نسلن تي ڪو پردو نہ رهي، جيئن تاريخ جي ڪندن ۾ وسريل حقيقتون وقت جي توڙ ۾ دفن نہ ٿي وڃن، جيئن اسان جو مستقبل پنهنجي ماضي جي سچائيءَ سان ڳنڍيل رهي.

اهو قلم جنهن هن ڪتاب جا باب لکيا، نہ نوابن جو هٿ هو، نہ ڪنهن اقتدار جي ڇانوَ ۾ پلجندڙ آواز بلڪہ اهو هڪ مقامي استاد، هڪ محقق ۽ پنهنجي ڌرتيءَ سان عشق رکندڙ انسان جي دل جو درد هو. هي ڪتاب ان احساس سان لکيو ويو آهي تہ جيڪڏهن ڪنهن ماڳ، ڪنهن شخصيت، ڪنهن ڌرتيءَ جو حال لکڻ ۾ دير ٿي وڃي، تہ حقيقتون افسانا بڻجي وڃن ٿيون ۽ حقيقتن تي ٺهندڙ افسانا ماڻهن کي گمراهہ ڪري ڇڏين ٿا.

ڪتاب ڇو لکيو ويو؟

هر علائقو پنهنجي تاريخ جو امين هوندو آهي، پر سڀ علائقا پنهنجي تاريخ لکن ٿا نہ.

ٽنڊو حيدر جي حوالي سان بہ اهو ڏکيو احساس غالب ٿيو تہ:

ڪيترائي عظيم انسان هتي جي مٽيءَ مان پيدا ٿيا، پر سندن يادگيري ڪتابن ۾ جڳهه نہ وٺي سگهي؛

ڪيترائي مذهبي ماڳ ۽ روحاني مرڪز، جن جو اثر سچي زبانن تي پکڙيل آهي، پر تاريخ جي صفحن ۾ سندن تعارف اڃا تائين اڻپورو آهي؛

ڪيترائي تعليمي ادارا، سماجي حرڪتون ۽ سياسي تحريڪون هتي جنم وٺي

ويون، پر انهن جي باضابطه تحقيقي پيشڪش نه ٿي سگهي؛
هتي جي ثقافت، ريتن رواج، قدرن ۽ ڪردارن کي علمي فريم ۾ بند نه ڪيو
ويو.

انهي خالي جڳهه کي پورو ڪرڻ لاءِ هي ڪتاب لکڻ ضروري ٿي پيو.
اهو هڪ ادبي، تاريخي ۽ دستاويزي ڪوشش آهي ته ٽنڊو حيدر کي لفظن جي
صورت ۾ هڪ مستقل حوالو بڻايو وڃي.هڪ اهڙو حوالو جيڪو تحقيق جي
لائق هجي، نسلن جي لاءِ محفوظ هجي، ۽ وقت جي تبديلي کان بچيل هجي.

تحقيق جو مقصد...

هن ڪتاب جو مقصد محض تاريخ بيان ڪرڻ نڪ آهي،
پر معنيٰ کي ظاهر ڪرڻ، شخصيتن جي فڪر کي محفوظ ڪرڻ، ۽ ماڻن جي
روحاني ۽ سماجي حيثيت کي دستاويز ڪرڻ آهي.

هن تحقيق جا بنيادي هدف هي آهن:

1.ٽنڊو حيدر جي جغرافيائي ۽ تاريخي تشخص کي اجاگر ڪرڻ

ماڳ ڪيئن آباد ٿيو؟ ڪهڙن دؤرن مان گذريو؟ ڪهڙيون تبديليون آيون؟

2.ماڻهن، ادارن ۽ فڪر جي تاريخ کي محفوظ ڪرڻ

سياسي شخصيتون، مذهبي رهنما، شاعر، اديب، معلم، سماج سڌارڪ.انهن جو
ڪردار سيني لاءِ معلوم هجي.

3.مقامي ثقافت ۽ روحانيت جو تجزيو پيش ڪرڻ

هتي جا رسم رواج، روايتون، ميلن، فقيري ماڳن ۽ مزارات جو سوسيولوجيڪل مطالعو.

4.مستقبل لاءِ علمي بنياد مهيا ڪرڻ..

ته جيئن ڪو محقق، اديب، صحافي يا سماجي ڪارڪن جڏهن به ٽنڊو حيدر بابت لکي، ته هي ڪتاب هڪ رهنما دستاويز بڻجي سامهون هجي.

5.ماڻهن جي احساس ۽ فڪر جي لڙ ڪي محفوظ ڪرڻ..

ڪا تاريخ رڳو واقعا نه هوندي آهي؛ اها دلين جون ڌڙڪڻون به هوندي آهي. اسان انهن ڌڙڪڻن کي سچائيءَ سان محفوظ ڪرڻ چاهيون ٿا.

ڪم جي اهميت...

هڪ محقق جي ڪم جي اهميت تڏهن وڌندي آهي جڏهن اهو ڪم:

ماڻهوءَ جي سڃاڻپ ٿئي،
ماڳ جو فڪر بڻجي،
وقت لاءِ جائزو ۽ اڳتي لاءِ رستو ڏاهي.

تنهن لحاظ سان هن ڪتاب جي اهميت ڪيترن رخن کان آهي:

1.ثقافتي ۽ تاريخي دستاويز ٿيڻ جي حيثيت سان

هي ڪتاب نسلن کي ٻڌائيندو تہ:

“تون ڪير آهين؟ تنهنجو ڳوٺ ڪهڙو هو؟ تنهنجي ڌرتيءَ جي پاڇي ۾ ڪهڙا ماڻهو رهيا؟”

2.علمي ۽ تحقيقي ضرورت جي طور...

هتي جي سياسي تاريخ، مذهبي تحريڪ، ادبي روايت ۽ سماجي اڏاوت جو ڪو بہ دستاويز موجود نہ هو؛
هي ڪتاب اهو خال پورو ڪري ٿو.

3.فڪري ۽ جذباتي ورثو سنڀالڻ طور...

ڪنهن بہ ڳوٺ، شهر يا قوم جي اصل طاقت ان جي “يادگيري” هوندي آهي؛
هي ڪتاب ٽنڊو حيدر جي يادگيري کي حرفن جي صورت ۾ محفوظ ڪري ٿو.

4.نوجوان نسل جي تعليمي ۽ شعوري ترقي لاءِ...

هي ڪتاب پڙهندڙ کي ٻڌائيندو تہ هن جو ماڳ ڪيترو قديم، ڪيترو برڪت وارو ۽ ڪيترو اهم آهي؛
پيو تہ نوجوانن ۾ سماجي سڃاڻپ جو احساس پيدا ٿيندو.

5.محققانہ طريقيڪار جو نمونو...

هي ڪتاب ذريعي پڙهندڙ سکي سگهي ٿو تہ مقامي تاريخ ڪيئن لکجي؟

شخصيتن کي ڪيئن پيش ڪجي؟ ۽ فڪري حوالن کي ڪيئن ترتيب ڏجي؟

محقق جو نوٽ...

هن ڪتاب جي تياري ۾ ڪنهن ادارتي سرپرستي، وڏن فنڊن يا سياسي مدد جي ضرورت محسوس نہ ڪئي وئي؛
هي ڪتاب ماڻهن جي ڪچهرين، پوڙهين جي ڳالهين، زمين جي تاريخ ۽ محقق جي دل جي سچائيءَ مان نڪتل آهي.

ڪڏهن قلم ڳوٺ جي گليءَ ۾ هليو، ڪڏهن مسجدن جي گذرگاهہ تائين،
ڪڏهن مقبري جي ٽڏڙي ڇانوَ ۾ ويهي لکيو ويو،
ڪڏهن بزرگن سان ڳالهيون ڪيون ويون، تہ ڪڏهن تاريخي نشانيون ڏسڻ لاءِ ٽوڙ ڀريل رستن تي پنڌ ڪيو ويو.

هي ڪتاب رڳو لکيو نہ ويو آهي.
هي محسوس ڪيو ويو آهي، ڏٺو ويو آهي، ۽ ساهہ جي حرارت سان گڏجي صفحن ۾ لٿو آهي.

انهي ۾ نہ ڪنهن شخص جي خوشامد آهي، نہ ڪنهن جي مخالفت؛
صرف سچائي، شعور ۽ سڃاڻپ جو اظهار آهي.

آخري لفظ. پڙهندڙ لاءِ دعا ۽ خواهش..

الله پاڪ کان دعا آهي تہ:

هي ڪتاب ٽنڊو حيدر جي علمي ۽ تاريخي سڃاڻپ لاءِ روشن مينارو بڻجي؛

پڙهندڙن جي شعور کي مضبوط ڪري،
نسلن کي پنهنجن اصلن سان ڳنڍي،
۽ قلم روزِ آخرت ۾ اسان لاءِ گواهي بڻجي ته اسان پنهنجي ڌرتيءَ سان انصاف ڪيو.

جيڪڏهن ڪو پڙهندڙ هن ڪتاب مان صرف هڪ ڳالهه به سکندو ته:

"پنهنجو ماڳ سڃاڻ، پنهنجي تاريخ ڄاڻ،
پنهنجي وڏن کي ياد رک"

ته پوءِ محقق جو مقصد پورو ٿي ويندو.

تنبوحيدر جو تاريخي پسمنظر

سنڌ جي قديم تمدني سرزمين تي، جتي مٽيءَ جي خوشبو تاريخ جي تندين سان ملندي آهي، جتي روايتن جا رنگ جديد دور جي روشن خيالن سان سنگت رکن ٿا، اتي هڪ اهڙو ڳوٺ موجود آهي جيڪو فقط نقشي جو نالو نہ، پر صدين جي شعور، صدين جي محبت، ۽ صدين جي محنت جو ترجمان آهي.
ٽنبوحيدر۔
شيخ ڀرڪيو روڊ تي حيدرآباد کان فقط ٽي ڪلوميٽرن جي فاصلي تي واقع هي ڳوٺ پنهنجي علمي، ادبي، جغرافيائي ۽ سماجي اهميت سبب هڪ مرڪزي مقام ماڻجي چڪو آهي۔ هن ڳوٺ جي جاگرافيائي بيهڪ N68•30 E22•25 آهي، ۽ 2011ع جي آدمشماري مطابق هن جو آباديءَ جو انگ لڳ ڀڳ 23000 جي ويجهو آهي.هي ڳوٺ ميونسپل ٽنبو فضل جي يونين ڪاؤنسل 71 آهي.ڏکڻ طرف ٽنبو فضل، اتر ۾ ٽنبو ڄام، اوڀر ۾ ٽنبو غلام علي ۽ اولهہ ۾ حيدرآباد.اهي سڀئي هن ڳوٺ کي ڄڻ محبتن جي مالها ۾ پيل موتين جيان گهيري بيٺا آهن۔

اهي سڀ ڳوٺ، اهي سڀ رستا، اهي سڀ رشتا ٻڌائي رهيا آهن تہ ٽنبوحيدر رڳو هڪ وسندي ناهي، پر هڪ مرڪز آهي.علم جو، ادب جو، انسانيت جو، ۽ اتحاد جو۔

ابتدا جو داستان. بنياد ۽ باني...

ٽنبوحيدر جي بنياد وجهندڙ شخصيت حيدرخان پرڳڙي هئي، جيڪو ميرن جو ڪمشنر هو۔ سن 1825ع ۾ هن نہ صرف هن علائقي کي آباد ڪيو، پر ترقيءَ جي اهڙي بنياد وڌي جو هن ڳوٺ جي قسمت بدلجي وئي۔
حيدرخان پرڳڙي زمينون خريد ڪيون، ماڻهن کي آباد ڪيو، رستا ٺاهيا، ۽ ٽنبوحيدر کي حيدرآباد سان ڳنڍي هڪ سماجي ۽ اقتصادي مرڪز ۾ تبديل

ڪري ڇڏيو.

شروعاتي دور ۾ هتي خاصخيلي، ميمڻ، ڪنير، پيل ۽ ڪوري قومون آباد هيون.اهي ئي قومون هن مٽيءَ کي نہ فقط رهائش جو هنڌ بڻائينديون ويون، پر پنهنجي محنت سان هن کي محبتن جي مرڪز ۾ بدلائينديون ويون.

ان وقت ڳوٺ جي وچان ڪچو رستو گذرندو هو، جيڪو هالا، مٽياري ۽ تاجپور تائين واپار جو بنيادي رابطو هو. ان رستي تي سفر ڪندڙ مسافر، سوداگر ۽ مسافرنما درويش جڏهن ٽنڊوحيدر وٽ لنگهندا هئا تہ پوءِ هن مٽيءَ جي مهانتا، محبت ۽ مهمان نوازيءَ جي ڪري ڪيترائي هتي مستقل تي رهجي ويندا هئا.

علمي ۽ ادبي ورثو.. ٽنڊوحيدر جو اصل اوج

ٽنڊوحيدر اهو ڳوٺ آهي، جتي علم جي شمع ڪڏهن بہ وسامي ناهي. هي مٽي اهو ميدان آهي، جتي اديب ۽ شاعر نہ فقط جنم وٺندا آهن، پر پنهنجي قلم جي خوشبو پوري سنڌ کي موهي وجهن ٿا.

عظيم شخصيتن جو روشن قافلو...

1.فيض محمد فيض حيدري
بيمِثل اديب، ڪهاڻيڪار، شاعر ۽ فڪر جو فاتح. هن جون تحريرون، سندس بيت، سندس غزلون ۽ سندس مقالا اڄ بہ سنڌ جي ادبي فضائن ۾ خوشبوءَ وانگر مهڪندڙ آهن.

2.رئيس پريل پرڳڙي
سماجي انصاف، خدمت ۽ عوام دوستي جي علامت. رئيس صاحب جو نالو

علائقي جي ترقي، امن ۽ سماجي سهڪار سان سڌو ڳنڍيل آهي.

3.حاجي محمد جمن ڪوري
هڪ وڏيرو، پر اهڙو وڏيرو جنهن جو وڏو ٿيڻ غرور ۾ نه، بلڪه خدمت ۾ هو.
هن غريبن، يتيم وٽن، بيمارن ۽ بي سهارن لاءِ جيڪو ڪم ڪيو، اهو سندس
نالي کي عزت جي بلند چوٽيءَ تي آڻي بيهاريندو آهي.

4.ماستر عزيز احمد ڪيريو
تعليم جو روشن مينار، شاگردن جو سهارو، ۽ استاديت جي اعليٰ مثالن مان هڪ.

5.ماستر محمد علي ڪيريو
واپار ۽ تعلم ٻنهي ميدانن ۾ نمايان شخصيت، جنهن سماج کي صرف محنت جو
سبق سيکاريو.

6.پروفيسر ڊاڪٽر شفيع محمد ڪوري
علمي دنيا جو شاندار نالو، جنهن پنهنجي تحقيق ۽ تدريس سان پنهنجي ڳوٺ
کي عالمي سطح تي سڃاڻپ ڏني.

7.ڊاڪٽر سونو خان پرڳڙي
سماج سڌارڪ، خدمت جو مثال، ۽ علاج کي عبادت سمجهندڙ شخصيت.

8.چيئرمين حاجي غلام نبي ڪوري.
علائقي جي سياسي قيادت، عوامي خدمت ۽ سماجي رهنمائي ۾ مشهور نالو.

9.مولانا محمد عمر خانزادو
ديني خدمت، سياسي جاکوڙ ۽ تنظيم سازي ۾ اهم ڪردار.تاحيات سرپرست

جمعيت علماءَ اسلام.

10.شهيد سهيل حيدري
قرباني ۽ بهادري جو روشن نشان.جنهن پنهنجي علائقي ۽ اصولن لاءِ جان ڏني.

11.ماستر محمد يونس خاصخيلي ۽ سائين ذوالفقار علي خاصخيلي
تعليم جا روشن ستارا، جيڪي صدين تائين شاگردن جي دلين ۾ ياد رکبا.

12.محمد علي ناز ڪيريو ۽ مختيار پريمي
شاعري، نثر، جذبات ۽ فڪر جا مهرداد. جن جي شعرن ۽ گيتن ۾ ٽنڊوحيدر جي محبت جي مهڪ سمايل آهي.

13. اڪرم حيدري
مضمون نگاريءَ جو نئون نالو، جيڪو پنهنجي قلم سان ٽنڊوحيدر جي عظمت کي لفظن ۾ قيد ڪري سنڌ تائين پهچائي ٿو.

ٽنڊوحيدر جو سماجي تسلسل..

ٽنڊوحيدر اهو ڳوٺ آهي، جنهن کي رڳو علم نہ پر سماجي سهڪار ۽ گڏيل سهڪاري نظام پڻ سونهن ڏين ٿا.
هن مٽيءَ جا ماڻهو امن پسند، محبت ڪرڻ وارا، ۽ سهڪار سان رهڻ ۾ يقين رکن ٿا.
هتي:
غريب جي مدد فرض سمجهيو وڃي ٿو
مسافر کي پنهنجو مهمان
علم کي روشن رستو

۽ بزرگن کي رحمت سمجهيو وڃي ٿو
هي ڳوٺ محبتن جي اهڙي سرزمين آهي، جتي ذاتون ملاقاتن ۾ تبديل ٿين
ٿيون، ۽ روايتون رشتن ۾ بدلجي وڃن ٿيون.

جاگرافي، تاريخ ۽ ثقافت. ٽنڊوحيدر جو مستقبلي نقشو..

ٽنڊوحيدر جو جاگرافيائي پوزيشن کيس نه فقط اهم بڻائي ٿو، پر هن کي
سياحت، زراعت، تعليم ۽ واپار جو مرڪز بڻائڻ جي همت پڻ ڏئي ٿو.

اهم ويجها ڳوٺ ۽ انهن جو تعلق
اوڀرندي طرف.ٽنڊو غلام علي. علم دوستيءَ جي خوشبو
ڏکڻ طرف ٽنڊو فضل . انتظامي ۽ بلدياتي اهميت وارو ڳوٺ
ستر طرف ٽنڊو ڄام . تاريخي ۽ روايتي ڳوٺ
مدينة العلوم پينبو شريف. ديني علم جو سرچشمو
چٽو کوهه . جامعہ عربيه شاه ولي الله جو مدرسي مرڪز
انهن سيني علائقن جو ٽنڊوحيدر سان رشتو اهو ٻڌائي ٿو ته هي ڳوٺ فقط
هڪ جڳهه نه پر زندگيءَ جو سلسلو آهي.

ٽنڊوحيدر .علم، امن، انسانيت جو پيغام

هي ڳوٺ محبتن جي مٽي آهي.
هي ڳوٺ علم جو گهوارو آهي.
هي ڳوٺ ادب جو سينگار آهي.
هي ڳوٺ دلن کي ملائڻ وارو مرڪز آهي.

هتي جي هر گهر مان، هر دل مان، هر رستي مان هڪ ئي صدا اچي ٿي:

"اسان ٽنڊوحيدري آهيون. محبت اسان جي سڃاڻپ، علم اسان جو زيور، ۽ اتحاد اسان جي طاقت آهي!"

۽ شايد اهو ئي سبب آهي جو ٽنڊوحيدر کي "سنڌ جو سايو" چئجي ته وڌاءُ نه ٿيندو ڇاڪاڻ ته هي علائقو ماڻهن کي ڇانورو ڏئي ٿو، سهارو ڏئي ٿو، ۽ سڪون ڏئي ٿو.

ٽنڊوحيدر جي آبهوا

ٽنڊوحيدر.هڪ اهڙو ڳوٺ، جنهن جو نالو وٺندي ئي ذهن ۾ مٽيءَ جي مهڪار، وڻن جي وڻندڙ ڇانوَ، هوائن جي هلڪن جهولن ۽ باغن جي ٻانهن پريل ڀَاڪر جو احساس اُڀري ٿو. هي ڳوٺ فقط هڪ جڳهه نہ آهي، هي ماڻهن جي محبتن، مٽيءَ جي مزاج ۽ ماحول جي موسيقيءَ سان ٺهيل هڪ فطري فنڪاري آهي. جڏهن ٽنڊوحيدر جي تصوير چٽي وڃي ٿي تہ لفظ پاڻ ۾ وڻن وانگر وڌن ٿا، جملن ۾ ساهہ اچي ٿو، ۽ بيان جي فضا ۾ خوشبو پکڙجي وڃي ٿي.

داخل ٿيڻ جو منظر . وڻن جو والارو، هوا جو هلڪو ڇهاءُ..
چينل واهہ کان جڏهن ڪو ماڻهو ٽنڊوحيدر ۾ داخل ٿئي ٿو، تڏهن پهريون سلام هن کي هوا ڏئي ٿي.هائو، ساڳي هوا جيڪا سرد بہ آهي، سرور ڀري بہ آهي، ۽ دل کي ڏينهن جي ڏکن کان آزاد ڪرڻ جي اهليت بہ رکي ٿي. هي هوا اهڙي آهي جيڪا ماڻهوءَ کي روڪيندي آهي، چولين سان چوڻ لڳندي آهي:
"رهو، ٿورو ويهو، هن ڳوٺ ۾ سک جي سلوٽائي آهي."

واهہ تي پاڻيءَ جي لهرن جو لهرائڻ ۽ هوا ۾ گهمندڙ وڻن جي سُر سجاڳيءَ جو احساس ڏين ٿا. گويا قدرت هر طرف قلم سان نہ، پر پاڇا ۽ هوائن سان شاعري لکي رهي هجي.

وڻ ۽ وڻڪار. جيڪي ڳوٺ جي گلي گلي کي گلزار بڻائن ٿا...

ٽنڊوحيدر جي آسپاس وڻندڙ وڻڪار اهڙي آهي جنهن سان نہ فقط ماحول، پر ماڻهن جي مزاج ۾ بہ نرمي اچي ٿي. هي وڻڪار ڪنهن عام وڻن جو جنگل نہ آهي، هي ٽنڊوحيدر جي تاريخ، ثقافت ۽ فطرت جو جيئرو جهنبو آهي. گهرن

جي اڳڻن کان وٺي واڻن جي وکريل ڪنارن تائين، مٽيءَ جي هر ذرّي پاسي وڻن جا پائو پريل باھ وانگر بيٺل نظر اچن ٿا.

اوير ۽ ڏکڻ جا باغ. مرزا ٽنبو ٿوڙهو وارن جا مهڪندڙ مقام....

ڳوٺ جي اوير ۽ ڏکڻ طرف جيڪي باغ آهن، اهي بہ پنهنجي جاءِ تي هڪ ٻي دنيا آهن. مرزا ٽنبو ٿوڙهو وارن جا باغ فقط باغ نہ آهن، بلڪہ ميوو، مهڪ ۽ موسمي معجزن جو مرڪز آهن.
انهن باغن ۾:
انب جا خوشبودار قطارون
زيتون جا زنده دل زردار وڻ
ٻير جا ٻريءَ جهڙا پرپور ٻيريل ٻوٽا
اچرجن جو عالَم قائم ڪن ٿا.
هتي هوا ۾ انب جي پچڻ جو خوشبودار احساس، زيتون جي پتن جو ڪڙڪندڙ سُر، ۽ ٻير جي مٺاس جو مستانو تاثر گڏجي فطرت جو فنڪارانہ فريم تيار ڪن ٿا:
”هتي هر وڻ پنهنجي وٽندڙ وک ۾، هر پاڇو پنهنجي پرڪشش پهچ ۾، ۽ هر باغ پنهنجي بخمل جهڙي باروريءَ ۾ ممتاز آهي.“

چار موسمون. ٽنبوحيدر جو فطري فلسفو...

ٽنبوحيدر ۾ چار موسم فقط موسم نہ آهن؛ اهي ڳوٺ جي زندگيءَ جا چار رنگ، چار رتون، چار رهاڻيون آهن.

1.بهار
بهار ۾ ٽنبوحيدر جي هوا خوشبوءَ جو خط بڻجي وڃي ٿي. گلن جي ڪِلڻ سان

مٽيءَ جي خوشبو مِلي ٿي، ۽ وڻن جي گهاٽي ڇانوَ ۾ پرندَن جا پَر پَرستاني نغما پڙهن ٿا.

2.اونهارو

اونهاري ۾ بہ هتي جي گرم ۽ خشڪ هوائون ٿين، پر نرم هلڪائپ رکندڙ لڳن ٿيون. راتيون ٿڌڙيون مشهور آهن ،ڏينهن تپندڙ پر وڻن جي ڇاڇي سان نرم لڳن ٿا.جون جو مهينو تپائيندڙ هوندو آهي جولاءِ ۾ هڪڙي وسڪاري ڪان پوءِ موسم جي شدت قدري گهٽجي ويندي آهي.

3.سيارو

سياري ۾ راتيون سنهي سرديءَ سان ڀريل، ۽ ڏينهن سونهري سج جي گرميءَ سان سينگاريل لڳن ٿا.خاص ڊسمبر جي آخر ۽ جنوري جو پورو مهينو سئو سئ پوندو آهي.جنوري ۾ صبح جو ڪوڙو ڪوهيڙو ڳوٺ کي ڪپڙي جهڙي ڪاريگرائيءَ ۾ ويڙهي ڇڏي ٿو.

4.سانوڻ

سانوڻي ۾ مينهن جون مٽن تي پوندڙ ڦڙڪندڙ ڦڙا ڄڻ فطرت جو نئون سرگو وئي. زمين ۾ تبديلي، وڻن ۾ تازگي، ۽ ماڻهن جي چهري تي چمڪ اچي ٿي.هتي جولاءِ آگست ۾ سانوڻيءَ جا مينهن وسندا آهن.هر ٻن سالن جي وقفي سان ٿيون سال وڏ ڦڙي سان بہ هفتا مينهن بيهي رهندو آهي.

صبح جو منظر.حسن جو حقيقي حيرت انگيز هيرو

ٽنڊوحيدر جي صبح جو منظر ڏسڻ وٽان آهي. سج جي شعاعون جڏهن وڻن جي وچ مان نڪرنديون آهن، تڏهن روشنيءَ جا ريشا وڻن جي ٽارين تي تانن جي تار وانگر چمڪندا آهن.

پرندن جا آواز گويا فطرت جو فجر هجن.

هوا صبح ۾ ٿڌڙن ڇپن جيان ڇمبي لڳندي آهي.

۽ ماڻهن جي چهري تي صبح جي تازگي سان گڏ امن ۽ اطمينان جا ڀهراڙا نمايان

تين تا.

“صبح جو سج، صبح جو سرور، صبح جي هوا، صبح جي هير؛ ٽنڊوحيدر ۾ صبح جا سيئي منظر هڪ تصوير، هڪ تحرير، ۽ هڪ تقدير بڻجي تا وڃن.”

فطرت ۽ انسان. هم آهنگيءَ جو حسن...

ٽنڊوحيدر جا رهواسي فطرت سان اهڙي هم آهنگ آهن، ڄڻ وڻن سان ڳالهائين تا، باغن سان پيار ڪن تا، ۽ هوائن سان حلال محبت جو تعلق رکن تا. ماڻهو عام آهن پر سندن احساس فطري، سندن عادتون ساديون، ۽ سندن مهمان نوازي محبتن سان پريل آهي.

چئجي ته:
“هتي هر ماڻهو مٽيءَ مان معنويت ڪٽي ٿو، هوا مان حياتي، ۽ باغن مان برڪت.”

نتيجو .ٽنڊوحيدر هڪ ڳوٺ نہ، هڪ قدرتي نعمت

ٽنڊوحيدر جو ماحول، هوا، وڻ، وڻڪار، باغ، موسم ۽ صبح . سڀ گڏجي ڳوٺ کي ڳوٺن جو گهر بڻائين تا. هي انسانيت جو امانت گهر، فطرت جو فريم، ۽ حسن جو حقيقي هيرو آهي.

جيڪو هن ڳوٺ ۾ هڪ دفعو اچي ٿو، اهو پيهر اچڻ کان رهي نٿو سگهي.
۽ جيڪو هتي جي صبح ڏسي ٿو، اهو سندس روح جي صفائي محسوس ڪري ٿو.
الله ڪري ٽنڊوحيدر جا وڻ هميشه وڻندڙ رهن، هوا هميشه حياتي بخش هجي،

۽ هن مٿيءَ جي مهڪار سدائين قائم رهي.

ٽنڊوحيدر جو معيارِ زندگي

ٽنڊوحيدر، سنڌ جي دل ۾ ڌڙڪندڙ اهو ڳوٺ، جيڪو هڪ طرف تاريخ جي پراڻن اوراقن مان اُڀري ايندڙ ثقافتي ورثو رکي ٿو، ته ٻئي طرف اڄ جي جديد ضرورتن سان هم قدم هلي رهيو آهي. هتي معيارِ زندگي رڳو سهولتن جو نالو ناهي، پر اهو هڪ اهڙو مجموعو آهي، جنهن ۾ روايت، تهذيب، تعليم، صحت، سماجيات ۽ ترقيءَ جي خواهش گڏجي هڪ اهڙو نقشو ٺاهين ٿا، جيڪو ڪنهن به مهذب ۽ منظم بستي جو شان هوندو آهي.

ٽنڊوحيدر ۾ زندگيءَ جو معيار نه صرف وقت سان بهتر ٿيو آهي، پر اها به حقيقت آهي ته هتي جي سجاڳ ترقيءَ تي ٻڌل پڻ آهي. هن بستي جو هر هڪ هنڌ، هر هڪ گلي، هر هڪ تعليمي ادارو ۽ هر هڪ اسپتال هڪ الڳ داستان بيان ڪري ٿي.اهڙي بستي جنهن پنهنجي ماڻهوءَ کي نه رڳو ڇانو ڏني ٿي پر روشن مستقبل جو واعدو به ڪري ٿي.

تعليم..ٽنڊوحيدر جي روشنائن جي شروعات

تعليم ڪنهن به سماج جو بنيادي ستون آهي، ۽ ٽنڊوحيدر هن حوالي سان تاريخي ميراث رکي ٿو. هتي ڇوڪرن لاءِ قائم قديم سرڪاري مڊل اسڪول جنهن جي بنياد 1880ع ۾ رکي وئي، اهو فقط هڪ اسڪول نه پر ٽنڊوحيدر جي تعليمي شعور جي پهرين چانڊوڪي آهي. هي ادارو سنڌ جي ڪيترن ئي علائقن کان اڳ تعليم جو مرڪز رهيو آهي.

ساڳي طرح ڇوڪرن لاءِ سرڪاري هاءِ اسڪول گذريل پنجاه سالن کان پڻ همت، سچائي ۽ ڪردار سازيءَ جو مرڪز بڻيل آهي، جتي ڪيترن ئي نسلن مستقبل جي سفر لاءِ پنهنجن خوابن کي پر لڳايا. نياڻين لاءِ سرڪاري پرائمري ۽

مڊل اسڪول جو هجڻ پڻ ڳوٺ جي روشن سوچ ۽ صنفي برابريءَ جو پختو ثبوت آهي.

تعليم جو سفر فقط سرڪاري ادارن تائين محدود ناهي. هتي ممتاز پبلڪ ڪمپيوٽر اسڪول سر وقاص جي نگراني ۾ جديد ٽيڪنالاجيءَ سان ٻارن کي آگاهي ڏئي رهيو آهي. آغا خان فائونڊيشن اسڪول حاجي غلام نبي ڪوري جي سرپرستيءَ هيٺ نہ فقط تعليم ڏئي ٿو، پر ماڻهن ۾ تهذيب، وقت جي پابندي ۽ اخلاقيات جو شعور پڻ پيدا ڪري ٿو. گذريل ڏهن سالن کان الحمد اسڪول سر مسرور عمر جي ڪوشش سان ڳوٺ جي انگريزي زبان سيکارڻ ۾ پنهنجو نالو ڪيڻ ۾ اهم ڪردار ادا ڪيو.ٻارن لاءِ بنيادي تعليم جو مضبوط پليٽفارم بڻيل آهي.

اهي سڀ ادارا گڏجي نہ فقط ٻارن کي تعليم ڏئي رهيا آهن، پر ٽنڊوحيدر جو مستقبل روشن، منظم ۽ ترقي يافتہ بڻائي رهيا آهن.

صحت.زندگيءَ جي حفاظت جا روشن مينار…

ٽنڊوحيدر صحت جي سهولتن جي حوالي سان پڻ مثالي ڳوٺ آهي. هتي سرڪاري سطح تي PPHI جو بيسڪ هيلٿ سينٽر ڊسپينسري عوام لاءِ بنيادي صحت جون سهولتون فراهم ڪري ٿي. روزانو سوين ماڻهو هتي علاج، مشورو ۽ دوا وٺي پنهنجي حياتيءَ جا مسئلا حل ڪن ٿا.

خانگي اسپتالن ۾ ڊاڪٽر مظفر عباسي جي اسپتال 1974ع کان نہ رڳو علاج جو مرڪز آهي، پر ڳوٺ جي بيمارن لاءِ اميد جو گهر پڻ آهي.جيڪا هاڻي سندن وفات کان پوءِ سندن فرزند هلائي رهيو آهي.
پرڳڙي ڪلينڪ ڊاڪٽر سونو خان جي نگراني هيٺ گذريل چاليهہ سالن کان

پنهنجي خدمت جاري رکندي ماڻهن جي اعتماد کي مضبوط ڪيو آهي.

پنهنور اسپتال سرجن ڊاڪٽر عبدالقادر پنهنور جي نگراني ۾ 24 ڪلاڪ روزانو مڪمل سروس ڏئي ٿي، جيڪا ڳوٺ ۾ هنگامي حالتن لاءِ هڪ وڏو سهارو آهي. ساڳئي طرح خانزاده ويلفيئر اسپتال پڻ چوويهه ڪلاڪ علاج، ليبارٽري ۽ ايمرجنسي جون سهولتون مهيا ڪري ٿي.

انهن سڀني ادارن جي موجودگي ثابت ڪري ٿي ته ٽنڊوحيدر صحت جي حوالي سان پاڻ کي خود ڪفيل بڻائڻ ۾ ڪامياب ڳوٺ آهي.

سهولتون.زندگي آسانيءَ سان گڏ...

ٽنڊوحيدر گهٽتائي نه، بلڪه سهولتن سان مالا مال ڳوٺ آهي...

چينل واهه کان شيخ پرڪيو ۽ ٽنڊو غلام علي تائين پڪو روڊ روزاني جي سفر کي آسان بڻائي ٿو.

ڳوٺ جون سڀ گليون پيور بلاڪ سرن سان وڇايل آهن، جيڪي صفائي، سجاڳي ۽ بهتر ماحول جو عڪاس آهن.

گهريلو ۽ صنعتي صارفين لاءِ گئس جي سڌي سهولت خوشحاليءَ جو اهم سبب آهي.

گهر گهر صاف پاڻي پهچائڻ لاءِ 1985 کان واٽر سپلاءِ سسٽم قائم آهي، جيڪو وڏي شهرن جيان معياري سهولت آهي.

بجلي هر گهر، هر دڪان، هر گلي تائين موجود آهي.

رات جي اونده کي روڪڻ لاءِ اسٽريٽ لائيٽس جو بندوبست پڻ ٿيو آهي، جنهن سان امن، سڪون ۽ حفاظت جو احساس وڌي ٿو.

ٽنڊوحيدر جو مستقبل
ترقيءَ جا نوان در...

ڪنهن به سماج جو معيارِ زندگي تڏهن مڪمل ٿئي ٿو، جڏهن مستقبل لاءِ بهتر سوچ ۽ منصوبابندي موجود هجي. خوشيءَ جي ڳالھ آهي ته ٽنڊوحيدر ترقيءَ جي مستقبل ڏانهن مضبوط قدم وڌائي رهيو آهي.

مستقبل جا اهم منصوبا هي آهن:

نوجوانن لاءِ جديد راند جو ميدان
جتي نه صرف ڪرڪيٽ يا فٽبال، پر جم، انڊور گيمز ۽ اٿليٽڪس جا انتظام به تجويز هيٺ آهن.

ننڍن ٻارن لاءِ پارڪ
جھولا، سلائيڊ، سائيونگ ۽ فيملي بيٺڪ لاءِ سائي اُيرنڊڙ پارڪ ڳوٺ جي خوبصورتي ۽ ٻارن جي خوشيءَ کي ٻيڻو ڪندو.

هڪ بهترين عوامي لائبريري
جيئن ته ٽنڊوحيدر علم دوست ڳوٺ آهي، تنهنڪري لائبريري نه رڳو وقت جي ضرورت آهي پر اها نوجوانن لاءِ علم جي نئين دنيا ثابت ٿيندي.

خواتين لاءِ اسڪل ڊويلپمينٽ سينٽر...
ته جيئن ڳوٺ جون نياڻيون ڪاريگري، سلائي، ڪمپيوٽر ۽ ٻيون هنرون سکي
مالي طور مضبوط ٿي سگهن.

هڪ جديد ڪميونٽي هال (مشترڪ)
جتي علمي سيمينار، ادبي ڪانفرنسون، صحت جي آگاهي مهمون ۽ نوجوانن
جي ٽريننگ جون تقريبون منعقد ٿي سگهن.

صفائي ۽ ماحول دوست مهمون
باغ، گلن وارا هنڌ ۽ سائيڪل ٽريڪ پڻ مستقبل جي فهرست ۾ شامل ٿي
سگهن ٿا.

نتيجو.هڪ روشن مثال

ٽنڊوحيدر ۾ معيارِ زندگي رڳو سهولتن جي حد تائين محدود ناهي، پر اهو ماڻهن جي سوچ، محبت، تعاون ۽ ترقيءَ جي خواهش جو عڪس آهي. هتي تعليم آهي، صحت آهي، امن آهي، ترقي آهي، ۽ سڀ کان وڏي ڳالھ.هتي گڏيل محبت ۽ تهذيب آهي.

هي ڳوٺ زماني جي رفتار سان گڏ اڳتي وڌڻ نه فقط سکيو آهي، پر پنهنجي روايتن ۽ عشق کي سنڀالي به اڳتي وڌي رهيو آهي.

ٽنڊوحيدر
هڪ اهڙو ڳوٺ جتي ماضي جي خوشبو، حال جي رونق ۽ مستقبل جي اميد گڏجي رهائش جو شاندار معيار ناهين ٿا.

ٽنڊو حيدر جي معاشي صورتحال

ٽنڊو حيدر... سنڌ جي سيني ۾ وسيلن جي ورثي سان وسندڙ اهو ڳوٺ، جيڪو ظاهري سادگيءَ ۾ لڪل اقتصادي سچائين، سماجي سرشاري ۽ محنتن جي مهڪ جي ڪري هڪ الڳ سڃاڻپ رکي ٿو. هي ڳوٺ رڳو گهرن ۽ گهٽين جو مجموعو ناهي، پر معاشي محنت، سماجي وابستگي ۽ تاريخي تسلسل جو زنده مرقعو آهي. وقت جي قافلن هن ڳوٺ جي اقتصادي ڍانچي کي مختلف دورن مان پارايو آهي، پر هن ڌرتيءَ جي ماڻهن جي محنت ۽ همت هميشه هن ڳوٺ کي ٽٽڻ بدران پيهر ٿهڻ سيکاريو آهي.

زراعت — اوسر جو اوج ۽ ڏکن جو دور...

ڪنهن وقت ٽنڊو حيدر جو اصل اقتصادي سهارو زراعت هئي.شاخ جو پاڻي زميندارن لاءِ واحد سهارو هوندو هو.پاڻي وهندو هو، واهه وهڪرا ڪندا هئا، ۽ هر ٻنيءَ مان سرسبزيءَ جا ساز گونجندا هئا. فصل، ڀاڄيون، باغ ۽ گاهه. سڀ ڪجھ هن ڳوٺ جي روزي ۽ رونق جو رمز هئا.

پر پوءِ پاڻيءَ جي کوٽ، واهن جي ويرانگي ۽ زمين جي نميءَ جي گهٽتائي زراعت جي زوال کي جنم ڏنو. ڪيترن زميندارن کي پنهنجو اباڻون ڌنڌو ڇڏيو، يا رڳو نالي ماتر آبادگاري تي گذارو ڪرڻو پيو.
تنهن هوندي بي ڪيترائي ڪٽنب اڄ به پنهنجي ٻنيءَ ۽ ٻاري سان جڙيل آهن، ۽ اُتي محنت جو پسينو سندن سوڀو آهي.

ٽنڊو حيدر جي اوڀر ۽ ڏکڻ طرف مرزا برادريءَ جون وڏيون زمينون اڃان به هن ڳوٺ جي اقتصادي زندگيءَ ۾ جان ۽ وجهن ٿيون. جڻ ڌرتي سندن هٿن کي انعام ڏيئي رهي هجي.

بازار ۽ دڪانداري...

جڏهن زراعت جو اوج گهٽيو، ڳوٺ جي ماڻهن روزگار جو نئون رستو دڪانداريءَ ۾ ڳولهيو.
اڄ ٽنڊو حيدر ۾:
جنرل اسٽور
هولسيل راشن
اسڪول اسٽيشنري
فوٽوشاپ ۽ فوٽو ڪاپي
ڪولڊ ڊرنڪس ۽ جوس
ڀاڄين ۽ فروٽ جا دڪان
ميڊيڪل اسٽور

هڪ ننڍڙو معاشي باغ بڻجي بيٺا آهن، جتي هر ضرورت جو گل پنهنجو رنگ ڏيکاري ٿو.

بازار فقط خريد و فروخت جو هنڌ ناهي، پر ڳوٺ جي روزمره زندگيءَ جو مرڪز آهي، جتي ماڻهو ملن ٿا، حال احوال پڇن ٿا، ۽ هڪ ٻئي جي مدد لاءِ تيار نظر اچن ٿا.

پلاٽنگ اسڪيمون..

وقت جي رفتار سان پلاٽنگ جو ڪاروبار هتي نئين روشني بڻجي ابريو آهي. جن زمينن زراعت نه اپائي، تنهن ماڻهن کي پلاٽن جي صورت ۾ نفعو ڏنو. نئين اسڪيمون، رٿائون ۽ مارڪيٽنگ، ڳوٺ جي مستقبل جو نئون اقتصادي

پاسو ظاهر ڪن ٿيون.

هنرن جو حسن....

ٽنڊو حيدر جا ماڻهو پنهنجن هٿن جي ڪاريگريءَ ڪي نسلن کان سنڀالي آيا آهن.
هٿي:
درزي
حجم
واڍا
رازا
ڪنيار
لوهار
موچي
جيئن فنڪار، تيئن معاشي اوسر جا اوجهارا آهن.
اهي ماڻهو ڳوٺ جي اقتصادي پختگي جا بنيادي ٿنڀا آهن.

آسپاس سرن جا ڀٽا...
ٽنڊوحيدر جي آسپاس ڀٽائن جي ڀٽن روزگار جو اهم ذريعو آهي.هفتي جو خرچ
ملڻ ڪانپوءِ ٽنڊوحيدر ۾ خريدارن جي پيهه ڏسڻ وٽان هوندي هئي پر ڪجهه
سالن کان مٿي ختم ٿيڻ ڪري ڀٽن جي مالڪن جي وڃڻ ڪري ڪاروبار کي
ڪاپاري ڌڪ لڳو آهي. تنهن جي باوجود ڪوڪي سيٺ حاجي عبدالله خان جن
جا ڀٽا موجود آهن

سرڪاري ملازمتون...

هن ڳوٺ مان وڏي تعداد ۾ ماڻهو سرڪاري ۽ نيم سرڪاري ادارن ۾ خدمتون

سرانجام ڏين ٿا:
تعليم
پوليس
فوج
واپڊا
گئس
خانگي ملون
ڪارخانا
سرن جا ٻٺا

انهن سڀني کي معاشي طور مضبوط ڪرڻ سان گڏ ڳوٺ جي سڃاڻپ کي به وڌيڪ وقار ڏنو آهي.

حاجي غلام فاروق ڪوري جو پيٽرول پمپ...

ٽنبو حيدر جي معاشي منظرنامي ۾ هڪ ٻي چمڪندڙ نشاني حاجي غلام فاروق ڪوري جو پيٽرول پمپ آهي، جيڪو ڳوٺ جي شروعات ۾ ٻنهي طرفن کان ايندڙ مسافرن لاءِ خوشامدي روشني بڻيل آهي.
اعليٰ معيار، سٺي سهولت ۽ چوويهن ڪلاڪن جي خدمت سان هي پمپ نه رڳو ڳوٺ جي اقتصادي گردش کي وڌائي ٿو، پر هن ڳوٺ جي سڃاڻپ جو علامتي مينار به بڻجي چڪو آهي.

عاليشان عمارت، منظم نظام ۽ خدمت جو جذبو .ٽنبو حيدر جي معاشي ترقيءَ جو هڪ خوبصورت احوال آهي.
هي پمپ صرف ڪاروبار ناهي، پر ڳوٺ جي محنتي ذهنن، ذميواريءَ ۽ اڳيرائيءَ جي علامت آهي.

مارڪيٽ روزگار جو وڌندڙ مرڪز...

اڄ ٽنڊو حيدر جي مارڪيٽ ڳوٺ کان ٻاهر وارن لاءِ به مرڪز بڻجي چڪي آهي.
سنڌن اچ وڃ، خريداري ۽ ٻيون گهڻيون سرگرميون مارڪيٽ کي وڌيڪ متحرڪ ڪن ٿيون.
هي مارڪيٽ معاشي سهارو، سماجي مرڪز ۽ گڏيل هم آهنگيءَ جو مثال آهي.

معاشي چئلينجز ۽ مستقبل جا امڪان...
بلاشبہ چئلينجز:
پاڻيءَ جي قلت
زراعت جو گهٽجڻ
روزگار جي وڌندڙ ضرورت

پر مثبت پهلو:
نوجوانن جي تعليم
ماڻهن جي محنت
نوان فن
نوان ڪاروبار
انهن سڀني ٽنڊو حيدر کي مستقبل جي معاشي افق تي وڌيڪ روشن ڪرڻ لاءِ تيار بيهاريو آهي.

محنتن جي منظرن سان مالا مال ڳوٺ...

ٽنڊو حيدر هڪ اهڙو ڳوٺ آهي جنهن جي معاشي سڃاڻپ ڪيترن رستن مان

ٿهي آهي:
زراعت جا سُڪا ۽ ساوا ڏينهن
دڪانداريءَ جا رنگ
هُنر جي هوند
پلاٽنگ جا نوان امڪان
سرڪاري نوڪرين جو سهارو
۽ حاجي غلام فاروق ڪوري جي پيٽرول پمپ جو روشن نشان

اهي سڀ گڏجي هن ڳوٺ جي هڪ اهڙي اقتصادي تصوير ٺاهين ٿا، جيڪا رڳو زنده ناهي، پر زنده دل آهي.
هن ڳوٺ جو اصل سرمايو ان جا ماڻهو، انهن جي محنت ۽ انهن جا خواب آهن ۽ اهو ئي سرمايو ٽنڊو حيدر ڪي مستقبل ۾ به هميشہ روشن رکندڙ رهندو.

ٽنڊوحيدر رسم، رواج ۽ روايتون:

قومن جي سڃاڻپ رڳو سندن سرحدن، فوجن يا حڪومتن سان نه ٿيندي آهي، بلڪه سندن تهذيب، تمدن، ۽ ثقافتي ورثو ئي سندن اصل تشخص جو آئينو هوندو آهي. رسم رواج ڪنهن به قوم جي ماضيءَ جو زنده شاهڪار هوندو آهي، جيڪو نه صرف تاريخي يادگيرين کي محفوظ رکي ٿو، پر مستقبل جي نسلن کي سڃاڻپ، شعور ۽ سڌاري جو سبق به ڏئي ٿو.ٽنڊو حيدر جي تهذيب، جنهن جي پاڙون صدين جي تاريخ ۾ پکڙيل آهن، پنهنجي اندر محبت، مهمان نوازي، رواداري، ۽ فنونِ لطيفه جي روشنيءَ سان ڀرپور آهي.رسم رواج صرف غمي يا خوشي يا هترادو شيون ناهن، پر اها فڪر، فلسفي، ۽ فن جي اها مسلسل زنجير آهي، جيڪا قوم کي پنهنجي اصل سان ڳنڍي رکي ٿي.

«ٽنڊي حيدر جون رسم روايتون»

سنڌ دنيا جي قديم ترين تهذيبن مان هڪ آهي، جنهن کي "باب الاسلام" پڻ چيو وڃي ٿو۔ سنڌ جي زمين تي ٽنڊوحيدر ڳوٺ ۾ تهذيب، تمدن، محبت ۽ صوفيت جا اهڙا نشان موجود آهن جيڪي اڄ به انسانيت جي تاريخ ۾ روشن مثال آهن۔ هن ورثي ۾ اهم تاريخي رسمون ۽ رواج شامل آهن، جن مان چند هتي بيان ڪجن ٿا:

3.«هٿ جو ڀرت ۽ سلائي»

سنڌي عورتن جو سڀ کان وڏو هنر آهي هٿ جي ڪڙهائي جنهن کي "ڀرت" چيو وڃي ٿو۔
هٿ جو ڀرت جو ڪم ٽنڊوحيدر ۾ تقريباً صدين کان سيني قومن ۾ ٿئي ٿو، پر خاص طور تي ڪوري،خاصخيلي ۽ ڪنير ۾ عورتون هي هنر نسل در نسل سکنديون آيون آهن۔

سنڌي پرت جا مشهور نمونا:

1.هڪڙو پرت – هڪ طرفي سادو ڊزائن

2.ٻهرو پرت – ٻنهي پاسن تي ڪم ٿيل

3.ريشي پرت – باريڪ رنگين ڌاڳن سان نازڪ ڪم

4.شيشو ڪم (شيشي جو ڪم) – رنگين شيشن سان سينگاريل ڪپڙا

5.سندهڙي پرت.

ڪوري جي خاصخيلي جي عورتن جو خاص انداز

6.مڪي جو پرت.

هي پرت تمام نفيس ۽ لاڳت ۽ گهڻو وقت خرچ وارو ڪم هوندو آهي.ڪوري ۽ خاصخيلي عورتون هن ۾ پڙ آهن.

استعمال:

هي ڪڙهائيءَ جو ڪم عام سلائي ۽ هٿ جو پرت رڳو زينت يا لباس نہ آهن، پر سنڌ جي تاريخ، عقيدي ۽ ثقافت جو علامتي اظهار آهن۔

«ٽنبو حيدر جي لاڙي سنڌي ٻولي ۽ ادب»

1.شاھ عبداللطيف ڀٽائي جا شعر ۽ ضربالامثال

ٽنبوحيدر جي عام ۽ خاص م شاھ عبداللطيف ڀٽائي جا بيت نہ رڳو شاعري، پر زندگيءَ جا اصول ۽ دانائيءَ جا جملو بڻجي ويا آهن۔

ڪيترا بيت اڄ بہ ضربالمثل (محاوره) طور استعمال ٿين ٿا، جيئن:

الله اوهي آڻ جن آئي من سرهو ٿئي

1.پلي بک پرم جي شال نہ وجي شان

الله ڏي امان تہ گوڏا ڏئي گذارجي

2.جيڪي ايندي چونئہ اچ ويندي چونئہ ويھ

جنين ڏاند نہ بج تنين تنهنجو آسرو

2.لوڪ ڪهاڻيون:

سنڌي لوڪ ڪهاڻيون ٽنبوحيدر جي عوام جي عقل، اخلاق ۽ جذبات جو آئينو

آهن.
مشهور ڪهاڻيون جهڙوڪ سسي پنهون، مارئي، مومل راڻو، ليلا چنيسر، ۽ نوري ڄام تماچي اڄ بہ عشق، وفاداري ۽ قربانيءَ جا استعارا آهن.
اهي ڪهاڻيون سنڌي ٻوليءَ کي زندگيءَ ۽ لهجي جي مٺاس ڏين ٿيون.
3.بيت:
بيت سنڌي شاعريءَ جو بنيادي فني نمونو آهي.
شاهہ لطيف جا بيت روحاني، اخلاقي ۽ فڪري روشنيءَ جا مينار آهن.
بيت ۾ مختصر لفظن ۾ وڏو فڪر سمايل هوندو آهي.عام طور تي ٽنڊوحيدر عوام ۾ مشهور بيت هي آهن...
سائينم سدائين ڪرين مٿي سنڌ سڪار
دوست مٺا دلدار عالم سڀ آباد ڪرين.
اهڙي نموني جو ٻيو بيت آهي.
جي ايندي چوڻہ اڄ ويندي چوڻہ ويھ
چڏي سارو ڏيھ اڳڻ اچج انهن جي
4.آکاڻيون:
آکاڻيون سنڌي ٻوليءَ جي زباني ادب جو اهم حصو آهن، جيڪي ٽنڊوحيدر جا وڏا پنهنجن ٻارن کي ٻڌائيندا آهن.
انهن ۾ نصيحت، مزاح، ۽ تاريخي سبق شامل هوندا آهن.اهي سنڌي ٻوليءَ جي لساني ۽ لسانياتي ورثي کي زنده رکندا آهن.
5.ڳجهارتون (پهاڪا)
ڳجهارتون ٽنبو حيدر جي ٻارن ۽ وڏن ٻنهي لاءِ ذهن آزمائيءَ ۽ تفريح جو ذريعو آهن.
انهن مان ٻوليءَ جي مٺاس ۽ مقامي فڪر جي گهراين جو پتو پوي ٿو.
مثال:
“هر گهر ۾ ڳاڙهي ڪنوار” (ڪنوار يا باھ جو اشارو).
هر گهر ۾ ڪارو چور(ٽئو يا ٻهارو)

گرو چيلي جا بيت
ڪانا گهوڙا ڪونہ چرن ٿا
مسافر تڙن تي اڃ مرن ٿا
پي پٽ پاڻ ۾ جنگيون ڪن ٿا.ڪهو چيلا ڪونسي بات
ڏور جا بيت.
پنهون نڪتو پنيور مان ڪري سسئي ساڻ
ڇڏيائين تي ڇپرين پلي پنهنجو پاڻ
آري ڏنس اهڃاڻ منڊ وٺيو وڃ محمود ڇئي
6.(لوڪ گيت)
ٽنڊوحيدر ۾ لوڪ گيت سنڌ جي عورتن جو دل جي آواز آهن۔
اهي خوشي، ڏک، شادي، يا الوداع جي موقعن تي ڳايون وڃن ٿيون۔
انهن ۾ سنڌي ٻوليءَ جي سُر، لهجي ۽ احساسن جو رنگ سمايل آهي۔
سنڌي ٻولي ۽ ادب ۾ شاهه لطيف جا بيت، لوڪ ڪهاڻيون، ۽ شادي گيت
ٽنڊوحيدر جي سڃاڻپ جو حصو آهن۔
اهي سنڌي ماڻهن جي دل، فڪر، ۽ روح جي ترجماني ڪن ٿا۔

« ٽنڊوحيدر شادي ۽ رسمون»

ساز ۽ رقص انسان جي احساسن جي اهڙي ٻولي آهي، جيڪا لفظن کان اڳ وجود ۾ آئي. اها دل جي ڌڙڪن سان گڏ ڌرتيءَ جي سُر سان گونجندي رهي آهي. سنڌي لوڪ موسيقي، پنهنجي مٺاس، ماٺار ۽ معنوي رس سان، زندگيءَ جي هر موڙ تي گڏ رهي آهي ـ خاص طور تي شادين جي موقعن تي تہ اها موسيقي هڪ جشن، هڪ جذبو ۽ هڪ گڏيل ثقافتي اظهار بڻجي ويندي آهي۔ شادي، سنڌي سماج ۾ رڳو ٻن دلين جو ميل نہ، پر ٻن خاندانن جي خوشيءَ جو ميلو هوندو آهي، جتي موسيقي ۽ گيت روحاني جشن جو رنگ ڀرين ٿا. دهل، ۽ شرنائين جهڙا ساز گويا سنڌ جي ساهه جا سر آهن. دهل جي ڌنڪ جڏهن ڪنن ۾ پوندي آهي، تہ دل بہ ڌڙڪي ٿي، ۽ ماڻهن جي چهرن تي خوشيءَ جو سُرور

پکڙجي وڃي ٿو.دهل جي ٿاپ جا اُها وڄايل سُر، ڄڻ صحرا جي هوائن ۾ وسندڙ ڪو پيارو پيغام آهن، جيڪي دل کي جهومي وجهن ٿا.شادي کان پهرين مڱڻي ۽ ونواح جي رسم ٿيندي آهي چار پنج ڏينهن کان پوءِ نڪاح ۽ رخصتي جي رسم ٿيندي آهي.نڪاح جي رسم ۾ وڏا مرد گهوٽ ڪنوار کي مٿو ملائي ڪجھ خرچي ڏيندا آهن.شادي بعد هفتي کان پوءِ ستاوڙي جي رسم ۾ ڪنوار پنهنجي پيڪي گهمڻ ايندي آهي.

شاديءَ جي راتين ۾ جڏهن عورتون گڏ ٿي "هو جمالو، هو جمالو!" چئن ٿيون، ته ڄڻ زمين پاڻ مست ٿي وڃي ٿي. "هو جمالو" رڳو ناچ نہ آهي، پر اها سنڌي عورت جي فطري سُرگمي، محبت ۽ خوشيءَ جي اظهار جو فني روپ آهي۔ ان ناچ ۾ ڌرتيءَ جي ڌڙڪن، درياهہ جي رواني، ۽ ماڻهن جي محبتن جو ماجرو شامل آهي۔شادي جا گيت تہ سنڌي ثقافت جو زيور آهن، جيڪي نسل در نسل ورثي طور مليا آهن۔

ڪڏهن ڪنوار جي سينگار جي ڳالهہ ٿيندي آهي تہ مائيون ڳائينديون آهن:

"سينگار ڪري، لاڏو بڻجي آيو سينگار ڪري..."

هي گيت ڪنوار جي خوشبو، نينهن ۽ ناز جي تصوير بڻجي وڃن ٿا۔ ان ۾ محبت جي نرمي، ماءُ جي دعائن، ۽ پيٽن جي خوشيءَ جي رمق ملي ٿي۔

ٻي پاسي جڏهن "راڻا راڻا مور پلي ٿو ٿِلي، گُجر جو مور ٿو ٿِلي" جهڙا گيت ڳايا وڃن ٿا، تہ اهي لفظ نہ، پر نغما بڻجي اُڏامڻ لڳن ٿا۔ مور جو ٿِلڻ ڄڻ محبت جي سڏ آهي، ۽ راڻا راڻا جو نالو، ڪنهن سوڀيا ۽ خوشبختيءَ جي علامت بڻجي ٿو۔

ٻار جي پيدا ٿيڻ جي خوشي ۾ ستين ڏينهن عقيقي جي رسم وڏي ڌوم ڌام سان ملهائي ويندي آهي.اهي سڀ گيت ۽ ساز، سنڌ جي ڌرتيءَ جي محبت، خوشي ۽ اتحاد جي علامت آهن۔ شاديءَ جي گيتن ۾ درد بہ آهي، دعا بہ آهي؛ نچڻ بہ آهي، نياز بہ آهي۔ اهو ئي سبب آهي جو سنڌي لوڪ گيتن ۾ هڪ روحاني تسلسل آهي، جيڪو انسان کي پنهنجي ماضي، پنهنجي مٽي ۽ پنهنجي محبتن سان ڳنڍي ٿو.نتيجي طور، رسمون ۽ شادي جا گيت رڳو تفريح نہ، پر

سنڌي ثقافت جي روح جو اظهار آهن۔ اهي گيت ٻڌڻ سان نه فقط ڪن، پر دليون به جهومجي پون ٿيون،

ٽنڊي حيدر ۾ فوتگي تي اسلامي طريقي سان ڪفن دفن ۽ ٽي ڏينهن سوڳ ڪندا آهن.پاڙي وارا مٽ مائيٽ انهن جي غم ۾ شريڪ ٿيندا آهن ويلا ماني جو بندوبست ڪري سندن ڏک ڪي گهٽ ڪرڻ ۾ مدد ڪندا آهن.

ٽنڊوحيدر جا ماڻهو پنهنجي سُرن ۽ سڏڪن سان دنيا کي ٻڌائين ٿا ته:
“اسان جون ريت رسمون، اسان جي محبت آهي؛ اسان جا گيت، اسان جي سڃاڻپ آهن.

«ٽنڊو حيدر جا سنڌي ڪاڌا ۽ خوراڪ»

سنڌ جي ڌرتيءَ جي خوشبو رڳو ان جي فصلن ۽ ڳوٺاڻن ماحول ۾ نه، پر ان جي ڪاڌن ۽ خوراڪ جي سادگيءَ ۾ به سمايل آهي۔ ٽنڊوحيدر جا ماڻهو هميشه قدرتي ۽ سادي خوراڪ کي ترجيح ڏيندا آيا آهن، جيڪا رڳو پيٽ ڀرڻ جو وسيلو نه، پر زندگيءَ جي صحتمندي، چستي ۽ توانائيءَ جو ذريعو آهي۔صبح جو وقت، جڏهن سج اڀري ٿو ۽ ٿڌڙي هوا ڪنن ۾ ڪنهن سُر جهڙو رس ڀري ٿي، تڏهن سنڌي گهرن مان لسي ۽ مکڻ جي خوشبو ايرندي آهي۔ ڳوٺاڻن جي سادي ڪاٺ جي ٽڙ تي ويٺل ماڻهو مٽيءَ جي ٿانوَ ۾ ٿڌي لسي پيئندا آهن ۽ مکڻ جي ٿوري چُڪ ڀر سان پنهنجي ڏينهن جي شروعات ڪندا آهن۔ اها ئي لسي، جيڪا نه رڳو جسم کي توانائي ڏئي ٿي، پر روح ۾ به تازگي ڀري ٿي۔ڪجھ گهرن م نوجوان چانھ ۽ بسڪيٽ سان صبح ڪندا آهن.اردو ڳالهائيندڙ نيرن پراٺي ۽ چانھ سان ڪندا آهن.ٻنپهرن جو مانيءَ جو وقت سنڌي زندگيءَ جو هڪ خوشگوار منظر هوندو آهي۔ جو ۽ ڪتي ڪٽڪ جي ماني ساڳ سان چڻ ته محبت سان ڀريل دسترخوان آهي۔ لاڙ جي ساڳ جو ذائقو، سائي ڀاڄين جي سُرهاڻ، ۽ مانيءَ جي گرمي گڏجي قدرت جي نعمتن جو شڪر بڻجي وڃن ٿا۔ اها ماني ڪنهن هوٽل يا وڏي دعوت جو نه، پر محنتي هٿن ۽ سادي دلين جي ٺاهيل هوندي آهي۔

رات جو جڏهن آسمان تي تارا چمڪندا آهن ۽ ٿڌڙي هوا واءَ ۾ سرسراٽ پيدا

ڪندي آهي، تڏهن سنڌي گهرن ۾ پٽڙي پٽ سان ڪير جو سڪون ڀريو منظر نظر اچي ٿو. مٿو پٽ، ٿڌو ڪير ۽ ويٺي ويٺي ڳالهيون، ڄڻ ته پيار ۽ امن جو گيت ڳائيندڙيون هجن.

ٿنڊوحيدر جا ماڻهو سادي خوراڪ کائيندا آهن .سائي ڀاڄي، لاڙ جو ساڳ، مٿو پٽ ۽ ٿڌي لسي. اهي کاڌا رڳو روايت نه، پر صحت، توانائي ۽ زندگيءَ سان محبت جو اظهار آهن.انهيءَ سادگيءَ ۽ قدرتي خوراڪ جي ڪري ٿنڊوحيدر جا ماڻهو چست، صحتمند، ۽ طاقتور هوندا آهن. ڪين وڏا وڏا دسترخوان نه پر سادو ٿال ۽ سچي دل وٽندي آهي.

سنڌ جي کاڌن ۾ مٺاس به آهي، محبت به، ۽ صديون پراڻي تهذيب جو عڪس به آهي.

ٽنڊو حيدر: وڌندڙ وسنديون ۽ ڪالونيون..

ٽنڊو حيدر... حيدرآباد جي اوڀر ۾ “ننڍڙو پر اثرائتو” هي ڳوٺ، پنهنجي مٽيءَ جي مهڪ، ماڻهن جي محبت ۽ وقت جي وهڪري سان گڏ بدلجندڙ جغرافيا جي ڪري اڄ هڪ نئين تعميراتي ڪائنات بڻجي چڪو آهي. زمانو شاهد آهي ته جب ڪنهن بستيءَ کي تعليم، صحت، گئس، بجلي، ۽ روزگار جون سهولتون نصيب ٿين ٿيون ته اُها بستي رڳو رهائشگاهه نه رهندي آهي، هڪ نئون سماجي منظرنامو بڻجي ويندي آهي. ٽنڊو حيدر به اهڙي ئي هڪ ترقي يافته تصوير آهي، جتي گذريل پڇويهه ورهين ۾ آبادي ڀيٽي ڪان بک وڌيڪ ٿي، وسنديون وڌيون، ۽ زندگيون بدلجي ويون.

باگڙي ڪالوني ...

باگڙي ڪالوني ٽنڊو حيدر جي قديم وسندين مان هڪ آهي، جتي اقليت برادرين جا خاندان پنهنجن روايتي ڪرتن ۾ مشغول، پنهنجي محنت کي تقدير سمجهي جيئندا رهيا. هتي جو سماج غير منظم، گهٽ سهولتن ۽ محدود تعليمي ماحول جو شڪار رهيو. پر وقت جي رفتار گڏ ڪين به بدلڻ سيڪاريو، ۽ پوءِ نئين وسندين جي قيام سان هتي بک ترقيءَ جي نئين صبح طلوع ٿي.

محمدي ڪالوني....

باگڙي ڪالوني جي ڏکڻ طرف محمدي ڪالوني اُڀري، جتي پٺاڻ ۽ ٻين مسلمان برادرين جي آبادڪاري ناهي رڳو بستين کي وڌايو، پر سماج کي نئين ثقافتي رنگ به ڏنا. محمدي مسجد ۽ مدرسو هتي روحاني زندگيءَ کي روشني بخشي. پٺاڻن جي قديم مسجد جي ڀيهر اڏاوت ۽ مسافرن لاءِ تهيل نماز جي سهولت، هي علائقو زندگي جي ضرورتن ۽ مهمان نوازي ۽ دين دوستيءَ جو بهترين مثال

آهي.

گلڻ ڪالوني....

ترقيءَ جو سلسلو تڏهن وڌيو، جڏهن ڳوٺ جي پهرين وتندڙ آباديءَ ڪي ڏسي وڏيري گلڻ پنهنجي زمين ڪالوني لاءِ وقف ڪئي. هيءَ گلڻ ڪالوني اصل ۾ ٽنڊو حيدر جي جديد تعميراتي دور جي شروعات سمجهي وڃي ٿي. اڄ هن ڪالوني جا گهر، گليون ۽ سماجي رنگ هن ڳوٺ جي تاريخ ۾ هڪ روشن باب بڻجي چڪا آهن.

فيض آباد سوسائٽي...

گلڻ ڪالوني ڪان پوءِ جيڪا بستي سڀ ڪان زياده ترقي يافته، سهيڙيل ۽ جديد سهولتن سان مالا مال آهي، اُها فيض آباد ڪامياب سوسائٽي آهي. هتي سرڪاري اسپتال، پي پي ايچ آءِ، پرائيويٽ اوسر فائونڊيشن اسڪول، هاءِ اسڪول، مسجدون، مدرسا، پاڻي، بجلي، ۽ گئس جون سهولتون هن سوسائٽي کي ”ٽنڊو حيدر جو جديد چهرو“ بڻائن ٿيون.فيض آباد پهريان ڪيريه قوم جي زمين هئي جتي ڪيترائي سال ڪرڪيٽ گرائونڊ هو جڏهن هي زمين خريد ڪري پلاٽنگ اسڪيم ۾ تبديل ٿي ته ان جو نالو سندن بزرگ فيض حيدري جي نالي تي رکيو ويو.فيض آباد نه رڳو آباد آهي، پر منظم ۽ مهذب رهائشي نموني جو مثال به آهي.

پي ٽي سي ايل پٺاڻ ڪالوني...

هن ڪالوني ۾ اڪثر پٺاڻ خاندان آباد آهن، جن پنهنجي مدد پاڻ تحت نيڪال، مسجد، مدرسو، ۽ ٻين سهولتن جو بندوبست ڪيو. ويجهو الله بخش ڏيٽو

ڳوٺڙي ۾ موجود پرائمري اسڪول هن علائقي جي مستقبل لاءِ روشن اميد آهي.

الله بخش ڏيتو.نئيو ڳوٺ، وڏي محبت...

ٽيهن پنجٽيهه ورهيہ اڳ هن ڳوٺ ۾ اسڪول قائم ٿيو، جيڪو مرحوم سائين فتح ڪيريو ۽ مرحوم عابد علي ڏيتو جي ڪوشش جو نتيجو هو. ڏيتو برادريءَ جو هي ننڍڙو ڳوٺ روزمره جي ضرورتن لاءِ ٽنڊو حيدر تي ڀاڙيندو آهي، پر پنهنجي روايت، محبت ۽ اجتماعي هم آهنگيءَ سبب الڳ سڃاڻپ رکي ٿو.

سرفراز ڪالوني...

سرفراز ڪالوني نئين دور جي تعميراتي سوچ سان ٺهندڙ هڪ جديد رهائشي نقشو آهي. اڃان شروعاتي مرحلي ۾ هوندي بہ، هن جي سُٺائي، منصوبابندي، ۽ آئينده سهولتن جي امڪانن کي ڏسي اندازو لڳائي سگهجي ٿو تہ هي سوسائٽي مستقبل ۾ ٽنڊو حيدر جي فخر جو نشان بڻجندي.

عيدگاهه سوسائٽي...

محمد علي شاهه جي زمين تي ٺهيل عيدگاهه سوسائٽي ڏسندي ڏسندي مڪمل طور آباد ٿي چڪي آهي. ڪشاديون گليون، مسجد ۽ سماجي سهولتون هن سوسائٽي کي ٻين کان ممتاز ڪن ٿيون.

رستم سن سٽي...

رستم سن سٽي ڪالوني ۾ گهڻا ماڻهو ٻاهرين علائقن مان اچي آباد ٿيا. باوجود ان جي تہ هتي سهولتون گهٽ آهن، پر ماڻهن جو عزم، محنت ۽ پنهنجي مدد

پاڻ جي روايت هتي جي اصل خوبصورتي آهي.

ميهار ڪالوني....

ميهار ڏيٿي جي زمين تي قائم هي ڪالوني اڃان بہ مناسب تنظيم، نيڪاسي آب جي محتاج آهي. پٽين، رستن ۽ صفائيءَ جي کوٽ باوجود هتي جا رهواسي پنهنجي گهرن کي اڏائڻ ۾ سرگرم آهن، جيڪي هن ڪالوني جي مستقبل کي روشن بڻائي سگهن ٿا.

نئين اُڀرندڙ سوسائٽيون....

مولابخش سن ستي، رضوان خانزادو، ۽ ربنواز ڪوري پلاٽنگ اسڪيمون هن وقت ابتدائي مرحلن ۾ آهن، پر مستقبل ۾ اهي ٽنڊو حيدر جي تعميراتي حسن ۾ اهم اضافو ثابت ٿينديون.

آخر ۾....

ٽنڊو حيدر جي تاريخي، سماجي، ۽ تعميري سفر جو جائزو وٺڻ سان صاف ظاهر ٿئي ٿو تہ هي ڳوٺ هاڻي “ڳوٺ” نہ رهيو آهي.هي هڪ وڌندڙ شهر، هڪ ترقي ڪندڙ سماج، ۽ هڪ اميدن جو مرڪز بڻجي چڪو آهي. وسنديون وڌن ٿيون، پر اصل ترقي تڏهن ٿيندي آهي جڏهن ماڻهن جا رويا، سهولتون، تعليم ۽ شعور گڏ وڌن. ٽنڊو حيدر اڄ ان ئي مثبت تبديلي جو خوبصورت منظر آهي.

ٽنڊوحيدر ۽ ڀرپاسي جا ڳوٺ

سنڌ جي سرسبز سونهن ۾ هڪ اهڙو نانءُ بہ آهي، جيڪو ننڍڙو هجڻ باوجود وڏي معنيٰ رکي ٿو. ٽنڊوحيدر۔ هي ڳوٺ فقط هڪ مقام نہ پر صدين کان رستن، رشتن ۽ روايتن جو اهڙو مرڪز آهي، جتي ڌرتيءَ جي مهڪ ۾ علم، ادب، روحانيت، سماجي سهڪار ۽ گڏيل انساني محبت جو روشن رنگ رچيل آهي۔ حيدرآباد جي ويجهو هجڻ ڪري ٽنڊوحيدر پسگردائي جي سڀني ڳوٺن لاءِ نہ رڳو مرڪز رهيو آهي، بلڪہ هڪ اهڙي سماجي گذرگاهہ جي حيثيت پڻ رهيو آهي، جتي هر روز تعليم، صحت، خريداري ۽ مذهبي ضرورتن لاءِ ماڻهن جي اچ وڃ لڳل رهي ٿي۔

ٽنڊوحيدر جي اهميت ان ڪري بہ وڌندڙ آهي، جو هتي جي واديءَ ۾ علم ۽ انسانيت جا ٻج اڳي کان ئي پوکيل آهن. هتي جا اسڪول، درسگاهون، مارڪيٽون، صحت مرڪز، سماجي شعور، روحاني مرڪز ۽ ڀرپاسي جا ڳوٺ پاڻ ۾ اهڙي محبت سان جڙيل آهن، جيئن ڌرتيءَ تي پکڙيل هڪ ئي وڻ جون مختلف شاخون۔

تعليم جو مرڪز.

ٽنڊوحيدر جا اسڪول، صديون پراڻي ساک جو تسلسل..

شيخ ڀرڪيو روڊ تي واقع ٽنڊوحيدر پرائمري سينٽرل اسڪول ۽ ٽنڊوحيدر هاءِ اسڪول تاريخي طور پسگردائي جي دل آهن۔ اڄ کان ڏهاڪا اڳ، جڏهن رستن تي سوارين جو نظام گهٽ، ۽ پيرين پنڌ عام هو، تڏهن علي بخش پرهياڙ، رحيم ڏيٽو، ٽنڊو غلام محمد، ٽنڊو ٻهاول ۽ جهنڊو ڪوسو جهڙن ڳوٺن جا شاگرد صبح سوير ٽنڊوحيدر جو رستو وٺندا هئا۔

انھن اسڪولن جون سرھاڻيون صرف عمارتن جي نالي تي نہ آھن، بلڪہ انھن استادَن جي محبت، شاگردن جي ادب، ۽ تعليم جي سعادت سبب آھن، جيڪا ٽنبوحيدر کي علمي تاريخ ۾ ممتاز مقام عطا ڪري ٿي.

صحت، واپار ۽ ڪاڌ خوراڪ ٽنبوحيدر جي روزمره جي اھميت...

ٽنبوحيدر پرپاسي جي ماڻھن لاءِ علاج، دوائن، خوراڪ ۽ مارڪيٽنگ جو بہ مرڪز رھيو آھي. ھتي جي دڪانن جي رسد، صحت مرڪزن جي موجودگي، ۽ واپار جي پھچ سبب علائقي جا ماڻھو روزانو ھتي اچ وڃ ڪندا رھن ٿا.

چانورن جي خوشبو ھجي يا مٺائيءَ جو مزو، دوائن جي ضرورت ھجي يا خانگي علاج.ٽنبوحيدر گذرندڙ مسافرن ۽ مقامي ماڻھن لاءِ آسودگيءَ جو ھڪ سھڻو نقطو رھيو آھي.

پرپاسي جا ڳوٺ.
تاريخ، علم ۽ شخصيتن سان جڙيل...

ٽنبوحيدر جي چوڌاري اھڙا ڳوٺ آھن، جيڪي پنھنجي تاريخ، پنھنجي علمي ماحول ۽ پنھنجي ماڻھن جي شخصيتن سبب سڃاتا وڃن ٿا.

1.عبدالرحيم ڏيتو
علم ۽ فڪر جو گھر....

اتر طرف عبدالرحيم ڏيٿو جو ڳوٺ آهي، جنهن جو ذڪر علم کان سواءِ نامڪمل آهي. هتي جو وڏو نالو عبدالرحيم ڏيٿو صاحب هو، جيڪو:
شاه لطيف جي رسالي جو پارکو.سٽي ڪاليج جو ڊگهو عرصو پرنسپال رهندڙ
ڪيترن ڪتابن جو مصنف
۽ هڪ علمي فڪر جو روشن مينار هو
هن جي شخصيت پسگردائي جي علمي منظرنامي کي نئون روح ڏنو.

2.ٽنڊو غلام محمد.
تعليم ۽ ادب جو سڳورو ڳوٺ...

اوڀرندي طرف ٻہ ڪلوميٽر تي ٽنڊو غلام محمد آهي، جيڪو پنهنجي ادبي ۽ تعليمي ورثي لاءِ مشهور آهي.هتي جن شخصيتن کي عزت سان ياد ڪيو وڃي ٿو، انهن ۾:خان محمد چانڊيو (فيض حيدريءَ جو شاگرد، شاعر، اديب)
سينيئر استاد سائين دودو
ايليمينٽري استاد ۽ تعليمدان استاد مظهر حسين.انهن ماڻهن علم کي عزت ڏني ۽ شاگردن کي شعور جو تحفو عطا ڪيو.

3.جهنڊو ڪوسو.
ترقيءَ جو نقشو....

اڀرندي اتر طرف جهنڊو ڪوسو هڪ ترقي يافتہ نموني جو ڳوٺ آهي، جتي سماجي سهولتون هڪ مثال طور پيش ڪيون وڃن ٿيون.هتي PPHI جو 24 ڪلاڪ مرڪز موجود
هڪ جديد پرائيويٽ اسپتال ايمبولينس ۽ ايڪس-ray، ليبارٽري سروس.ڳوٺ جي سونهن لاءِ الله جي نالن جو روح پرور ٽاور.عبدالحڪيم ڪوسو ۽ حضور بخش (ريٽائرڊ ڊائريڪٽر فشريز) هن ترقيءَ جي ڪهاڻي جا اهم ڪردار آهن.

4.موري منگر
علم ۽ ادب جي هوا سان ڀريل ڳوٺ...

پنج ڪلوميٽر اوڀر تي موري منگر واقع آهي، جتي علم ۽ ادب جون پاڙون گهريون آهن۔
هتي جا وڏا نالا:
شيخ علي محمد (باني آفتاب ۽ عبرت ايڊيٽر اخبار)
سائين لائق ٽيپو
صوفي نيپراج (مشهور شاعر، اديب ۽ استاد)
ٽنڊوحيدر جا شاگرد انٽر تائين پڙهڻ لاءِ هتي جي هائير سيڪنڊري اسڪول جو رُخ ڪندا، جيڪو ٻنهي ڳوٺن جي علمي ڀائيچاري جو ثبوت آهي۔

5.شيخ ريحاڻ.
روحانيت جي روشنيءَ جو مرڪز...

اوڀر طرف ڏهه ڪلوميٽر تي شيخ ريحاڻ جو ڳوٺ هڪ روحاني گهوٽ آهي۔
هتي جي درگاهه جي نسبت:
شيخ عبدالقادر جيلاني جي صحبت يافته بزرگ
سندن خاندان ۾ ڪيترائي ائمّه، شاعر، مجاهد ۽ روحاني شخصيتون
هن ڳوٺ جي هوا ۾ به ادب، اخلاق ۽ روحانيت محسوس ٿيندي آهي۔

6.شيخ پرڪيو روڊ. ڪرامتن ۽ ڪهاڻين جو گهر

ٽنڊوحيدر کان ٽيهه ڪلوميٽر اوڀر شيخ پرڪيو جي درگاهه آهي، شيخ پرڪيو آچاريه شيخ بلال سمي جا مريد هئا۔

هي روڊ تاريخ، روحانيت، ڪرامتن ۽ بزرگن جي محبتن سان ڀريل آهي، جنهن
تي هر دور جا ماڻهو عقيدت سان ايندا رهيا آهن.

ڏکڻ طرف جا ڳوٺ.
علم، تمدن ۽ خدمت جو رنگ...
مدينته العلوم پيندو شريف
ٽنڊوحيدر کان اوڀر طرف موجود اهو مدرسو 1911ع ۾ قائم ٿيو بزرگ عالم
دين مولانا محمد عالم هن کي اوچائيءَ تائين پهچايو. فتاويٰ کان وٺي درس
نظامي تائين، اهو ادارو علائقي جو ديني قلعو رهيو آهي.

هاليپوٽن جو ڳوٺ. شخصيتن جو گهر...

اوڀر ڏکڻ طرف واقع هاليپوٽو ڳوٺ پنهنجي:
علمي شهرت،تمدني ورثي
وٽندڙ ماڻهوءَ ڪري سڃاتو وڃي ٿو.
هتي جو عبدالقادر هاليپوٽو سنڌ جو نگران وزيراعليٰ مقرر ٿيو، جڏهن ته استاد
عبدالمجيد هاليپوٽو بلديه جا وائس چيئرمين چونديا ويا.هي ڳوٺ شخصيتن
جو ٿهيل ٺڪيل گهر آهي.

جامع عربيہ شاه ولي الله دين ۽ دنيا جو سنگم..

ٽنبو فضل روڊ تي ڇٽو ڪوهه مقام تي واقع هي مدرسو:
پنجويهه ورهين کان روشن
400 کان وڌيڪ شاگرد
حفظ، ناظره، درس نظامي
گڏوگڏ دنياوي تعليم جو بهترين سلسلو

هي ادارو علمِ دين ۽ علمِ دنيا جو گڏيل گلشن آهي.

ٽنڊوحيدر.
محبتن، روايتن ۽ گڏيل سهڪار جو گهر..

اڄ پڻ ٽنڊوحيدر پسگردائيءَ جي دل آهي، جتي:
ماڻهو شاديون ۽ خوشيون ونڊڻ اچن ٿا
ڏک سک ۾ سهارو وٺن ٿا
تعليم، علاج ۽ مارڪيٽنگ لاءِ رُخ ڪن ٿا
۽ پاڻ ۾ پراڻا تعلق مضبوط ڪن ٿا.هي صرف هڪ ڳوٺ نه، بلڪه سنڌ جي اجتماعي تهذيب جو هڪ زنده مثال آهي، جتي وقت، انسان، رستا ۽ رشتا گڏجي هڪ خوبصورت ڪهاڻي لکندا رهن ٿا.

ٽنڊو حيدر جا خاندان ۽ شخصيتون

ٽنڊو حيدر سنڌ جي انهن ڳوٺن مان آهي، جتي انسان رڳو زمين تي نہ پر دلين تي راڄ ڪن ٿا. هن واديءَ جي هوائن ۾ قديم روايتن جي خوشبو، ماڻهن جي چهري تي محبت، ۽ خاندانن جي ڪنڌ ۾ عزت جا هار لڙڪندا نظر اچن ٿا. ٽنڊو حيدر ڪا رڳو آبادي نہ پر هڪ تاريخ، هڪ دؤر، هڪ داستان ۽ هڪ روايت آهي.جتي هر قوم پنهنجي ساک، سڃاڻپ ۽ شعور سان ترقيءَ تي پنهنجو نقش ڇڏي آهي.

هي باب انهن سيني وڏن خاندانن جو احوال آهي، جيڪي هن ڳوٺ جي سڃاڻپ بڻيل آهن. هر قوم پنهنجي خاص مزاج، اخلاقي رنگ ۽ سماجي ڪردار سان ٽنڊو حيدر جي چادر کي وڌيڪ رنگين بڻايو آهي.

1.ڪوري .. وڏيرا قوم جا وڏا، حمايت، حشمت ۽ خدمت جا علمبردار

ڪوري قوم ٽنڊو حيدر جي سڀ کان اثرائتي، منظم ۽ تاريخي قومن مان هڪ آهي. وڏيرائپ، جرئت، فيصلا سازي ۽ ماڻهن جي ڀلائي لاءِ دل کولي خدمت ڪرڻ،هي سڀ خصوصيتون هن قوم جي رڳن ۾ رليل مليل ملن ٿيون.

ڪوري برادريءَ جا وڏا ڳوٺ جي امن، گڏيل فيصلي ۽ سماجي انصاف جا مرڪز رهيا آهن. سندن وچ ۾ مهمان نوازي هڪ روايت، غريب پروري هڪ فرض، ۽ ماڻهن سان خلوص هڪ فطري اوزار آهي.

اهم شخصيتون

حاجي غلام نبي ڪوري (چيئرمين U.C)

ماڻهن جو آواز، ڳوٺ جي مسئلن جو حل ڪندڙ، امن ۽ سهڪار جو امين.

وڏيرو محبوب ڪوري
وقار، بردباري ۽ فهم جو علامتي نالو.

ريٽائرڊ فوجي لڪاڏنو ڪوري
نظم، ضبط، ديانت ۽ خدمت جو پيامبر.

ڪوري ذات سچ ۾ ٽنڊو حيدر جي قيادت، طاقت ۽ روايت جو مضبوط ٿنڀ آهي.

2.سيد، محبت، نرمي ۽ روحن کي ڇهندڙ اخلاق جا پيڪر..

سيد خاندان ٽنڊو حيدر جي روحاني، اخلاقي ۽ سماجي زندگيءَ ۾ خاص مقام رکي ٿو. سندن ڳالهائڻ ۾ نرمي، هلڻ ۾ وقار، ۽ ماڻهن سان رشتن ۾ محبت ڏسڻ ۾ اچي ٿي.

هن قوم جي تاريخ روحانيت، علم ۽ خدمت سان جڙيل آهي. سيد خاندان ڪنهن به ڏکي وقت ۾ ڳوٺ لاءِ سهارو، نيڪ مشورو ۽ اخلاقي رهنمائي جو حصو بڻيو آهي.

اهم شخصيت

ماستر امام شاهه (پرائمري اسڪول)
هڪ نرم دل استاد جنهن پنهنجي علم ۽ اخلاق سان نسلن کي سنواريو.

سيد ڳوٺ جي محبتن جي مالها جو سپ ڪان روشن موتي آهن.

3.پنهور، علم، فهم، فڪر ۽ فصاحت جا امين...

پنهور برادري ٽنڊو حيدر جو علمي روح سڏجي ٿو. هي قوم پڙهڻ، سوچڻ، فڪر علمي ماحول اجاگر ڪرڻ ۽ سماجي ترقيءَ لاءِ ثابت قدم رهڻ ۾ مشهور آهي.
پنهور خاندان جي گهرن ۾ ڪتابن جو قدر، تعليم جو احترام ۽ استاد جي عزت اکين ۾ رهندي آهي.

انهن ۾ علمي شخصيتن جي گهڻائي هن قوم جي فڪري روشن مستقبل جو ثبوت آهي.

اهم شخصيتون

استاد اڪرم پنهور (ايليمينٽري اسڪول ٽنڊو حيدر)
ليڪڪ، محقق ۽ علمي مزاج جو انسان، جنهن قلم ۽ تعليم جي روشني پکيڙي.

ايڊووڪيٽ غلام محيالدين پنهور
قانون ۽ انصاف جو نماڻو نالو.

ماستر اسلم پنهور (جامعہ شاهه ولي الله چٽو ڪوهه)
تدريس، تربيت ۽ علمي خدمت جو روشن مثال.

پنهور قوم علمي سماج جو روشن مينار آهي.

4.خاصخيلي، غيرت، حوصلي، خودداري ۽ همت جو نشان..

خاصخيلي قوم پنهنجي جرئت، محنت ۽ خودداري سبب ٽنڊو حيدر جي پهچاڻ بڻيل آهي.
انهن جي دل صاف، عمل سچو ۽ فيصلا بهادرن وارا هوندا آهن.
خاصخيلي ماڻهو مشڪلاتن سان ٽڪرائڻ ۽ حق جي ڳالهه ڪرڻ ۾ مثال آهن.

اهم شخصيتون

استاد محمد يونس خاصخيلي (هاءِ اسڪول)
تعليم، اخلاق ۽ غيرت جي علامت.

هيڊ ماستر ذوالفقار علي خاصخيلي
منظم، مضبوط ۽ شاندار تعليمي خدمت ڪندڙ شخصيت.

خاصخيلي ذات ڳوٺ جي حوصلي ۽ باهمتي روح جو بهترين عڪاس آهي.

5.ميمڻ،معاشي شعور، ايمانداري ۽ شرافت جا معمار...

ميمڻ برادري ٽنڊو حيدر جي واپار، تعاون ۽ اخلاقي ڪاروباري روايت جو بنيادي پٿر آهي.
هي ماڻهو سچائي سان ڪم ڪرڻ، محنت سان اڳتي وڌڻ ۽ ماڻهن جي مدد ڪرڻ ۾ مشهور آهن.

اهم شخصيتون

سليم ميمڻ
سماجي سهڪار ۽ ايمانداريءَ جو روشن مثال.

ساجد ميمڻ
شرافت ۽ عاجزيءَ جي علامت.

شڪيل ميمڻ
خدمت ۽ واپاري ساک جو سچو نمونو.

ميمڻ قوم ٽنڊو حيدر جي معيشت جي ڌڙڪن آهي.

6.خانزادا راجپوت، وفاداري،محنت ۽ اصولن جا امين....

خانزادا راجپوت خاندان پنهنجي بهادري، قول جي پڪ ۽ سخت محنت سبب
ٽنڊو حيدر ۾ عزت رکن ٿا.
وعدو ڪرڻ کان پوءِ ان تي قائم رهڻ سندن شاندار روايت آهي.

اهم شخصيتون

وائس چيئرمين آصف غفور
عوامي خدمت ۽ سياسي بصيرت جو مضبوط آواز.

ريٽائرڊ استاد اختيار خانزادو (سرپنچ)
سچائي، خدمت ۽ نيڪنائيءَ جو نمونو.

خانزادا قوم هن ڳوٺ جي غيرت ۽ وفاداريءَ جي علامت آهي.

7.ڪنڀر، گلال ،مٽيءَ جي خوشبو، نماڻي دل جا ماڻهو..

ڪنڀر ۽ گلال برادريون وڏي سادگي، محنت، نرمي ۽ محبت جي ڪري ٽنڊو حيدر جو دلڪش حصو آهن.
انهن جو زمين سان تعلق، ڪرت سان محبت ۽ ماڻهن سان شفقت هڪ تاريخي ورثو آهي.

اهم شخصيتون
مختيار ڪنڀر
نيڪ نيتي ۽ سادگيءَ جو پيڪر.

عبدالطيف گلال
خدمت، عاجزي ۽ ڀلائيءَ جو روشن نالو.

هي ماڻهو ڳوٺ جي دل ۾ محبت جا گل پوکين ٿا.

8.سومرا، سچائي، ايمانداري ۽ روايت جا امين...

سومرا قوم تاريخي بنيادن سان سنڌ جي معزز قومن مان آهي.
ٽنڊو حيدر ۾ به انهن جي ساک ايمانداري، نيڪ نيتي ۽ شفاف رويي سبب قائم آهي.

اهم شخصيتون

شفيع محمد سومرو (ريٽائرڊ انٽي ڪرپشن)

ايمانداري ۽ انصاف جو روشن رخ.

استاد منظور سومرو (هاءِ اسڪول)
علم، سچائي ۽ اصولن جو امين.

سومرا قوم تاريخي سچائيءَ جو نشان آهي.

9.ڪيريو ، ڪردار، ڪوشش، ڪاميابي ۽ علمي بلندي جي قوم...

ڪيريہ ذات ٽنڊو حيدر جي باشعور، باوقار ۽ بااخلاق قومن مان آهي.
هي خاندان علم، سماجي خدمت، اخلاقي تربيت ۽ بردباري جي خوبصورت مثال آهي.
انهن ۾ فڪر، نرمي، مزاج جي تمڪنت ۽ عملي خدمت جو تسلسل نسل در نسل منتقل ٿيو آهي.

اهم شخصيتون

استاد ڪريم بخش ڪيريو (هاءِ اسڪول)
تدريس، انسانيت ۽ علمي خدمت جو مينار.

ڪائونسلر جهانزيب ڪيريو
سماجي خدمت، عوامي سهڪار ۽ دل جي فراخيءَ جو علامتي نالو.

پروفيسر راشد ڪيريو
علم جو جوهر، فڪر جو آئينو ۽ تعليم جو روشن ستارو.

ڪيريو قوم ٹنڊو حيدر جي علمي ۽ سماجي سڃاڻپ جو اهم حصو آهي.

10.پيل قوم.
امن ۽ پائيداري جا پيڪر..

پيل قوم برادري ٻه قديم آباد آهن پنهنجي محنت امن آشتي جيڪري سڃاتا
وڃن ٿا.
اهم شخصيت پٽيل پورو پيل جيڪو پنهنجي والد وانگر پيل برادري جي رهبري
ڪندو اچي.

ٹنڊو حيدر جي گڏيل سڃاڻپ، اتحاد، محبت ۽ اخلاقي عظمت جو گلشن

اهي سڀ قومون،
ڪوري، سيد، پنهور، خاصخيلي، ميمڻ، خانزادا راجپوت، ڪنڀر، گلال، سومرا ۽
ڪيريه
پنهنجا پنهنجا رنگ رکن ٿيون، پر گڏجي ٹنڊو حيدر جي سماجي تصوير جو
مڪمل گلدستو بڻجن ٿيون.

هتي هر قوم ٻئي قوم جي عزت ڪري ٿي،
هر گهر ٻئي گهر جي مدد لاءِ تيار آهي،
هر دل ۾ محبت، ۽ هر قدم ۾ گڏيل سهڪار جو جذبو موجود آهي.

هن ڳوٺ ۾ وڏڻ ڪري پيون ٻه ننڍيون قومون آباد آهن هي ڳوٺ قومن جو
مجموعو نه پر هڪ هڪ وڏو خاندان آهي.
جتي قدرن جي ورثي، محبت جي فضا ۽ انسانيت جي شعور سان سڄو ڳوٺ
روشن آهي.

ٽنڊوحيدر جي سياسي تاريخ

سنڌ جي دل ۾ وسندڙ ننڍڙو پر نيڪ نالو ڳوٺ ٽنڊوحيدر هميشه پنهنجي مٽيءَ جي مان، ماڻهن جي وفا ۽ سياسي سجاڳي سبب نمايان رهيو آهي. هي ڳوٺ جيڪڏهن هڪ پاسي شاهه لطيف جي ڌرتيءَ جي سڳند رکي ٿو، ته ٻئي پاسي پنهنجي سياسي وفادارين، لوڪ شخصيتن ۽ تاريخي مرحلن سبب سنڌ جي سياسي نقشي تي هڪ روشن ٻج ٻٽيو بيٺو آهي. ٽنڊوحيدر جي سياسي ڪهاڻي ڪا الجهيل يا پيچيده تاريخ ڪانهي، پر اها هڪ وفاداريءَ، هڪ سچائيءَ ۽ هڪ روايت جي سياسي داستان آهي، جنهن ۾ نظريا گهٽ ۽ شخصيتن سان محبت وڌيڪ آهي.

پاڪستان جي قيام کان پوءِ: مسلم ليگ جو دور

ڪٽنبن جي ڳوٺن، سادن ماڻهن، ۽ محبتي دلين واري ٽنڊوحيدر ۾ پاڪستان ٺهڻ کان پوءِ سياست جو پهريون رنگ مسلم ليگ جي صورت ۾ ظاهر ٿيو. ڌرتيءَ جا ڌڻي، زميندار، پڙهيل ماڻهو ۽ مخلص نوجوان سڀئي مسلم ليگ سان گڏ بيٺا.محمد صالح ٽنڊوحيدر يونٽ مسلم ليگ جو پهريون صدر هو سڄڻ خان جوائنٽ سيڪريٽري هئا.اهو وقت هو جڏهن مسلم ليگ هڪ تحريڪ نه پر هڪ جذبو هو، هڪ منزل نه پر هڪ اميد هئي. ٽنڊوحيدر به انهي اميد سان جڙيو رهيو.

ڀٽو دور ۽ پيپلزپارٽيءَ جو جنم: ٽنڊوحيدر جو نئون سياسي روح

وقت جي ڦيرن سان جڏهن سياست نئين موڙ ورتو ۽ ذوالفقار علي ڀٽو پنهنجي

نئين سياسي فڪر سان سامهون آيو، تڏهن سنڌ جي مٽي ۾ هڪ نئون انقلاب چمندو ڏسڻ ۾ آيو. ڀٽو صاحب جڏهن پهريون دفعو ٽنڊوحيدر ڪان گذري رهيو هو، تڏهن ڪجھ نوجوان دوستن،محمد سليمان پنهور مرحوم، سانوڻ مل لالاڻي ۽ ٻين پارٽي جي يونٽ لاءِ دعوت ڏني. ڀٽو صاحب دعوت تي واپسيءَ ۾ گاڏي بيهاري، نوجوانن جي خواهش جو مان رکندي، پاڻ اچي پيپلزپارٽي يونٽ جو افتتاح ڪيو.

هي منظر فقط هڪ سياسي پروگرام نه هو، پر ٽنڊوحيدر جي سياسي تقدير جو بنيادي موڙ هو. انهي ڏينهن کان اڄتي، پيپلزپارٽي ٽنڊوحيدر جي رڳ رڳ ۾ “روٽي، ڪپڙا، مڪان” جي جذبي جهڙي طرح سمايل رهي.

ان وقت جا ڪوري برادريءَ جا وڏيرا حاجي سچڻ مرحوم ۽ حاجي صالح مرحوم ۽ وڏيرو محمد جمن ڪوري جي باوقار شخصيتن ڀٽو صاحب کي پنهنجي اوطاق ۾ ويهاري عزت ڏني، جنهن کان پوءِ پيپلزپارٽي صرف سياست نه رهي، پر محبت جو نالو بڻجي وئي. اڄ تائين ٽنڊوحيدر جي سياسي ڌڙڪن ۾ پيپلزپارٽي جو نالو ئي نمايان آهي.

پيپلزپارٽي جي بي تاج بادشاهي..

انهن ڏينهن کان اڄ تائين، هر چونڊ، هر اليڪشن، ۽ هر سياسي ڪشمڪش ۾ پيپلزپارٽي ٽنڊوحيدر ۾ ڪلين سُوِيپ ڪندي آئي آهي. نَوي فيصد عوام جوش ۽ جذبي سان پيپلزپارٽي سان جڙيل رهي ٿو.

اولهندي هوائن ۾ ڀٽو جي خوابن جي سرگم، ۽ ماڻهن جي دلين ۾ بي بي شهيد جي محبت اڄ تائين جيون لڳي پئي آهي.

هن وقت پيپلزپارٽيءَ جي واڳ ڏٽي ۽ عوامي نمائندگيءَ جو علمبردار، چيئرمين يونين ڪاؤنسل حاجي غلام نبي ڪوري صاحب آهي، جيڪو پنهنجي نزاڪت، نظريي، ۽ عوام دوستي سبب ڳوٺ جي خدمت ۾ اڳتي رهي ٿو.

متحده قومي موومينٽ: ٽنبوحيدر ۾ ٻيو وڏو سياسي اثر..

ٽين ڏهاڪي ۾ ٽنبوحيدر جو ٻيو وڏو سياسي عوامي حلقو متحده قومي موومينٽ هئي. اردو ڳالهائيندڙ برادريءَ جو وڏو حصو MQM سان جڙيل رهيو. اختيار احمد خانزادو جهڙا اڳواڻ پارٽي کي ڳوٺ ۾ سجاٽپ ڏيندا رهيا.

پر وقت، حالتن ۽ سياسي زوال بعد، جڏهن الطاف حسين کان قيادت ختم ٿي ۽ تنظيم ورهائجڻ لڳي، تڏهن ٽنبوحيدر جي اردو ڳالهائيندڙ برادري وڏي تعداد ۾ پيپلزپارٽي ۾ شامل ٿي وئي.

اڄ MQM نالي ماتر موجود آهي،موجوده ايم ڪيو ايم اڳواڻ شمشاد خانزادو آهي،پر ان جماعت جو اثر اڳ جهڙو ناهي رهيو.

جمعيت علماءَ اسلام: حقيقي اپوزيشن جو آواز

جيئن ته سياست خالي جڳهه برداشت نٿي ڪري، تيئن MQM جي زوال سان ٽنبوحيدر ۾ اپوزيشن جي جاءِ جمعيت علماءَ اسلام (JUI) ورتي.

جمعيت جي سچائي، عمل، ۽ عوامي مسئلن تي دلين جو ترجمان آواز هن جماعت کي ٽنبوحيدر ۾ اهم بڻايو.
مارشلا جي وقت مولانا شوڪت ڪوري، عرس ڪوري ۽ قاري رمضان پنڙ جماعت جو بنياد وڌو.

اج حافظ الله بخش دايو جي صدارت ۽ مفتي شفقت الله ڪوري جي نظامت ۾ ساحل جي لهرن جيان مضبوط ۽ اثرائتي نموني پنهنجو ڪردار ادا ڪري JUI رهي آهي.

اهي ماڻهو مقامي مسئلن، پاڻي، رستن، اسڪولن، صحت ۽ ناانصافين تي بيهي ڳالهائين ٿا، جنهن سبب عوام ۾ انهن جي حيثيت روز بروز وڌندي وڃي ٿي.

ٽنڊوحيدر جي سياست جي سادگي ۽ سچائي

ٽنڊوحيدر جي سياست جو سڀ کان خوبصورت پاسو آهي:
هتي سياست ڌرمي جهيڙا ناهي بڻجي،
ماڻهو نظريو نه پر شخصيت کي ڏسندا،
اختلاف هوندا پر تڪرار نه،
جذبا هوندا پر جلن نه.

هتي سياست جو محور هميشه عوام جي ڀلائي، ڳوٺ جي تعمير ۽ خدمت جي روايت رهيو آهي. سياسي جهيڙن بدران روحاني جلسه، عوامي بيٺڪون ۽ علمي ۽ ادبي سيمينارن ڳوٺ جي وحدت کي مضبوط رکنديون رهن ٿيون.

ٽنڊوحيدر جو سياسي مستقبل..

ٽنڊوحيدر جي سياسي تاريخ رڳو منشورن جي تاريخ ڪانهي، پر محبتن جي ڪهاڻي آهي. هي ڳوٺ جنهن ڏهاڪن کان پيپلزپارٽيءَ کي پنهنجو ماٽڪ سمجهي ٿو، اڄ به ساڳئي جذبي سان اڳتي وڌي رهيو آهي. جمعيت جو وڌندڙ ڪردار هتي سياسي توازن قائم رکي ٿو، جڏهن ته ٻيون پارٽيون هڪ نئين

سياسي سماج ۾ پنهنجو وجود ڳولينديون رهن ٿيون.

ٽي وي جا بحث، شهرن جا احتجاج، وڏن شهرن جون سياسي گونجون هتي ايتريون اهم ناهن، جيترو اهم آهي ڳوٺ جي ننڍڙي اوطاق ۾ ٿيندڙ فيصلا، مسجد ۾ ويٺل عالمن جو رواداري ۽ ڀائيچاري جو پيغام، يا ڪنهن اسڪول جي استاد جو اجتماعي شعور لاءِ وڌايل قدم.

ٽنڊوحيدر جي سياست، ٽنڊوحيدر جي ماڻهن جيان سادي، صاف، پر دل ۾ ڳوٺ جي ڀلائي سڀ کان مقدم آهي.

اهو ڳوٺ جڏهن پنهنجو سياسي فيصلو ڪري ٿو ته پوءِ هوا به بدلجي وڃي ٿي، ۽ تاريخ به.

اهو ئي ٽنڊوحيدر آهي
وفائن جي وادي،
سياست جي سچائي،
۽ ماڻهن جي محبتن جو مرڪز.

تبليغي جماعت ۽ ٽنڊوحيدر:

ٽنڊوحيدر جي سماجي، مذهبي ۽ فڪري نقشي تي جيڪڏهن ڪنهن تحريڪ جو نرم، پاڪيزه صدا جو جيڪو گهرو اثر نظر اچي ٿو، ته اها تبليغي جماعت آهي.هڪ اهڙي روحاني تحريڪ، جيڪا سياست جي شور شرابي کان پري، بحث مباحثي جي بازار کان ٻاهر، ۽ شهرت جي چمڪ کان بلڪل الڳ، دلين کي الله ڏانهن موٽائڻ جي محنت ڪري ٿي. هن جماعت جي سادگي، همت، ايثار ۽ قربانيءَ جو رنگ ٽنڊوحيدر جي هر گهٽي ۾، هر مسجد ۾، هر صف ۾ ۽ هر دل ۾ پکڙجي چڪو آهي.

تبليغي جماعت جي آمد: ٽنڊوحيدر ۾ روحانيت جو پهريون مينار

ٽنڊوحيدر، جيڪو پنهنجي روايتن، ثقافت ۽ ماڻهن جي اخلاص سبب مشهور رهيو آهي، تقريباً 1990ع کان تبليغي جماعت جي رهبرن ۽ ڪارڪنن جي محنت جي ڇانوَ ۾ اچي ويو. ان دور ۾ ڳوٺ جون مسجدون عبادت جا هنڌ ته هيون، پر جماعت جي آمد کان پوءِ اهي علم، دعوت ۽ تربيت جا مرڪز بڻجي ويون.
شروعات ۾ جماعت جو ڪم بلڪل خاموش ۽ انفرادي هو. ذوالفقار خانزادو عرف جلو ڀائي ۽ چند مخلص دوست ٿي ڏينهن جا ڏينهڙا لڳائيندا هئا، ماڻهن کي محبت سان دعوت ڏيندا هئا، ۽ سادگيءَ سان تبليغ جو پيغام پهچائيندا هئا. پر جيئن ئي ڳوٺ جي استادن، مدرسي جي هٿن، نيڪ دل خطيبن ۽ عام ماڻهن هن پيغام جي چاشني محسوس ڪئي، جماعت جو ڪم هڪ سُر، هڪ رفتار ۽ هڪ مقبوليت ۾ بدلجي ويو.

تبليغي جماعت جي ڪاميابيءَ جو راز: اصول، ايثار ۽ استقامت

تبليغي جماعت جو وڏو راز هن جو غير سياسي هجڻ آهي.
ڪو بحث ناهي، ڪا جماعت بازي ناهي، ڪو نعرو ناهي، ڪو جهيڙو ناهي.صرف ۽ صرف "امر بالمعروف" جو پيغام ۽ پاڻ کي بدلائڻ جو عمل.
هن جماعت ۾ شامل ماڻهو سياست بدران دلين جي اصلاح کي مقصد سمجهن ٿا.
هو ڪنهن منصب يا عهدي لاءِ نہ هلن ٿا، پر الله جي رضا لاءِ نڪرن ٿا.
سندس اصول جيئن تہ:

ايثار،

قرباني،

عاجزي،

اخلاص،

۽ نيڪ نيتي،

انهن جي محنت کي وڌيڪ اثرائتو بڻائين ٿا.

تبليغي جماعت جا "مول متا" اهي مختصر جملا، اهي روح پرور لفظ، اهي دل کي ڇهندڙ نصيحتون، جيڪي هر ڪارڪن جي زبان تي ڪنهن وظيفي وانگر چنبڙيل هونديون آهن، ٽنڊوحيدر جي ماڻهن جي دلين ۾ بہ گهر ڪري ويون آهن.
ماڻهو چون ٿا:
"جيڪو تبليغ ۾ لڳي ويو، سي سڌي واٽ تي لڳي ويو."

جماعت جو وڌندڙ اثر: نوجوانن جي شموليت هڪ نئون دور

وقت سان گڏ جماعت جو ڪم وڌندو رهيو، پر جڏهن ٽنڊوحيدر جا نوجوان هن جماعت ۾ شامل ٿيڻ شروع ٿيا، تڏهن تہ ڄڻ جماعت کي پوري چنڊ جي روشني ملي وئي.
نوجوانن جي جذبن، توانائي، لياقت ۽ خلوص جماعت جي رفتار کي ٻيڻو ڪري

چڏيو.
اڄ تقريباً هر گهٽي ۾، هر صف ۾، هر جماعت ۾ نوان چهرا، نيون خواهشون، ۽ دين لاءِ ٻرندڙ نوان دل نظر اچن ٿا.
اهي نوجوان نه فقط گشت ڪندا آهن، پر دعائن، تعليم، ۽ دين جي سچي محبت سان ماڻهن جا دل ڪولي ڇڏيندا آهن.

مسجدون ۽ مرڪز: روزانو تعليم، هفتيوار گشت ۽ سالانه چلا

اڄ ٽنبوحيدر ۾ هر مسجد تبليغي جماعت سان جڙيل آهي.
هر روز شام جو تعليم، هر هفتي گشت، هر مهيني ٽي ڏينهن جو وقت، ۽ هر سال مخصوص چلو.هن ڳوٺ ۾ روحاني ماحول جو حصو بڻجي چڪا آهن.
ان ڪان علاوه مرڪز ۾ شبِ جمعه گذارڻ، ذڪر، تعليم ۽ دعائن جو سلسلو جماعت جي تربيت ۽ سادگيءَ جو اهم حصو آهي.
ڏسندي ڏسندي ٽنبوحيدر ۾ نه فقط مقامي سطح تي، پر بيروني ملڪ مان ايندڙ جماعتون به مستقل اچڻ لڳيون آهن، جيڪي هن ڳوٺ جي روحاني اهميت ۽ مذهبي محبت جو ثبوت آهن.

تبليغي جماعت جا نمايان محنتي ڪردار

ٽنبوحيدر ۾ جماعت جي ترقي خاص ڪجھ مخلص، خدمتگار ۽ روشن دل شخصيتن جي محنت جو نتيجو آهي.
انهن ۾ نمايان نالا هي آهن:

ذوالفقار ڀائي (جلو ڀائي)
ماسٽر سراج مرحوم
مولانا محمد عمر خانزادو

ڀائي زبير خانزادو
قاري لياقت کوري
مرحوم محمد علي کوري
سائين ذوالفقار خاصخيلي
فيض سومرو

جڏهن آگ تپائي وجي ۽ روشني وڌي، تڏهن نئون نسل پاڻمرادو اچي ٿو.
انهن جي پويان نوجوانن جو قافلو:
الله بخش خاصخيلي، الطاف کوري، اسلم پنهور، ناظم خانزادو، ماسٽر عاقب خانزادو، پولو خانزادو، نعمان خانزادو ۽ ٻين ڪيترن ئي نالن تي مشتمل آهي، جيڪي جماعت جي نئين شناخت بڻجي رهيا آهن.

تبليغي جماعت جو سماجي اثر: عزت ۽ اشراف نفس

ٽنڊوحيدر ۾ تبليغي جماعت رڳو هڪ مذهبي تنظيم نہ آهي، پر هڪ رسپيڪٽيڊ سوسائٽي آهي.
هن جماعت جو هر ڪارڪن اشراف النفس، سادو، خاموش، پر اثرائتو هوندو آهي.
دولتمند بہ انهن کي عزت ڏين ٿا، غريب بہ سندن اڳيان شاگرد بڻجي ويهندا آهن.
انهن جي اکين ۾ بي ريا محبت، انهن جي زبان تي نرم دعوت، ۽ انهن جي دل ۾ خدمت جو جذبو ڏسي، ماڻهو پاڻمرادو متاثر ٿين ٿا.

نتيجو: ٽنڊوحيدر ۾ روحانيت جو مستحڪم مستقبل

تبليغي جماعت ٽنڊوحيدر ۾ نہ فقط پنهنجو الڳ تشخص قائم ڪيو آهي، پر هن ڳوٺ جي اخلاقي، مذهبي ۽ سماجي فضا کي بہ نوراني بڻائي ڇڏيو آهي.

سندس محنت خاموش آهي، پر اثر وڏو آهي.
سندس فڪر سادو آهي، پر روحاني سطح تي گهرو آهي.
سندس سفر ڪليل آهي، پر منزل سڌي ۽ مبارڪ آهي.

دعا

الله پاڪ هن جماعت ۾ وڌيڪ واڌارو آڻي،
سندس ڪارڪنن کي اخلاص، استقامت، عاجزي ۽ صحيح فهم عطا ڪري،
۽ تنبوحيدر کي هميشه روحاني، سادو ۽ امن وارو ڳوٺ بڻائي رکي.

آمين ثم آمين.

ٽنڊوحيدر جا مذهبي ماڳ مسجدون، مدرسه

ٽنڊوحيدر... اهو روح پرور ڳوٺ، جنهن جي هوا ۾ اذانن جون لهرون، گليّن ۾ نعتن جو نغمون، ۽ دلين ۾ قرآن جو نور اڄ به ساڳي شدت سان چمڪندو نظر اچي ٿو جيئن صدين اڳ. سنڌ جي هن پاڪ سرزمين تي مسجدون فقط عبادتگاهون نه پر تاريخ جا زنده دستاويز آهن؛ جتي ايمان جي خوشبو، بزرگن جي فڪر، علمن جي محنت ۽ شاگردن جي آوازن جي گونج اڄ تائين قائم آهي. ٽنڊوحيدر جو مذهبي نقشو، آثار قديمه جي ڪشش، روايتن جي صداقت ۽ ديني ادارن جي ترتيب سان هڪ اهڙي روشني بڻجي چڪو آهي، جيڪا ڳوٺ جي هر گهر، هر پاڙي ۽ هر دل ۾ پنهنجي نور سان موجود آهي.

.

جامعه مسجد ڪيريه. تاريخ، تقدس ۽ تبليغ جو مرڪز..

ٽنڊوحيدر جي مذهبي دنيا جو مرڪزي نقطو، قديم تاريخي جڳهه ۽ روحاني مرڪز آهي جامعه مسجد ڪيريه.
اهي ڏينهن جڏهن ڳوٺ ۾ رڳو هڪ ئي جامع مسجد هئي حيدر خان پرڳڙي جي هن جاءِ تي ان جي ننڍي ڀاءَ مير بهاول خان پرڳڙي مسجد آباد ڪئي جيڪا ان جي تعمير شده هئي، اهو زمانو جڏهن هر موڙ هن مسجد ڏانهن ويندڙ رستو هو. هاڻي نئي تعمير مسجد علائقي جي فن تعمير جو شاهڪار آهي.ڪيريه قوم جي نگراني هيٺ قائم هي مسجد ڪيترن ئي صدين کان اهلِ سنت والجماعت جو مضبوط، معتبر ۽ تاريخي مرڪز رهي آهي.

هن مسجد جي امامت جو سلسلو اولياءَ، فقيرن، علمن ۽ دين دارن جي هٿن ۾ رهيو:

حضرت صالح فقير جنهن جي اذان ۾ سوز ۽ صدا ۾ اثر هو

حضرت فيض حيدري جنهن جا خطبا ماڻهن جي دلين کي بدلائي ڇڏيندا هئا
مولانا محمد ملوڪ علم ۽ حلم جي علامت
ماستر عزيز احمد ڪيريو. تعليم، عبادت ۽ خدمت جو پيغام..
هاڻي هن مسجد جي آسماني رونق مولانا ڪريم بخش ڪيريو جي پرسوز
تلاوت ۽ بااثر بيانن سان روشن آهي.
پراڻي مسجد شهيد ٿي وڃي، ته ان جي جاءِ تي تعمير ٿيل نئين مسجد ۾:
ٽائيلن جو نرالو ڪم
رنگ برنگ شيشن جي چمڪ
جديد طرز تعمير
۽ روحاني سادگي
ٻنهي جو گڏيل اظهار ان کي ٽنڊوحيدر جي سجاڳ بڻائي ٿو.

فيض القرآن مدرسو. علم جو اڌ صديءَ کان روشن سفر...

جامع مسجد سان لڳ فيض القرآن مدرسو گذريل 40 سالن کان حفظ ۽ تجويد
جو سرچشمو آهي. هتي لڳ ڀڳ ٻه سؤ شاگرد قرآن مجيد جي تعليم حاصل ڪن
ٿا.
مدرسه علمي جلائن جو اهڙو گهر آهي، جتي لفظن جي تلاوت نه پر دلين جو
نور تيار ڪيو وڃي ٿو.

مدينہ مسجد. پاڪستان کان اڳ جي يادگار عبادتگاهه...

ٽنڊوحيدر جي تاريخي مسجدن ۾ مدينہ مسجد جو نالو بہ نمايان آهي.
هي مسجد پاڪستان جي قيام کان اڳ ٺهي هئي، جنهن جو بنياد وڏيري متو
ڪوري خيرخواهي ۽ ايماني جذبي سان وڌو.شروعاتي دؤر ۾ آخوند عيسي
ڪوري 1965 کان امامت ۽ تعليم القرآن جون خدمتون سرانجام ڏيندا رهيا ان

ڪانپوءِ سندن صغير برادر شفيع محمّد ڪوري صاحب تعليم القرآن جون سلسلو جاري رکيو انڪانپوءِ پنجاب جي نابين قاري صاحب هتي پنهنجي علمي باطني بصارت سان علائقي واسين جي علمي آبياري ڪئي.ان جي وڃڻ ڪانپوءِ مولانا شوڪت علي ڪوري امامت ۽ تعليم القرآن ۾ علائقي جي ترتيب ۾ سرگرم رهيو

گذريل 30 سالن کان قاري لياقت ڪوري هن مسجد جي خدمت ڪري رهيو آهي.پنهنجي والد کان ورثي ۾ ملندڙ امامت کي نه فقط برقرار رکيو، پر مدرسه تعليم القرآن ۾ پڻ محنت ۽ محبت سان سکيا جو سلسلو جاري رکيو.

قاري صاحب جو آواز اذان ۾ سوز، نماز ۾ خشوع ۽ تعليم ۾ نور بڻجي ٿو....

نوراني جامعہ مسجد پنجاهه سالن جو سفر، سماجي ۽ ديني خدمت...

نوراني جامعہ مسجد ٽنبوحيدر جي دل ۾ پنجاهه سالن کان ڌڙڪندي رهي آهي. شروعاتي دور ۾ رڳو پنج گانہ نمازون ٿينديون هيون، پر جامعہ مسجد ڪيريہ کان پوءِ هي ڳوٺ جي ٻين مسجد جتي جمعي جي نماز پڻ هتي باقاعدي ادا ٿيڻ لڳي.هن مسجد ۾ تمام وڏن عالمن خدمتون سرانجام ڏنيون جن ۾ چنا صاحب ڪافي وقت هن جي خدمت ۽ تعليم لاءِ سرگرم رهيا آهن کان پوءِ مولانا محمد عمر خانزادو ڪيترا سال في سبيل الله جمعہ نماز ۽ درس قرآن ڏيندا هئا.هن مسجد ۾ چاليهه سال پنجاب جي عالم دين قاري عاشق علي تراويح ۽ خطابت فرمائيندا هئا. قاري محمد منور صاحب ،قاري عبدالقيوم صاحب امامت جا فرائض انجام ڏنا آهن.هن وقت نمونا اڪابر مفتي زين العابدين جمعه جي نماز ۽ پنهنجي علمي ۽ شعله بيان سان امامت ڪندا آهن موجوده امام مولوي مزمل خانزادو نرم مزاج، علمي بصيرت ۽ پرسوز تلاوت سان نمازين جي دلين ۾ پنهنجو مقام پيدا ڪري چڪو آهي.

مدرسہ تعليم القرآن.علم جو تسلسل...

هي مدرسو شروعات ۾ بابا سليمان مرحوم هلائيندا هئا،
۽ گذريل 35 سالن کان قاري محمد منور ان جي باريڪين سان خدمت
سرانجام ڏئي رهيو آهي.
هتي:
تجويد
ناظره
ابتدائي فقهي تعليم
۽ اخلاقي تربيت
ڪئين ڏهاڪن کان وڏي ذميواري سان جاري آهي.

جامعہ مسجد ۽ مدرسہ مصباح العلوم. ديني تربيت جو مرڪز...

مصباح العلوم ٽنڊوحيدر جو گذريل چار ڏهاڪن کان آباد هڪ معتبر علمي ادارو
آهي، شروعاتي دور ۾ قاري رمضان پنڙ صاحب هن کي آباد ڪندا آيا.قاري
صاحب جا فارغ شاگرد ڏيهہ پرڏيهہ دين جي شمع روشن ڪريو اچن قاري
صاحب جي علالت سبب هن وقت سندن وڏي برادر مولانا غلام شبير پنڙ
صاحب جي نگراني هيٺ آهي.جتي قاري غلام الله تجويد، تفسير، ۽ اخلاقي
تعليم ۾ مڪمل محنت سان مصروف عمل آهن.
هي مدرسو پنهنجي سادگي، دلڪشي ۽ خدمت جي تسلسل سبب علمن ۽
شاگردن جي لاءِ خاص مقام رکي ٿو.

ميهار ڪالوني ۽ محمدي مسجد. عبادت، اخلاص ۽ تعليم جو سفر..

ميهار ڪالوني ۾ آباد نئي مسجد آهي جنهن ۾ مولوي عبدالحميد پنهنجي جذبن

جي روشني سان مسجد ۾ امامت ۽ مدرسہ ۾ تدريس جا فرض نڀائي رهيو آهي.

محمدي مسجد ۽ مدرسہ قاري جمال الدين ابوپوٽا جي محنت سان گذريل ويهہ سالن کان روشن آهي.رهائشي مدرسو آهي جنهن ۾ اڪثر ٻاهرين علائقن جا ٻار زير تعليم آهن ٻارن جو تعداد گهٽ وڌ ٿيندو رهندو آهي هن وقت ٽيهہ ٻار رهائشي زير تعليم آهن جن جو پورو خرچ مدرسو برداشت ڪندو آهي سندس شاگرد نہ رڳو قرآن جا عالم، پر اخلاق، بردباري، ۽ سچائي جا قائل پڻ آهن.

گلڻ ڪالوني واري مسجد...

هي مسجد شروعات ۾ سليم ڪوري صاحب جن جي امامت ۾ شروع ٿي تعليم القرآن لاءِ راقم الحروف کي منتخب ڪيو ويو.هن وقت مسجد جي نئي عاليشان عمارت تعمير ٿي آهي.
هن مسجد ۾ جمعو ۽ جماعت نماز، درسِ قرآن، ۽ اخلاقي تربيت باقاعدي ٿيندي آهي.هن کي پڻاٽن جو محلو ۽ گلڻ ڪالوني جي رهواسي نماز لاءِ ايندا آهن پاڙي جا ماڻهو هن مسجد کي خاص احترام سان ڏسن ٿا، ڇو تہ هتي هميشہ سڪون، خاموشي ۽ روحانيت جو اهڙو احساس آهي جيڪو دل کي ياڻنجي ٿو.

امام بارگاه. مذهبي هم آهنگيءَ جو خوبصورت مثال..

تنبوحيدر ۾ اهلِ تشيع حضرات لاءِ پڻ هڪ امام بارگاه قائم آهي، جتي گذريل 15 سالن کان:
نماز
تعليم
محرم الحرام جون مجلسون
۽ ذڪرِ اهلِ بيت جي محفلون

باعزت ۽ وڏي نظم سان جاري آهن.
هي مرڪز ڳوٺ ۾ مذهبي رواداري، اتحاد ۽ ڀائچاري جو بهترين ثبوت آهي.

جامعہ مسجد و مدرسہ امہ عائشه صديقہ مارڪيٽ جو روحاني مرڪز...

ٽنڊوحيدر مارڪيٽ جي چمڪندڙ فضا ۾ جامعہ مسجد ۽ مدرسہ امہ عائشہ صديقه ايماني رونق جو وڏو مرڪز آهي.
بازار جي وچ ۾ هجڻ ڪري هتي هميشہ جماعت وڏي تعداد ۾ ٿيندي آهي.
هي مسجد جو اول نالو لعل مسجد هو هن مسجد کي مولانا عبدالوهاب حقيقي معني ۾ آباد ڪيو.ان جي وجڻ ڪانپوءِ مولانا محمد عمر خانزادو ،حافظ الله بخش دايو،شهيد سهيل احمد حيدري جن امامت ڪئي.هن وقت
قاري عمير ڪيريو مسجد جي امامت
قاري شاهزيب تعليم القرآن جي ذميواري
محنت، اخلاق ۽ علم سان نڀائي رهيا آهن.
هن مسجد ۾ جمعہ نماز لاءِ حيدرآباد مان مولوي فضل الله پنهنجي شعله بياني سان گذريل پندرهن سالن کان پڙهائي رهيو آهي.هي مسجد خاص طور تي شاگردن، دوڪاندارن ۽ مارڪيٽ جي ماڻهن لاءِ روحاني زندگي جو ڪم ڪري ٿي.

مدرسہ و مسجد خلفاءِ راشدين. اخلاص ۽ روحانيت جو گهر...

هي مسجد هڪ وڏو فريضو ادا ڪيو هتي باني ٽنڊوحيدر حيدر خان پرڳڙي مسجد جوڙائي سان حساب سان جي ٽنڊوحيدر تاريخ جي اولين مسجد آهي
هن جي پيهر اڏاوت تعليمي سماجي شخصيت استاد شفيع محمّد ڪوري صاحب جي سربراهي ۾ تعمير ٿي.جنهن جو افتتاح شيخ الحديث عبدالغفور قاسمي جن ڪيو هن مسجد ۾ شروعاتي دور ۾ امامت مولانا محمد عمر خانزادو صاحب

طويل پنڌ ڪري في سبيل الله خدمت سرانجام ڏنائون ۽ تعليم القرآن لاءِ قاري
عبدالقيوم صاحب صاحب خدمت انجام ڏني.هن وقت مقامي قاري ارشد صاحب
گذريل ڪجھ سالن کان:

امامت

تعليم قرآن

ديني تربيت

۽ اخلاقي اصلاح

پوري جذبات سان جاري رکيا پيا آهن.
مسجد جو ماحول انوکو، پرسڪون ۽ محبت سان پرپور آهي

ديني اجتماع، جلوس ۽ روايتن جو سفر....

ٹنڈوحيدر ۾ هر سال منظم طريقي سان:
ميلادالنبي ﷺ
ختمِ قرآن
عشره ذي الحجّه
رمضان جون تراويح
نعتن جا نغما
محرم جا جلوس

ڏاڍي محبت، عقيدت ۽ احترام سان منعقد ٿين ٿا.
اهي اجتماعا ماڻهن جي دلين ۾ نہ صرف روحاني سڪون پيدا ڪن ٿا، پر گڏ
رهڻ، ڀائچارو، ۽ اسلامي اخلاقيات پڻ مضبوط ڪن ٿا.

نتيجو. ٹنڈوحيدر جي روح مسجدن ۾ ڌڙڪندو آهي

ٽنڊوحيدر جون مسجدون ۽ مدرسه دين، علم، اخلاق، اتحاد ۽ روحانيت جو اهو مجموعو آهن، جن کي گڏ ڪري ڏسجي ته سڄو ڳوٺ هڪ وڏي درسگاهه نظر اچي ٿو.

هن سرزمين جا ماڻهو نماز سان وابسته، قرآن سان روشن، ۽ ديني ادارن سان جڙيل آهن.

اهي مسجدون نه عمارتون آهن، نه فقط عبادتگاهون
آهن:
تاريخ جون تصويرون
ايمان جا ستون
تعليم جا در
۽ سماجي اتحاد جا پل
آهن.

ٽنڊوحيدر جو مذهبي نقشو پنهنجي سموري عظمت سان اڄ به قائم آهي، ۽ ايندڙ نسلن لاءِ مشعلِ راهه بڻيل آهي.

ٽنڊو حيدر جو قبرستان
شاھ ٻانگو

ٽنڊو حيدر جي ڏکڻ پاسي، ڳوٺ کان ٿورو ٻاهر، جتي هوا جو هر جهونو جهونڪو وقت جي پراڻن قصن کي ورجائي ٿو، اتي شاھ ٻانگو قبرستان چپ چاپ، پر شان سان بيٺو آهي. اهو رڳو مٽيءَ جو مڪان نہ، پر صديون پنهنجي ڇاتيءَ ۾ سمايل يادگيرين، دعائن، آنسن، ۽ روحاني فڪر جي جڳهه آهي. تقريباً ٻہ سؤ سال قديم هي قبرستان، ٽنڊو حيدر جي تاريخ جو اهڙو ورق آهي، جيڪو ڳوٺ جي هر گهر سان ڪنهن نہ ڪنهن صورت ۾ جڙيل آهي.

قديميت جو وقار ۽ وقت جي گواهي...

پنج ايڪڙ وقف زمين تي پکڙيل شاھ ٻانگو نہ صرف قبرن جو مجموعو آهي، پر هڪ جامعہ تاريخ آهي. وقت جي سختين، موسم جي لاڙن ۽ سالن جي گردش باوجود هي قبرستان اڄ بہ ساڳي وقار سان بيٺو آهي، ڄڻ تہ انساني وجود جي بي ثباتيءَ کي خاموش ٻوليءَ ۾ دهرايو پيو هجي.
قبرستان چؤطرف ڪانديري جي لوڙهي ۾ گهيريل آهي، جيڪا نہ صرف سرحد جو نشان آهي، پر قبرستان جي حفاظت ۽ احترام جو علامتي حصو پڻ آهي.

قبرن جي ٺهڻ جو طريقو ـ روايت ۽ ادب جو ملاپ

هتي جي ڌرتي نرم ۽ وٺائتي آهي. تنهنڪري هتي قبرون مسنون طريقي سان مٽيءَ سان اٺ جي ڪوهاڙي وانگر ٺاهي وينديون آهن. ٽنڊو حيدر جا ماڻهو اڄ بہ پنهنجي پيارن کي دفن ڪرڻ وقت سنت ۽ روايت کي هٿن تي کنيو رکن ٿا.
جڏهن وقت جي گردش سان قبرون هيٺ ويهي وڃن ٿيون، تڏهن اولاد ۽ وارث ٻيهر هٿ پائي انهن کي درست ڪن ٿا.اهو ڪو رڳو تعمير نہ، پر هڪ جذبو آهي،

هڪ بي آواز گفتگو آهي، جيڪا زندن کان مرُهيل ڏانهن انسيت جو اظهار بڻجي ٿي.

روشنيءَ جو بندوبست احترام جو احساس...

رات جي اونداهي ۾ هن قبرستان کي مڪمل اجاڙ نه ڇڏيو ويندو آهي. روشنيءَ جو مناسب انتظام موجود آهي، جيئن فاتحه پڙهڻ آيل فرد اڪيلائيءَ ۾ به ڊپ محسوس نه ڪري. هي روشني ڄڻ روحاني اطمينان جي ڪرن آهي، جيڪا ماڻهوءَ کي ياد ڏياري ٿي ته مرڻ وارا اونداهيءَ ۾ نه، پر پنهنجي عملن جي روشنيءَ ۾ آرام ڪن ٿا.

هفتيوار فاتحه خواني محبت جو سڪون ڀريو سفر...

هر جمعي تي ۽ ڏينهن وار، ٽنبو حيدر جا ماڻهو هن قبرستان جو رخ ڪن ٿا. ڪجھ هٿن ۾ گل ڪنيو اچن ٿا، ڪجھ آنسون ڪٺي اچن ٿا، ته ڪي پنهنجي دل جا سوال، پنهنجون پريشانيون ۽ دعائون آڻي هن مٽيءَ ۾ ملائي گل گلزار جي آبياري ڪن ٿا.
شاهه ٻانگو ۾ داخل ٿيندي ئي انسان کي محسوس ٿئي ٿو ته هتي وقت بيهي وڃي ٿو. هتي خاموشي به ڳالهائيندي آهي، مٽيءَ مان به محبت جا آواز ڪن ٿا، ۽ هوائون به فاتحه جي سِڏَ ڇيڙينديون وڃن ٿيون.

اوليا، عالِم، اديب ۽ شهيد مٽيءَ ۾ سمايل مهان ماڻهون..

هن قبرستان ۾ ڪيترائي اوليا ڪرام، عالم دين، ليکڪ، شاعر، شهيد ۽ اهلِ فن دفن ٿيل آهن.
اهي ماڻهو جيڪي پنهنجي حياتيءَ ۾ علم ۽ عمل جا چراغ هئا، اڄ هن مٽيءَ ۾

آرام ڪري رهيا آهن، پر سندن يادون، سندن ڪتاب، سندن نصيحتون اجا تائين روشن آهن.
قبرستان جي اندر هر قبر ڪنهن نه ڪنهن ڪهاڻيءَ جو اختصار آهي. ڪي درد جون ڪهاڻيون، ڪي قربانيون، ڪي محبتون، ته ڪي خدمت جا داستان.

مذهبي احترام ۽ سماجي هم آهنگي...

هتي اڪثر اهلِ سنت والجماعت جا ماڻهو دفن ٿيل آهن، جڏهن ته اهلِ تشيع جي لاءِ الڳ قبرستان موجود آهي.
هي ورهاست ڪنهن تڪرار جو نتيجو نه، بلڪه هڪ ٻئي جي عقيدي ۽ طريقه ڪار جو احترام آهي. ٽنڊو حيدر جي معاشري ۾ هي سهپ ۽ برداشت هتان جي ماڻهن جي ظرف ۽ علم جي نشاني آهي.

روحانيت جو مرڪز ۽ موت جي يادگار...

شاهه ٻانگو جو قبرستان اسان کي بار بار ياد ڏياري ٿو ته زندگيءَ جي رونقن جي پويان موت جي حقيقت موجود آهي.
هتي اچڻ سان دل نرميءَ جو احساس ڪري ٿي، اکين ۾ جلترنگ پيدا ٿئي ٿي، ۽ انسان پاڻ کي وقت جي حقيقتن سان وڌيڪ ويجهو محسوس ڪري ٿو.
هي قبرستان ماڻهن جي لاءِ روحاني سڪ ۽ عڪاسيءَ جو هنڌ بڻجي چڪو آهي، جتي هر دور جو ماڻهو اچي دل صاف ڪري ٿو ۽ واپس وڃي پاڻ ۾ نئون نور ڪٽي.

اختتامي تصوير ،ٽنڊو حيدر جي خاموش مگر زنده ورثي جو حصو...

شاهه ٻانگو صرف مرڻ وارن جو گهر نه، پر جيئڻ جو سبق آهي.

هي قبرستان ٽنڊو حيدر جي تاريخ، تهذيب، سماجي فڪر ۽ روحاني وابستگيءَ جو زنده نقش آهي، جيڪو ايندڙ نسلن کي بہ اهو پيغام ڏيندو رهندو تہ:

مٽيءَ ۾ دفن ٿيندڙ انسان ٿي سگهي ٿو مري وڃي، پر محبتون، روايتون ۽ يادون ڪڏهن بہ نہ مرنديون آهن۔

تنڊوحيدر جي عيدگاهه

تنڊوحيدر جي سرزمين پنهنجي تاريخ، تهذيب ۽ ماڻهن جي محبت سان هميشه جيان اڄ به روشن آهي. هتان جي هر گلي، هر وٽ ۽ هر وڻ ۾ هڪ الڳ تهذيب جي خوشبو محسوس ٿيندي آهي، ۽ انهن سڀني روايتن جو سڀ کان وڌيڪ مهڪايل مرڪز قديم عيدگاهه آهي.اهو مقدس مقام جتي خوشي، خشوع، اجتماعي همدردي ۽ روحاني سڪون هڪ ئي وقت دلين ۾ لهر بڻجي پکڙجي وڃن ٿا.

هي عيدگاهه، جيڪا ڳوٺ جي ڪناري تي واقع آهي، پنهنجي وسيع ماضي ۽ وڌندڙ آبادي جي باوجود اڄ به ساڳي محبت ۽ ساڳي تقدس سان ڳوٺائن کي گڏ ڪري ٿي. جيتوڻيڪ آبادي وڌڻ سبب اها جيتوڻيڪ هاڻي تنگ محسوس ٿيڻ لڳي آهي، پر ان جي روحاني عظمت اڄ به اڳي کان وڌيڪ نمايان آهي. هن عيدگاهه جو ذڪر جاءِ، جڙاءُ ۽ جذبي جو ذڪر آهي.

تاريخي پس منظر. ڪيريه قوم جي خدمتگار روايت..

تنڊوحيدر جي عيدگاهه جي سنڀال ۽ سار سنڀار جو شرف شروع کان ئي ڪيريه قوم جي حصي ۾ آيو آهي. هن خاندان جو جذبِ خدمت، انتظامي ذميواري ۽ ديني غيرت سدائين بي مثال رهي آهي. عيدگاهه ۾ صفائي هجي، فرش بندي هجي، چوديواري هجي يا وڌڪاري.هن قوم پنهنجي وس آهر هر دور ۾ انهي مقدس مقام جي خدمت کي عبادت سمجهيو آهي.

اهو عمل فقط انتظام نه هو، پر نسلن کان نسلن تائين منتقل ٿيندڙ هڪ روايت، هڪ امانت ۽ هڪ اخلاقي ورثو هو، جنهن کي ڪيريه برادري اڄ تائين سينو تان لڳائي سنڀالي بيٺي آهي.

ٻن صدين جا امام.جنهن تاريخ ۾ پنهنجا نقش ڇڏيا

ٽنڊوحيدر جي عيدگاهه ۾ وقت بوقت وڏن بزرگن امامت جا فرض نڀايا، ۽ پنهنجون زندگيون قوم، مسجد ۽ دين لاءِ وقف ڪيون. انهن مان:

صالح فقير
جنهن پنهنجي سادي زنده رهي ڪري عيدگاهه جي امامت کي تقدس بخشيو. سندس آواز ۾ اهڙي بي ريا پاڪيزگي هئي، جو نرم نظر سان ٻہ دل صاف ٿي ويندو هو۔

فيض حيدري
جنهن جو نالو علم، ضبط ۽ ذڪر جي روشنيءَ جو استعارو آهي۔ سندس امامت ۾ نماز صرف ادا نہ ٿيندي هئي، بلڪہ دلين جي صفائي ۽ سڪون ۾ بدلجي ويندي هئي۔

ماستر محمد ملوڪ
نهايت متين، شفيق ۽ تهذيبي وقار سان پرپور شخصيت۔ سندن پڙهيل نماز ۾ شائستگي، سنجيدگي ۽ سڪون گڏيل هوندا هئا۔

سائين عزيز احمد ڪيريو
جنهن پنهنجي زندگي تعليم، دين ۽ خدمت لاءِ وقف ڪئي۔ عيدگاهه ۾ سندن اذان ۽ امامت ڳوٺ جي دلين ۾ اڃا تائين گونجي رهي آهي۔

موجوده امام مولوي ڪريم بخش ڪيريو
جيڪي پنهنجي علم، خشوع ۽ سنت محبت سبب عيدگاهه جي سڃاڻپ بڻجي

چڪا آهن. سندن امامت ۾ پڙهيل نماز ماڻهن جي دلين ۾ روحانيت جو نئون احساس پيدا ڪري ٿي.

اهي سڀ شخصيتون فقط امام نہ هيون، پر ٽنڊوحيدر جي تاريخ جا زنده باب آهن.

نئين عمارت. وقت جي ضرورت ۽ محبتن جو تسلسل...

عيدگاهہ جي وڌندڙ ضرورتن کي نظر ۾ رکندي، هتي نئين چوديواري، فرش بندي، وڌڪار ۽ هوا جي سٺي گذر لاءِ جوڙجڪ ڪئي وئي آهي. گرمي کان بچاءُ لاءِ وڻ لڳايا ويا آهن، ۽ پيور بلاڪ جو فرش نمازين لاءِ سهوليت ۽ صفائي جو ذريعو بڻيو آهي.

ٻہ دروازا رکڻ جو فيصلو بہ انتظامي ضرورت ۽ وڌندڙ جماعت کي نظر ۾ رکندي ڪيو ويو.جن مان هڪ آمد ۽ ٻيو روانگي لاءِ استعمال ٿئي ٿو، تہ جيئن عيد جي ڏينهن رش ۾ سهولت رهي.

عيدگاهہ. ٻن عيدن ۽ ڪيترين خوشين جو مرڪز...

سال ۾ ٻہ دفعا، عيد الفطر ۽ عيد الاضحیٰ تي، ٽنڊوحيدر جي عيدگاهہ باضابطہ طور نماز ادا ڪرڻ لاءِ وقف آهي. عيد جي نماز جي ادائيگي کان پوءِ ڳوٺاڻ هڪ ٻئي کي ملي، محبت، عزت ۽ اخلاص سان "عيد مبارڪ" چون ٿا. هي منظر فقط روايتي ملاقات ناهي بلڪہ دلين جي گرمجوشي، گڏجڻ جي خوشي ۽ اُنسيت جو جشن آهي.

عيدگاهه جي در تي بيشمار خاندان، بيشمار زندگيون ۽ بيشمار رشتا هڪ ئي ساڃي جي سڪي ۾ ٻڌجي وڃن ٿا.ڪاميارين جا چهرا، ٻارن جي مسڪان، نوجوانن جو مصافحو ۽ بزرگن جي دعائن سان ٽنڊوحيدر جي هوا سُگهڙ ٿي وڃي ٿي۔

عيد ڪان پوءِ.قبرستان جو خاموش سفر....

عيدگاهه جي هڪ وڏيڪ روحاني خاصيت اها آهي، ته اهو قبرستان جي بلڪل ويجهو آهي۔ نماز ادا ڪرڻ ڪان پوءِ ڪيترائي ماڻهو خوشي جي هن ڏينهن تي پنهنجن مرحوم پيارن جي قبرن تي حاضري ڏين ٿا۔

هيءَ روايت اسان کي ٻڌائي ٿي ته عيد فقط دنياوي خوشي نہ آهي، پر اها هڪ روحاني يادگيري بہ آهي جتي دل خوشيءَ سان گڏ جڙاءُ ۽ جدائي ٻنهي کي محسوس ڪري ٿي.

قبرستان ۾ پڙهيل هڪ فاتحہ انسان کي ياد ڏياري ٿي تہ زندگي جي خوشي، موت جي ياد ۽ دين جي سچائي هڪ ئي سلسلي جو نالو آهن۔

عيدگاهه. ڳوٺ جي سماجي اتحاد جو علامتي نشان...

ٽنڊوحيدر جو عيدگاهه فقط عبادتگاهه نہ آهي، بلڪہ سماجي اتحاد، گڏيل قوت ۽ ڳوٺاڻن جي مساوات جو مرڪز آهي۔

هتي:

محبت گڏ ٿيندي آهي

دليون ملي ٿيون

اختلاف ختم ٿيندا آهن

۽ ماڻهو هڪ ئي صف ۾ بيهي هڪ ئي الله جي اڳيان جهڪي پنهنجو فخر
ميسار ڪندا آهن

عيدگاه ٽنڊوحيدر جي تاريخ، تهذيب، ماڻهن جي محبت ۽ مذهبي شعور جو
زنده نشان آهي.

اختتامي نوٽ

ٽنڊوحيدر جي عيدگاه نہ فقط هڪ عبادت جي جاءِ آهي، بلڪہ اها تاريخ جو حافظ، روايتن جو محافظ، دين جي تبليغ جو مرڪز، سماجي اتحاد جو علمبردار ۽ ڳوٺ جي محبتن جو مرڪز آهي.

سالن کان اڳتي بہ، نسلن کان پوءِ بہ....
هي عيدگاه پنهنجي سرسبز وڻن، خاموش فرش، نوراني فضائن ۽ محبتن سان پريل ترڪيبن سان ٽنڊوحيدر جي سڃاڻپ رهندي.

الله پاڪ هن عيدگاه تي پنهنجو فضل قائم رکي، خدمت ڪندڙ نسلن کي اجر عطا ڪري، ۽ ٽنڊوحيدر کي هميشه محبت، امن ۽ اتحاد سان شادمان رکي.

آمين.

گورنمينٽ ايليمنٽري اسڪول ٽنڊو حيدر

اُهو دور هو، جڏهن انگريز راڄ هيٺ سنڌ جي ڌرتي تي تعليم جي واٽ تي قدم وڌايا پئي ويا. اهڙيءَ علم دوست سوچ جي شروعاتن ۾، سن 1888ع جي لڳ ڀڳ، ٽنڊو حيدر جهڙي پسگردائيءَ واري ڳوٺ ۾ هڪ روشن اُجالو نمودار ٿيو. گورنمينٽ پرائمري اسڪول ٽنڊو حيدر، تعلقو حيدرآباد. هيءُ نه صرف هڪ اڏو هو، پر صدين تي پکڙيل تعليمي، اخلاقي ۽ انساني جدوجهد جو هڪ تاريخي مينار هو، جنهن وقت جي ڦيرن جي باوجود پنهنجي سونهن ۽ سچائيءَ کي زنده رکيو.

ان وقت، جڏهن تعليمي سهولتون شهري مرڪزن تائين محدود هيون، هي اسڪول پسگردائيءَ لاءِ هڪ نعمت بڻجي سامهون آيو. علائقي جو واحد اسڪول هجڻ جي حيثيت سان، هي ادارو تعليم سان گڏوگڏ، اجتماعي شعور، سماجي سجاڳي، ۽ تنظيم جو مرڪز بڻجي ويو. مختلف وقتن تي، سيمينار، ٽيچرز ٽريننگ، امتحاني مرڪز، ۽ درسي ڪتابن جي ورهاست لاءِ هيءَ جاءِ مرڪزي حيثيت رکندڙ رهي.

اسڪول جي تاريخي حيثيت جو اندازو ان مان به لڳائي سگهجي ٿو ته 1910ع کان سرڪاري ريڪارڊ موجود آهي. پاڪستان جي قيام کان اڳ، ڳوٺ جي سرپنچ چاچي مل جي سرواڻيءَ ۾ هن اسڪول جو نظم، ضابطو، ۽ تدريس مثالي هو. سندس دور ۾ پيدا ٿيندڙ شاگرد، علم، ادب، فڪر، ۽ خيال جي دنيا ۾ اهڙا نقش ڇڏيا، جيڪي اڄ به لازوال آهن.شروعاتي دؤر ۾ ڪيترائي غير مسلم هيڊ ماستر آيا جن پنهنجي وقت اسڪول کي ترقي وٺرائي پاڪستان قائم ٿيڻ ڪانپوءِ غير مسلم جي لڏي وڃڻ ڪري سڀ کان پهرين اديبه ليکڪ مس مغل جوائنٽ اسڪول ۾ هيڊ مقرر ٿي آئي.انڪان پوءِ فيض محمد فيض حيدري بطور هيڊ ماستر پرائمري سينٽرل اسڪول جو پنهنجي تاريخ جو هڪ شاندار دؤر

گذريو.سائين جي وفات کان پوءِ سائين محمد حسن ڪيريو هيڊ ماستر ٿيو ان کان پوءِ سائين محمد علي ڪيريو هيڊ ماستر مقرر ٿيو.ان کان پوءِ تمام گهڻا ٿوري ٿوري مدت لاءِ هيڊماستر مقرر ٿيا

جن ۾ مشهور سائين عزيز احمد ڪيريو ،سائين محمد يونس خاصخيلي ،ماسٽر اختيار خانزادو ۽ هن وقت ذولفقار علي خاصخيلي هيڊ ماستر مقرر آهن.

هن اسڪول ڪيترائي وڏا نالا پيدا ڪيو انهن روشن فڪرن مان ڪجهہ نالا هن ريت آهن:

فيض محمد فيض حيدري ڪيريو عظيم ڪهاڻيڪار، شاعر ۽ فڪر جو ترجمان.

خان محمد چانڊيو

ادب جو عاشق، شاعريءَ جو مسافر.

محمد علي ڪيريو

لفظن جي لطافت سان لبريز شاعر.

الحاج وڏيرو محمد سچڻ ڪوري عوامي خدمتن جو علمبردار.

ماستر محمد ملوڪ ڪيريو تقويٰ، تعليم ۽ تصوف جو مجسمو.

پاڪستان جي قيام کان پوءِ بہ، هن اسڪول علم جي ڏانءُ ڪي نہ وساريو.

نيون هستيون نوان لاڙا ڪٽي ميدان ۾ آيون، جن مان اهم نالا:

ماستر عزيز احمد ڪيريو پرائمري ٽيچرز ايسوسيئيشن جو صدر، جن جي خطاطيءَ ۾ فن ۽ روح جي سنگم هو.

ڊاڪٽر شفيع محمد ڪوري

تعليم، طب، ۽ دين جي سنگت سان روشن فڪر پروفيسر.

ڊاڪٽر سونو خان عرف ڊاڪٽر دلبر – ڳوٺ جي فلاح ۽ ڀلائيءَ لاءِ پنجيتاليهہ ورهين کان بي مثال خدمتون ڏيندڙ شخصيت، الله سائين ڪيس دراز عمر عطا فرمائي.

وڏيرو حاجي غلام نبي ڪوري جن گذريل پنجويهن سالن کان سماجي، تعليمي، ۽ ترقياتي سفر ۾ ڳوٺ جو حقيقي معمار بڻجي ڪري ڏيکاريو.

استاد محمد يونس خاصخيلي صدر پ ٿ الف، جن جي خدمتن جو دايو استاد
طبقو هميشہ سڃاڻيندو رهندو. پاڻ هن وقت بہ هاءِ اسڪول ۾ تدريسي
خدمتن سان گڏ، سماجي بهبود لاءِ سرگرم آهن.

اڄ بہ، وقت جي رفتار، حالتن جي اُتاهين ۽ معاشي دٻاءَ جي باوجود، گورنمينٽ
پرائمري اسڪول ٽنڊو حيدر تعليم جي ميدان ۾ اڳيرائيءَ سان بيٺو آهي. بيٺ
جي سمورن اسڪولن جي نمائندگي، سيمينارن ۽ تربيتن جي ميزباني، ۽ شاگردن
جي تدريسي ڪاميابين ۾ هي اسڪول مرڪزيت جو مثال آهي.

تازوئي سنڌ سرڪار هن اسڪول کي اپگريڊ ڪري اٺين درجي تائين لاءِ منظور
ڪري ايليمنٽري اسڪول جو درجو ڏنو آهي.

هن وقت، هي علمي مشن هيڊ ماستر سائين ذوالفقار علي خاصخيلي جي
نگرانيءَ ۾ اڳتي وڌي رهيو آهي، جتي راقم الحروف سميت، فرض شناس ۽
جذبي سان سرشار استاد، روزانو پنج سئو کان وڌيڪ شاگردن جي ذهنن ۾
علم، اخلاق، ادب، ۽ انسانيت جا موتي پوکين ٿا.

هي صرف هڪ درسگاهہ ناهي، هي تہ ٽنڊو حيدر جي علمي سڃاڻپ، اخلاقي
تشخص ۽ انساني عظمت جو نشان آهي.

هيءَ جاءِ رڳو تعليم ناهي ڏيندي، پر مستقبل جي معمارن کي فڪر، بصيرت، ۽
شعور جي اڏام ڏيندي آهي.

هي اسڪول اڄ بہ ايتروئي زنده، جاري ۽ سرگرم آهي، جيترو 1888ع ۾ هو.

الله رب العزت کان دعا آهي تہ هي علمي گلشن قيامت تائين قائم دائم رهي، ۽
هتي خدمتون انجام ڏيندڙ استادن، شاگردن، ۽ خادمن کي دنيا ۽ آخرت جي
ڪاميابين سان سرفراز فرمائي.

(آمين، ثم آمين)

فيض سائنس اڪيڊمي

علم، انسان جي اندر جي اُجري جي اُميد آهي، ۽ اونداهين جي اوندهہ ۾ اُها اُميد تڏهن نروار ٿيندي آهي، جڏهن دلن ۾ علم سان عشق جا ڏيئا روشن ٿين. اهڙو ئي هڪ اُجلو ڏيئو ڳوٺ ٽنڊوحيدر جي شيخ پرڪيو روڊ تي روشن ٿيو، جنهن جو نالو آهي فيض سائنس اڪيڊمي.علم، فڪر، فيض، ۽ فرض جي فاني نہ ٿيندڙ روشني.

حيدرآباد چينل واهہ کان ٽي ڪلوميٽر جي مفاصلي تي، ٽنڊوحيدر جي دل ۾ ڌڙڪندڙ هي ادارو گذريل پندرنهن سالن کان علم جي اڃن کي اُجهائيندو، مايوسين کي اميد ۾ بدلائيندو، ۽ وسندڙ وسيلن ۾ روشنيءَ جو رستو بڻجي بيٺو آهي.

شروع ۾ هن ٽيوشن سينٽر جو نالو “آڪسفورڊ اڪيڊمي” هو، جيڪو پروفيسر راجيش ڪمار جي سرپرستيءَ ۾ قائم ٿيو. پر تقدير جي تختي تي نئون باب تڏهن لکيو ويو، جڏهن اهو فيض جي فڪر سان سرشار، علم دوست استاد پروفيسر راشد احمد ڪيريو جي نگرانيءَ هيٺ آيو، جن ان کي ڳوٺ جي عظيم ڪهاڻيڪار، ادبي شخصيت فيض حيدري جي نالي سان منسوب ڪيو، ۽ “فيض سائنس اڪيڊمي” وجود ۾ آئي.

ادارو نہ، علم جو اِعزاز

هي سينٽر شيخ پرڪيو روڊ جو واحد نمائنده ادارو آهي، جيڪو نه فقط تعليم ڏئي ٿو، پر تربيت، تحرڪ، ۽ تبديليءَ جو پيغام ڏئي ٿو. “Education for All” صرف اُن جو موٽو ناهي، پر عملي جهد جو جوهر آهي. ايتري گهٽ فيس تي، علم جي ان چراغ کي روشن رکڻ جو عمل، واقعي قابلِ تعريف آهي.

هن اڪيڊمي ۾ پڙهائيندڙ استاد، نہ صرف پنهنجي پنهنجي مضمون جا ماهر آهن، پر دل جا ڏٽي، ضمير جا زنده، ۽ فرض جا فداڪار آهن. انهن مان ڪجھ هيٺين ريت آهن:

پروفيسر راشد احمد ڪيريو (B.S فزڪس) – سينٽر انچارج
مظهر حسين چانڊيو (B.S زوالاجي، اردو) – نائب اي ايس ٽي
افضل احمد پرهياڙ (B.S رياضي، M.Phil) – جي اي ايس ٽي
اسامہ ڪيريو، سر زبير، سر فضل الرحمان. مضمونن جا ماهر، عمل جا عاشق...

اهي استاد، شهري ادارن جي آڇن کي ٺڪرائي، پنهنجي وسند جي ٻارن سان وفا جو ناتو نڀائي رهيا آهن. هي عمل رڳو نوڪري نہ، بلڪه خدمت جي سچائي آهي.

نياڻين جي نويد...

فيض سائنس اڪيڊمي جي سڀ کان وڏي ڪاميابي نياڻين جي تعليم جي حوصلا افزائي آهي. جيڪي نياڻيون اڳ ميٽرڪ کان پوءِ پڙهائي ڇڏينديون هيون، اڄ هوءِ ساڳئي ڳوٺ مان، ساڳئي تعليمي اوجاڳي سان يونيورسٽي تائين رسائي ماڻي رهيون آهن. ڄامشوري جي يونيورسٽيءَ جي بس سروس بہ هاڻ ڳوٺ تائين اچي ٿي، جيڪا ان اداري جي مسلسل ڪوششن جو نتيجو آهي.

اڳتي وڌندڙ قافلو

اڪيڊمي مان فارغ ٿيل شاگرد، اڄ ميڊيڪل، انجنيئرنگ، سنڌ يونيورسٽي، ۽ ٻين ادارن ۾ تعليم حاصل ڪري رهيا آهن، يا خدمتن سان سماج جو سينگار بڻيا

آهن. داخلا ٽيسٽ جي تياري، انگريزي ٻولي، ۽ ڪمپيوٽر ڪورسز، هن ادارتي اوسر جي سونهين سُٽين آهن، جيڪي شاگردن کي جديد دور سان هم آهنگ ڪرڻ لاءِ آڇيا وڃن ٿا.

سرپرستيءَ جو سايو...

اڪيڊمي جي ترقيءَ جي راهه تي، هڪ نرالو نيڪ انسان هميشه ساٿاري رهيو آهي، جيڪو علم دوست آهي، درد رڪندڙ آهي، يعني حاجي غلام نبي ڪوري صاحب، چيئرمين يونين ڪائونسل ٽنڊوحيدر. جن جا دعا پريا هٿ هن اڪيڊمي مٿان سدائين سايه فگن رهيا آهن، جيڪي وسارڻ جوڳا نه آهن.

اختتاميه دعا....

فيض سائنس اڪيڊمي، فقط هڪ سينٽر نه پر سچائي، سنجيدگي، ساڃاهه، ۽ سوچ جي سنبت آهي. دعا آهي ته الله پاڪ هن اداري کي هميشه علم جو قافلو بڻائي قائم دائم رکي، ۽ هن جي خدمتگار استادن، سرپرستن، ۽ شاگردن کي دنيا ۽ آخرت جي ڪاميابي عطا فرمائي.

ٹنڊو حيدر جا جديد تعليمي ادارا

ٹنڊو حيدر، جيڪو پنهنجي مٽيءَ جي خوشبوءَ، روايتن جي رچاءَ ۽ محبتن جي مٺاس سان سڃاتو وڃي ٿو، اڄ تعليمي شعور ۽ جديد درسگاهن جي حوالي سان پڻ هڪ اُڀرتو نالو بڻجي چڪو آهي. اهو سڀ ڪجهه صرف وقت جو اتفاق نه پر انهن تعليمي ادارن جو نتيجو آهي جيڪي هتي نه رڳو علم جا ڏيئا روشن ڪري رهيا آهن، پر ذهنن کي روشني، دلين کي سجاڳي ۽ سماج کي ذميواريءَ جو نئون شعور ڏئي رهيا آهن.

هي دور اهو نه رهيو آهي جتي علم تائين رسائي محدود ٿئي؛ ٹنڊو حيدر جا جديد تعليمي ادارا پنهنجي معيار، نظم، جديد نصاب ۽ تربيت سان ڳوٺ جي هر ٻار لاءِ مستقبل جا در کوليا آهن. انهن ادارن جي ڪهاڻي ترقيءَ جي رستي، محنت جي ميدان ۽ تربيت جي تحريڪ جي تازي خوشبوءَ سان ڀريل آهي.

آغا خان فائونڊيشن اسڪول نظمءِ نئين سوچ جو سنگم

گذريل ويهه سالن کان مين روڊ تي بيٺل شاندار عمارت، آغا خان فائونڊيشن اسڪول، ٹنڊو حيدر جي تعليمي تاريخ جو هڪ اهم باب آهي.
هي درسگاهه رڳو مڪتب يا اسڪول نه پر جديد تربيت جو مرڪز آهي، جتي ٻارن جي علمي اُپت، اخلاقي تربيت ۽ شخصيت جي تعمير کي اولين ترجيح ڏني وڃي ٿي.

حاجي غلام نبي ڪوري صاحب جي ذميوار نگرانيءَ هيٺ هلي رهيو هي ادارو نظم ۽ ڊسيپلين جي حوالي سان پنهنجي مثال پاڻ آهي.
هتي:

ٻارن جي نفسيات کي ڏسي نصاب تيار ڪيو وڃي ٿو

سبق صرف پڙهايا نٿا وڃن پر عملي طور سمجهايا وڃن

ٻارن جي نفسي اعتماد، تقرير ۽ تخليق کي هٿي ڏني وڃي ٿي

سيني کان نمايان ڳالھ اها آهي ته آغا خان اسڪول جون ٻارڙيون نظمون ڳوٺ جي ٻچي ٻچي کي ازبر آهن—اها سندن تربيت، استادائن جي محنت ۽ ادارتي معيار جي وڏي ڪاميابي آهي.

هي اسڪول نہ صرف تعليم ۾ نمايان، پر تربيت ۾ پڻ هڪ روشن مثال آهي.

الحمد اسڪول — انگريزي ٻوليءَ جي نئين سحر جو شارح...

گذريل پندرهن سالن کان سر مسرور ۽ سر زبير جي نگرانيءَ هيٺ هلندڙ الحمد اسڪول ڳوٺ ۾ انگريزي ٻوليءَ جي سڃاڻپ بڻجي چڪو آهي.

هي ادارو پهرين هڪ ٽيوشن سينٽر طور وجود ۾ آيو—پر پڙهائڻ جي قابليت، شاگردن جي وڌندڙ دلچسپي ۽ والدين جي اعتماد سبب هن کي باقاعده اسڪول جو درجو ڏنو ويو.

الحمد اسڪول جي اهم خاصيتون:

انگريزي ٻوليءَ جي معياري تعليم

شاگردن ۾ اعتماد، تقرير ۽ ڳالهائڻ جي صلاحيت
جديد تدريس ۽ سائنسي طريقا
ذهني تربيت ۽ اخلاقي سنوار

انگريزي زبان ۾ مهارت اڄ جي دور ۾ بنيادي ضرورت بڻجي چڪي آهي، ۽ الحمد اسڪول اها ضرورت مڪمل مهارت ۽ لڳن سان پوري ڪري رهيو آهي۔

ممتاز پبلڪ اسڪول — ٽنڊو حيدر جي تعليم جو پهريون روشن مينار

چاليهه سال اڳ جڏهن ڳوٺ ۾ جديد تعليم لاءِ ڪنهن به پرائيويٽ اسڪول جو تصور به مبهم هو، تڏهن ممتاز پبلڪ اسڪول تجرباتي طور هڪ گهر اندر شروع ٿيو۔
ميڊم صاحبہ جي محنت، ايمانداري ۽ تدريس لاءِ خلوص سبب هي ننڍڙو بنياد جلد ئي وڏي درسگاهه ۾ تبديل ٿي ويو۔

بعد ۾ اسڪول کي موجوده جڳهه تي منتقل ڪيو ويو، جتي اها درسگاهه ٽنڊو حيدر جو پهريون پرائيويٽ تعليمي ادارو بڻجي ڳوٺ جي تاريخ ۾ نئون رُخ پيدا ڪيو۔

اڄ:
هي اسڪول مڊل تائين جديد تعليم ڏئي ٿو
ڪمپيوٽر جي تعليم پڻ مهيا ڪري ٿو
سينئر اساتذه وقاص ۽ بابر جي نگرانيءَ ۾ وڌيڪ مضبوط بڻجي چڪو آهي

ممتاز پبلڪ اسڪول اصل ۾ ٽنڊو حيدر جي تعليمي انقلاب جو پهريون قدم هو.جنهن کان پوءِ ٻين ادارن لاءِ رستا کليا.

اوسر فائونڊيشن اسڪول. نياڻين جي خدمت، تربيت ۽ خود اعتمادي جو علم بردار

فيض آباد ڪالوني ۾ ڪجھ سال اڳ قائم ٿيل اوسر فائونڊيشن اسڪول علم جو نئون ڏيئو ٻڻجي اڀريو آهي.
هتي جي سڀ کان خوبصورت ڳالھ اها آهي تہ:

تدريس جون ذميواريون مقامي گريجوئيٽ نياڻيون نڀاهي رهيون آهن
نياڻين جي تعليم کي اڳيان آڻڻ لاءِ هڪ بهترين نمونو قائم ٿيو آهي
هي ادارو محدود وسيلن باوجود اعليٰ جذبن سان هلندڙ آهي

اوسر فائونڊيشن اسڪول پنهنجي وجود سان نہ رڳو تعليم جو سفر جاري رکيو آهي، پر ڳوٺ جي نياڻين لاءِ عزت، روزگار ۽ سماجي اعتماد جو نئون رستو پڻ کوليو آهي.

آخر ۾ ٽنڊو حيدر جو روشن تعليمي مستقبل

ٽنڊو حيدر جي تعليمي نقشي ۾ هي سڀ ادارا گڏجي هڪ اهڙي سماجي ترقيءَ جو داستان لکن ٿا، جنهن ۾:
علم آهي
تربيت آهي
نظم آهي
جديد طريقا آهن
۽ سڀ کان اهم، مستقبل جو روشن خواب آهي
اهي ادارا نہ رڳو ڪتابن جي ڄاڻ ڏين ٿا، پر:

ٻارن کي سليقو سيکارين ٿا
نوجوانن کي رستو ڏيکارين ٿا
۽ سماج کي ذميوار، باشعور ۽ باوقار بڻائين ٿا
اڄ ٽنڊو حيدر جا ٻار شهري اسڪولن سان مقابلي جي قابل بڻجي چڪا آهن، ۽
اهو سڀ ڪجھ انهن ادارن جي محنت، استادن جي ايمانداري ۽ والدين جي
ڀروسي جو نتيجو آهي۔
الله پاڪ ٽنڊو حيدر جي انهن تعليمي درسگاهن کي وڌيڪ ترقي، هدايت،
وسيلن ۽ ڪاميابي عطا فرمائي—
۽ هن ڳوٺ جي هر ٻار جي دل ۾ علم، ادب ۽ روشنيءَ جو چراغ روشن ڪري۔

آمين۔

ٽنڊوحيدر جا ڪميونٽي هال

ٽنڊوحيدر هڪ ننڍڙو ڳوٺ ضرور آهي، پر ان جي سماجي زندگيءَ ۾ جيڪا چمڪ، جيڪو نظم، جيڪا تهذيب، ۽ جيڪا گڏيل محبت نظر اچي ٿي، اها وڏي وڏن شهرن ۾ به گهٽ ملندي آهي. هتي هر برادريءَ جو پنهنجو ڪميونٽي هال هجڻ، دراصل ٽنڊوحيدر جي باشعور، منظم ۽ گڏيل زندگيءَ جو اهو ثبوت آهي، جنهن تي هي ڳوٺ بجا طور فخر ڪري سگهي ٿو. ڪميونٽي هال رڳو ڪنڪريٽ جون عمارتون نه آهن، پر اهي ماڻهن جي دلين جا گهر، ماڻهن جي احساسن جا مرڪز، ۽ ماڻهن جي گڏيل رشتن جا مضبوط ستون آهن. انهن ۾ نه رڳو تقريبون ٿينديون آهن، پر انهن ۾ جذبا، روايتون، محبتون ۽ انساني وحدت جا رنگ روزاني جي زندگيءَ ۾ ڦهلبوس ٿيندا رهن ٿا.

ٽنڊوحيدر ۾ هر هڪ برادريءَ جو ڪميونٽي هال ڄڻ پنهنجي قوم جي سڃاڻپ جو علمبردار آهي. انهن هالن ۾ جيڪا روشني پکڙيل آهي، اها صرف بجليءَ جي بلبن جي روشني نه، پر ماڻهن جي دلين مان نڪرندڙ اخلاص جي روشني آهي. هتي شاديون ٿين ٿيون، نڪاح پڙهيا وڃن ٿا، منگڻيون ملهائجن ٿيون، ۽ جڏهن ڪنهن جي گهر ۾ سوڳ اچي ٿو ته اهي ئي هال آچن جيان ڏک ۾ سات ڏين ٿا. انهن جي ڇت هيٺ ماڻهو خوشيءَ ۾ گڏ ٿين ٿا ته ڳوٺ گلزار ٿي وڃي ٿو؛ ۽ جڏهن غم اچي ته انهن ئي ڇتن هيٺ ڳوٺ جا دل هڪ ٻئي جي درد ۾ ڳري پون ٿا. اهڙي طرح ڪميونٽي هال ٽنڊوحيدر ۾ سماج جو حقيقي آئينو بڻجي بيهندا آهن.

حاجي غلام نبي ڪوري ڪميونٽي هال

ٽنڊوحيدر جي ڪميونٽي هالن ۾ سڀ کان وڌيڪ نمايان نالو حاجي غلام نبي ڪوري جو ڪميونٽي هال آهي، جيڪو خاص طور ڪوري برادري لاءِ وقف ٿيل

آهي. هي هال پنهنجي سادگيءَ، وسعت ۽ استعمال جي گهڻائي سبب هڪ ادبي عنوان، هڪ سماجي نشان ۽ هڪ گڏيل محبت جي علامت سمجهيو وڃي ٿو. هتي شاديون ٿين ٿيون ته رونقن جا گل کِڙي پون ٿا؛ ميلاد ۽ ديني تقريبون ٿين ته نور جي ٽيلها چٽجي پون ٿا؛ ۽ جڏهن غم اچي ته اها چت ماڻهن کي چانو ڏئي هڪٻئي جي سهاري جو احساس ٿي بيهي رهي ٿي. هن هال ۾ نه رڳو رسمن رواجن جو سلسلو جاري رهي ٿو، پر هتي ئي قرآن پاڪ جي پڙهائي مفت ۾ ڪرائي ٿي، ٽيوشن سينٽر هلن ٿا، ۽ ڪيترائي ئي ٻار پنهنجي تعليمي سفر جي شروعات هتي ڪان ڪندا آهن. اها علم جي چانڊوڪي ۽ محبت جي سيج آهي، جيڪا حاجي غلام نبي ڪوري جي نيڪ نيت ۽ خلوص جي يادگار آهي.

وڏيرو ربڏنو ڪوري ڪميونٽي هال

ٻيو وڏو ۽ اهم هال آهي وڏيرو ربڏنو ڪوري ڪميونٽي هال. هي هال ڪوري قوم جي اتحاد، غيرت ۽ گڏيل قوت جو جاندار مثال آهي. هتي قائم ٿيندڙ هر تقريب، هر گڏجاڻي ۽ هر سماجي موٽ وٽساهه، چڻ ربڏني بزرگ جي نالي جي عظمت کي وڌيڪ وڌائي ٿي. هي هال سماجي ميڙن، سياسي گڏجاڻين ۽ ادبي محفلن جو مرڪز پڻ بڻجي چڪو آهي. هتي ٿيندڙ هر هڪ تقريب ۾ ماڻهو پنهنجي عزت، تهذيب ۽ روايتن جو جوهر ڪڻي ايندا آهن، ۽ واپس وڃن ٿا دل سان وڌيڪ ويجها ٿي.

ماستر محمد يونس خاصخيلي ڪميونٽي هال

ٽنڊوحيدر جي تعليمي ۽ سماجي زندگيءَ ۾ خاصخيلي برادري جو پڻ وڏو ڪردار رهيو آهي. ماستر محمد يونس خاصخيلي ڪميونٽي هال هن برادريءَ جي علم دوستي ۽ سماجي سجاڳيءَ جو بهترين مثال آهي. ماستر محمد يونس جهڙو نيڪ نيت ۽ علم دوست شخص جنهن پنهنجي زندگي تعليم جي خدمت لاءِ وقف ڪئي، تنهن جي نالي سان هال جو هجڻ پاڻ ۾ محبت جو اعزاز آهي. هن هال ۾ خاص طور ٻارن لاءِ ٽيوشن ڪلاسن جا انتظام ٿيندا آهن، جڏهن ته

ثقافتي ڏينهن، قومي ڏينهن ۽ ادبي محفلون پڻ منعقد ٿينديون آهن. هي هال صرف ايندڙ نسلن جي تعليم لاءِ نه، پر هڪ مڪمل سماجي تربيت گاهه آهي.

ڪيريہ قوم جو ڪيريہ ڪميونٽي هال (جامع مسجد لڳ)

جامع مسجد لڳ موجود ڪيريہ قوم جو ڪيريہ ڪميونٽي هال ٽنڊوحيدر جي انهن هنڌن مان آهي، جتي دين، تهذيب ۽ سماجي زندگي گڏجي هڪ مضبوط ڪتنب جي صورت اختيار ڪن ٿا. هي هال خاص طور مذهبي تقريبن جو مرڪز آهي. ميلادن، درس قرآن، ذڪري محفلن ۽ نڪاحن جا روحاني لمحات هتي دلن کي روشن ڪندا آهن. ڪيريہ قوم جي سادي، غيرت پري ۽ دين دوست زندگي هن هال جي هر ديوار ۾ محسوس ٿئي ٿي. هال جو مسجد جي ويجهو هجڻ، ان جي تقدس ۽ اهميت کي ٻيڻو ڪري ٿو.

وايا ڪوري قوم جو گڏيل ڪميونٽي هال (خلفاءِ راشدين لڳ)

وايا ڪوري قوم جو ڪميونٽي هال جيڪو مسجد خلفاءِ راشدين لڳ آهي، ٽنڊوحيدر جي سڀ کان منفرد هالن مان هڪ آهي. هي هال گڏيل قوميت، اتحاد ۽ ڀائچاري جو عملي مظاهرو آهي. هتي هر تقريب، ڀلي اها خوشيءَ جي هجي يا غم جي، ماڻهن کي هڪٻئي سان ويجهو ڪري ڇڏي ٿي. هن هال جو ماحول تنظيم، سادگي ۽ محبت جو آئينو آهي. ڪيترائي اهم سماجي فيصلا به هن هال ۾ ٿين ٿا، جتي ڳوٺ جا باشعور بزرگ گڏجي بهترين رستا سوچيندا آهن.

محمد جمن پرڳڙي ڪميونٽي هال – گڏيل قومن جو ماڳ

ٽنڊوحيدر جي سماجي اتحاد جو سڀ کان خوبصورت مثال محمد جمن پرڳڙي ڪميونٽي هال آهي. هي هال صرف پرڳڙي قوم لاءِ نه، پر خاصخيلي، ڪنير ۽ ٻين پرپاسي جي برادرين جو پڻ گڏيل مرڪز آهي. هتي جو سماجي ماحول محبتن جي خوشبوءِ سان مهڪيل هوندو آهي. هن هال ۾ مختلف قومون

گڏجي گڏجي ويهنديون آهن، خوشيون ورهائينديون آهن، ۽ ڏک به گڏجي برداشت ڪنديون آهن. اهو ٽنبوحيدر جي وڏندڙ شعور، وڏندڙ هم آهنگي ۽ وڏندڙ هڪجهڙائي جو اهڙو ثبوت آهي جنهن کي لکندي دل خوش ٿي وڃي ٿي.

انهن سيني هالن جا گڏيل ڪردار

انهن سيني ڪميونٽي هالن جي اهميت جو خلاصو هي آهي ته:

اهي ٽنبوحيدر جي سماجي زندگي جا مرڪز آهن

اهي خوشي ۽ غم ٻنهي جا ساٿي آهن

اهي تعليم، قرآن، ٽيوشن ۽ علم لاءِ مقدس هنڌ آهن

اهي سياسي، ادبي ۽ ثقافتي سرگرمين جا پليٽفارم آهن

اهي سماج کي تنظيم، محبت ۽ ڀائچاري جو سبق ڏين ٿا

اهي ايندڙ نسلن کي اتحاد، تهذيب ۽ سجاڳيءَ جو درس ڏين ٿا

نتيجو

ٽنبوحيدر جا ڪميونٽي هال اصل ۾ ٽنبوحيدر جي جڳهه نه، پر ٽنبوحيدر جي ”دل“ آهن. هتي جي برادرين جي محبت، اتحاد، نيڪي، علم دوستي ۽ دين دوستي جو هر منظر انهن هالن ۾ محفوظ آهي. اهي هال نه هجن ها ته ڳوٺ جي زندگي ادهوري، بي ترتيب ۽ بي جذبو لڳي ها.

تنبوحيدر جا کميونٽي هال—
محبتن جا مرڪز، گڏيل زندگيءَ جا قلعو،
۽ انساني تهذيب جو روشن مثال آهن۔

پروفيسر شفيع محمد کوري...

1963ع جو سال... ٽنڊو حيدر جي واديءَ ۾ پيدا ٿيل هڪ غريب هاري خاندان جي گهر ۾ جنم وٺندڙ ٻار جي تقدير ڪنهن محل ۾ نه، پر محنت جي مٽيءَ ۾ لکيل هئي. اها مٽي، جيڪا پيرن سان چنبڙي، ماٿهوءَ کي زمين سان ڳنڍي به ٿي، ۽ اُڀاري آسمان ڏانهن به ٿي وٺي وڃي. انهيءَ مٽيءَ مان اُڀرندڙ شخصيت جو نالو "شفيع محمد کوري" آهي. هڪ اهڙو نالو، جيڪو علم، دين، ايمان ۽ غيرت جي روشن ديوي وانگر سڄي علائقي کي سدائين اُجالو ڏيندو رهيو آهي.

غريب گهراڻي کان علمي دنيا تائين سفر..

پروفيسر شفيع محمد کوري جو جنم ڪنهن آسودگي ۽ سهولت ۾ نه ٿيو، پر اهڙي گهراڻي ۾، جتي هڪ هڪ دانگي ڳڻجي خرچ ٿيندي هئي. پيٽ جي باهه اجا بجهندي نه هئي، ته تعليم جي سرشتي ۾ نئون خرچ اچي بيهندو هو؛ پر شفيع محمد جي والده جي هٿن جي دعائن ۽ والد جي ٿڪندڙ ڪمر ۾ لڳل وس وساري جي مهرباني، هيءَ نوجوان پنهنجي معصوم نظرن ۾ خواب لڪائي اڳيان وڌندو رهيو.

ٻارن جا رانديڪا هوندا آهن هن جي هٿن ۾ ڪتاب هئا؛ ٻين جا ٻار راند پويان، هن جي هٿ ۾ قلم ۽ ڪاپيون؛ ٻين جي دلين ۾ خوف، هن جي دل ۾ فقط هڪ ڳالهه. "علم ئي عزت آهي، علم ئي نجات آهي، علم ئي اميد آهي"

قرآن جو علم ،انهن ڏينهن جو نور...

1975ع کان 1985ع تائين، جڏهن گهڻائي نوجوان دنيا جي رنگن ۾ قاتل

هوندا آهن، شفيع محمد ڪوري پنهنجو هر صبح، هر شام، هر لمحو قرآن پاڪ جي تعليم لاءِ وقف ڪري ڇڏيو. سوين شاگردن جي زبانن مان جيڪو پهريون قرآن جو لفظ نڪتو، اهو هن ئي استاد جي هٿن ڪان نڪتو ڪيترن جا دل روشن ٿيا، ڪيترن جا رستا صاف ٿيا، ڪيترن زندگين کي الهامي روشني ملي.

گويا هو فقط پڙهائيندو نه هو، پر دلين ۾ نور جو چراغ ٻاري ڇڏيندو هو. تنهن حيدر ڪان ٻاهر به سندس نالو "استاد" جي لقب سان سڃاتو ويندو هو. استاد، جيڪو فقط سبق نه ڏيندو آهي، پر نصيبن کي تراشيندو آهي.

علمي دنيا ۾ اوچو مقام..

وقت گذرندو رهيو، پر سندس محنت جو سرمايو گهٽجڻ بدران وڌندو ويو. نئدا علمي امتحان، وڏيون ڊگريون، ڪيترائي درجا. سڀ هن جي پوئتي ٿيڻ لڳا. آخرڪار جنهن هدف کي ڏسي ڪيترائي ماٺهو رسي وڃن ٿا، اهو هن ماٺهون محنت ۽ مسلسل جفاڪشي سان حاصل ڪري ورتو ـ ڊاڪٽريٽ (PhD).

مُهران يونيورسٽي جي علمي آسمان تي جڏهن سندس نالو "ايسوسيئيٽ پروفيسر شفيع محمد ڪوري" طور آيو، تڏهن شايد سيني نه پر جن ڪيس نئيپڻ ڪان ڏٺو هو، انهن جي اکين ۾ آنسون اڇي ويا. اهي آنسون فخر جا هئا، عزت جا هئا، الله جي فضل جا هئا.

ريٽائرڊ ٿيڻ تائين هو هزارين دلين ۾ علم جي جوت روشن ڪري ويو. ڪيترائي سندس شاگرد اڄ مختلف شعبن ۾ اعليٰ عهدي تي فائز آهن، پر جڏهن استاد جو نالو ٻڌن ٿا ته سندن آواز ۾ باوقار محبت جا جلترنگ ٻڌجڻ لڳن ٿا.

رشوت، حرام خوري ۽ بدعنواني خلاف علمي ۽ سماجي جدوجهد...

پروفيسر شفيع محمد ڪوري جو سڀ کان خاص ۽ وڏو وصف سندس غيرتِ ايماني آهي. هن جو ايمان رڳو زبان تائين محدود ناهي، پر عمل جي عهدنامي ۾ لکيل آهي. اهي ڏينهن جڏهن ماڻهن لاءِ رشوت، سفارش ۽ حرام خوري هڪ عام چال بڻجي چڪي آهي، تڏهن به هن شخصيت پنهنجي حق، پنهنجي حلال ۽ پنهنجي سچ تي ايتري مضبوط بيٺل هئي، جيئن ڪو جبل پنهنجي جڳهه تان نٽو ڪڇي.

هو اڪثر چوندو:
"حرام جي هر داڻو ٻار جي رڳ رڳ ۾ زهر بڻجي پکڙجي ٿو، ۽ رشوت هر معاشري جي جنازي تي لکيل پهريون لفظ آهي."

سنڌ جي ڳوٺن ۾ ڪيترائي ماڻهو حرام کي معمول بڻائي چڪا هئا، پر شفيع محمد جهڙا چند ڏٽي دل ماڻهو اڄ به "سچ جي جهاد" ۾ بيٺل آهن. هو رڳو ڳالهائيندو نه آهي، پر پاڻ به عملي طرح ثابت ڪندو ته حلال جي روٽي ٿوري صحيح، پر عزت سان پريل آهي.

سماجي ۽ اخلاقي ڪردار..

هر مجلس ۾، هر ڳوٺ جي ويهڪ ۾، هر تڪرار ۽ تميز جي وقت، جيڪڏهن ڪو هڪ آواز انصاف جو هجي، ته اهو استاد شفيع محمد جو هوندو هو. هن جو ڪردار ماڻهن جي وچ ۾ صلح، سهپ، انصاف ۽ انسانيت جو پيغام بڻجي رهندو هو.

اڪثر چوندا هئا:
"استاد صاحب وٽ وڃو، هو رستو ٻڌائيندو، هن وٽ نه ڪو فرقو آهي، نه ڊر،

نہ ذات. هن وٽ فقط سچ جي حڪمراني آهي"

ڇمار ڪان جنت تائين عزت..

زندگي جي هر مرحلي ۾ هو عزت جو پيڪر رهيو. پنهنجي خاندان، پنهنجي قوم ڪوري، پنهنجي ڳوٺ ٽنڊو حيدر ۽ پنهنجي علائقي لاءِ هڪ اهڙو نالو بڻجي ويو، جنهن تي هر زبان فخر ڪري ٿي.

غريب گهراڻي مان اٿندڙ هي ماڻهو سڄي علائقي ڪي ٻڌائي ويو تہ غربت عيب نہ آهي؛ عيب اهو آهي تہ انسان پاڻ تي ڀروسو ڇڏي ڏئي.
هن جي زندگي هڪ مثال آهي. تعليم هجي تہ قسمت بدلجي ٿي؛ حلال هجي تہ دل روشن رهي ٿي؛ ايمان هجي ته ضمير زنده رهي ٿو؛ ۽ محنت هجي تہ انسان پاڻ ڪي پاڻ بڻائي ٿو.

آخر ۾ هڪ خراجِ عقيدت...

پروفيسر شفيع محمد ڪوري جي زندگي اهڙي شاعري آهي، جنهن جو هر بند انسانيت، غيرت، دين ۽ علم جي شاهدي ڏئي ٿو.
هو انهن شخصيتن مان آهي، جن بابت لکي سگهجي ٿو:
"جنهن مٽيءَ مان اڀريو، سا مٽي سندس قدمن سان مهڪجي وئي؛
جنهن رستي تان گذريو، سو رستو عزت جي نالي سان مشهور ٿي ويو؛
جنهن طالبعلم ڪي هٿ لڳايو، سو علم روشن ٿي ويو؛
جنهن دل ڪي هٿ لڪايو، سا دل قرآن جي نور ۾ پرجندي وئي!"

ٽنڊو حيدر جي هارين جي هڪ غريب گهر مان شروع ٿيندڙ هي داستان، اڄ سنڌ جي علمي تاريخ ۾ سونهن جي سطرن سان لکيل آهي.

مرحوم سائين عزيز احمد ڪيريو

انسانن جي ميڙ ۾ ڪڏهن ڪڏهن اهڙا ماڻهو جنم وٺن ٿا، جن جي موجودگي اُنهيءَ ڌرتيءَ لاءِ رحمت، اُنهيءَ ماحول لاءِ برڪت، ۽ اُنهيءَ سماج لاءِ سعادت بڻجي بيهي ٿي. مرحوم عزيز احمد ڪيريو به اهڙي ئي اوجاڳيل اوسيئڙي واري اوج شخصيت جو نالو هو جنهن پنهنجي قول، قلم، ڪردار، قدم، خدمت ۽ سخاوت سان پاڻ کي نه رڳو امر ڪيو، پر پنهنجي وقت جي استادن، شاگردن، علم پرورن ۽ اڪين ۾ اُميد رکندڙ ماڻهن جو واحد واٽ ويجهو به بڻيو.

پيدائش جي پرنور پوک...

1955ع ۾ ٽنڊوحيدر جي ملائم مٽيءَ مان هڪ اهڙو پُرنور پُٽ جنم ورتو، جنهن جي پيشانيءَ تي سعادت اڳ ئي لکيل هئي ته هي ٻار پوءِ ڪنهن ڏينهن ڪيترن دلين جو سهارو بڻجندو. اهو ٻار هو«عزيز احمد ڪيريو»

قسمت کيس اهڙي آغوش عطا ڪئي، جتي علم جي خوشبو هئي، قلم جي حرمت هئي، ۽ سوچ جي روشني هئي.
هي آغوش هئي سنڌ جي قلندر، ڪهاڻيڪار، ۽ فڪر جي فخر فيض محمد فيض حيدري جي.

فيض حيدري جي صحبت، صحبت نه پر روحاني تربيت هئي،هڪ اهڙي درسگاهه، جنهن ۾ عزيز احمد ڪيريو جهڙي نادر نيازي شخصيت جي بنيادن ۾ عشقِ ادب، اخلاصِ خدمت ۽ اخلاقِ نبويءَ جو عطر رچيو ويو.

تعليم جو تحفو، تربيت جو تاج...

پرائمري تعليم ڳوٺ مان حاصل ڪيائين، پر حقيقت ۾ تعليم ڪان وڌيڪ تربيت حاصل ڪيائين،فيض حيدري جي صحبت ۾، جتي هر لفظ سبق، هر ساهه سچ، هر ساٿ اصل ۾ هڪ درس هو.
هن تربيت عزيز احمد ۾ جيڪو حسنِ اخلاق پيدا ڪيو، سو سندس زندگيءَ جي هر موڙ تي روشن ڏيئو بڻجي رهيو.

خوش خطيءَ جي جيڪي ڳالهيون اڄ تائين علائقي جي ڪنڊ ڪڙڇ ۾ هلن ٿيون سي حقيقت آهن. سندس خط فقط حرف نه هوندا هئا، پر هر حرف ۾ هنر، هر لڙ ۾ لطافت، هر لڪ ۾ لطيفت سمايل هوندي هئي.

پيغمبري پيشو—پاڪيزه پرواز....

عزيز احمد ڪيريو پنهنجي مقدر جي منزل پاڻ ئي چونڊي،
استاد بڻجڻ
يعني پيغمبرن جي پيشو جو پاسبان بڻجڻ.

پاڻ جڏهن پتڪڙن ٻارن جي صف ۾ نظر ايندو هو، ته ڄڻ لفظن مان محبت جي موسيقي وسندي هئي. سندس پڙهائڻ جو انداز عجيب فن هو، سندس شاگردن سان محبت عبادت هئي، ۽ سندن ڪوشش صرف تعليم نه پر تذڪير هئي.
ٻارن کي پڙهائڻ جو سليقو سندس سڃاڻپ، سندس شان ۽ سندس شعور جي سچي تصوير هئي.

رهنمائيءَ جو راڻو، استادن جو سچو سهارو....

عزيز احمد ڪيريو صرف استاد نه هو

هو استادن جو آواز،

سياڻپ جو ستون،

۽ تعليمي نظام جو نگهبان هو.

ٻه ڀيرا 1986 ۽ 1996 ۾ پرائمري ٽيچر ايسوسيئيشن جا صدر چونڊجڻ ڪا معمولي ڳالھ نہ هئي،اهو سائس استادن جي بي پناھ محبت، بي انداز اعتماد ۽ بي مثال احترام جو ثبوت هو.

1985 ۾ تنظيم جو جنرل سيڪريٽري رهي، ڪيترن مسئلن، بحرانن ۽ اداري جي ڏکيائين کي پنهنجن فيصلن سان سهڻي انداز ۾ حل ڪيو. سندن در رڳو در نہ هو.اميد جو مرڪز، حل جو هنڌ، ۽ استادن لاءِ امن جي جاءِ هو.

ڪيترن ئي استادن جي اولاد کي ڪوٽائون ڏياري، سرڪاري نوڪري سان لڳرايو...

نہ ذات ڏٺي

نہ برادري

نہ رنگ

نہ نسل

نہ مذهب

سائين رڳو انسان ڏٺو، محنت ڏٺي، دردمندي ڏٺي.

صوفيانہ سيرت، وڏن جي وراثت جو اصل امين..

سائين عزيز احمد ڪيريو جي شخصيت ۾ سنڌ جي صوفين جي سادگي، بزرگن جي بردباري، ۽ حيدري خانوادي جي روحاني رعنائي شامل هئي.

نماز جو پابند، تلاوت ۽ تسبيح جو ساٿي...

سندس هٿ ۾ تسبيح هوندي هئي،

سندس زبان تي ذڪر هوندو هو،
سندس دل ۾ ديني درد هوندو هو.
ڳوٺ جي مسجد ۾ جماعت ۽ عيد جي نماز پڙهائڻ سندس فقط خدمت نہ هئي
هي سندس سعادت، سندس سچائپ ۽ سندس سياڳي سيرت جو وڏو ثبوت هو.

سندس علمي، عملي ۽ اخلاقي ورثو.....

عزيز احمد ڪيريو جو ورثو ڪا عمارت، ڪو دڪان، يا ڪو اقتصادي اثاثو نہ
آهي
سندس ورثو صداقت آهي،
سندس ورثو خدمت آهي،
سندس ورثو تعليم آهي،
سندس ورثو محبت آهي.

سندس ورثو انهن بيشمار شاگردن جي صورت ۾ آهي، جيڪي اڄ بہ فخر سان
چون ٿا:
"اسان جو استاد عزيز احمد ڪيريو هو".
سندس ورثو انهن استادن جي صورت ۾ آهي، جن کي نوڪريءَ تائين پهچائڻ ۾
سندس ڪردار اڄ بہ دعائن جي صورت ۾ زنده آهي.

سندس ورثو اڄ بہ سندس ڳوٺ جي اڪين ۾ موجود آهي.
سندس نيڪيءَ جو نور
سندس اخلاق جو عطر
سندس محبت جو ماڳ
سندس خدمت جو خير

ڳوٺ هن کي وساري نٿو سگهي
اڄ وقت جي ورقن تي سندس نالو فقط لکت نہ آهي.
تاريخ جي حافظي ۾ هڪ روشن روايت آهي.
عزيز احمد ڪيريو پنهنجي وفات سان رڳو هڪ گهر نہ، پر سڄي سماج کي سوڳوار ڪيو.
پر سندس نيڪ نالو، نيڪ عمل ۽ نيڪ سيرت، ڪيس انهن مان ٻٽائي ڇڏيو آهي
جيئن پٽائي چوي ٿو،
ماڻهو سڀ نہ سهڻا پکي سڀ نہ هنج
ڪنهن ڪنهن ماڻهوءَ منجھ اچي بوءِ بهار جي

دعائيہ لمحو....
ذاتي طور مون سان انتهائي شفقت ۽ محبت فرمائيندو هو پاڻ مونکي پيارا اڪرم ڪري پڪاريندو هو..
الله پاڪ سائين مرحوم عزيز احمد ڪيريو جي قبر کي جنت جا باغ بڻائي،
سندس ڪيل خدمتن کي صدقو جاريہ ڪري،
سندس نيڪين جي خوشبوءَ کي قيامت تائين زنده رکي.
آمين ثم آمين.

میڈم تنویر صاحبہ

آج مجھے بہت خوشی محسوس ہورہی ہے
کیونکہ میں والدین کے بعد جس شخصیت کا مقروض ہوں اس پر لکھنے کی جسارت کررہا ہوں فرط خوشی بکھرے جذبات کو سمیٹ کر لکھنے کی کوشش کرتا ہوں۔میری ذھن دل و دماغ پر جس نے سب سے زیادہ اثر کیا ہے وہ ہے ممتاز پبلک اسکول جس کی بنیاد 1986 میں رکھی گئی، لیکن جو یادیں میرے دل میں اس ادارے کی جڑوں میں بسی ہوئی ہیں، وہ کبھی بھی ماند نہیں پڑیں گی۔ یہ ادارہ نہ صرف تعلیم کا مرکز تھا بلکہ میری زندگی کی سب سے پہلی درسگاہ بھی تھا، جہاں سے میں نے صرف علم ہی نہیں، بلکہ انسانیت کی اصل تعلیم بھی حاصل کی۔ اس ادارے کی ہیڈمسٹریس، جنہیں میں "ماں کی ممتا" کے طور پر ہمیشہ یاد رکھوں گا، نے نہ صرف تعلیمی میدان میں بلکہ انسانیت اور معاشرتی اقدار میں بھی میری رہنمائی کی۔

آپ کی ابتدائی بچپن تعلیم تربیت اور شادی اپنی والدہ کے پاس ٹنڈو الھیار میں ہوئی۔آپ زندگی کے نشیب و فراز دیکھ کر ٹنڈوحیدر میں اپنی والد ممتاز خانزادہ کی جگہ میں سکونت پذیر ہوئی اور یہیں کی ہوکر رہ گئی۔
استاذہ عالیہ ایک ایسی شخصیت تھیں جن کا دل نہ صرف علم کے لئے دھڑکتا تھا، بلکہ وہ خود بھی ایک زندہ مثال تھیں کہ عورتیں مردوں کے بغیر بھی اپنی تقدیر بدل سکتی ہیں۔ وہ نہ صرف ایک ماں کی طرح شفیق اور سمجھدار تھیں، بلکہ ایک استاد کی طرح بھی وہ انتہائی باصلاحیت اور محنتی تھیں۔ ان کی تعلیم کا انداز ایسا تھا کہ وہ صرف کتابوں کی نہیں بلکہ زندگی کی حقیقتوں کے بھی اسباق دیتی تھیں۔

ان کی زندگی کا ہر لمحہ ایک چیلنج تھا، کیونکہ انہوں نے سماج کی تمام روایات اور فرسودہ رسموں کو چیلنج کیا تھا۔ ایک تنہا عورت، جو دو بچوں کی

ماں بھی تھی، اس نے اپنی محنت، عزم اور ایمانداری سے وہ مقام حاصل کیا جس کی مثال کم ہی ملتی ہے۔ استاذہ عالیہ نے ثابت کیا کہ کامیابی صرف مردوں تک محدود نہیں ہے، بلکہ خواتین بھی اپنی محنت اور لگن سے ہر رکاوٹ کو پار کر سکتی ہیں۔

ان کی شخصیت کی ایک اور نمایاں خصوصیت یہ تھی کہ وہ کسی بھی چیلنج سے نہیں گھبراتیں۔ وہ نہ صرف اپنی زندگی کی مشکلات کا مقابلہ کرتی رہیں بلکہ انہوں نے معاشرتی ظلم و ستم کے خلاف بھی آواز اٹھائی۔ ایک پردے میں رہ کر اور سماج کی روایات کا احترام کرتے ہوئے، انہوں نے اپنی زندگی میں ہر مشکل کو ہمت اور عزم کے ساتھ جیتا۔ ان کا حوصلہ، ان کی ہمت اور ان کا عزم، آج بھی ہمارے دلوں میں زندہ ہے اور ہمیں سکھاتا ہے کہ زندگی میں جب تک انسان کا حوصلہ بلند ہو، وہ کسی بھی مشکل کو سر کر سکتا ہے۔

یہ سچ ہے کہ عورت کو کامیاب ہونے کے لئے کبھی کبھار مرد کے سہارے کی ضرورت پڑتی ہے، مگر استادہ عالیہ کی زندگی نے اس بات کو غلط ثابت کیا۔ ان کی زندگی نے ہمیں یہ سکھایا کہ خواتین بھی اپنی طاقت اور قابلیت سے معاشرتی تبدیلی لا سکتی ہیں، وہ اپنے عزم اور ہمت کے بل پر کامیابی حاصل کر سکتی ہیں۔

استاذہ عالیہ نے نہ صرف ایک معلمہ کی حیثیت سے بلکہ ایک مثالی ماں کے طور پر بھی دنیا میں اپنا نام پیدا کیا۔ ان کی درخشاں زندگی اور ان کے کارنامے آنے والی نسلوں کے لئے ایک روشن مثال ہیں۔ ان کی تعلیمات اور ان کی زندگی کے نقوش آئندہ صدیوں تک عورتوں کے لئے ایک مشعل راہ بنے رہیں گے۔

میری زندگی کے اس باب کی سب سے اہم بات یہ ہے کہ آج جو کچھ بھی ہوں، وہ سب استاذہ عالیہ کی شفقتوں، محبتوں اور ان کی دعاؤں کا نتیجہ ہے۔ ان

کی تعلیمات اور ان کی رہنمائی کے بغیر میری زندگی کی راہ بالکل مختلف ہوتی۔ اللہ تعالیٰ انہیں اپنی خاص حفظ و امان میں رکھے صحت کاملہ اور ایک سو بیس عمر عطا فرمائے۔

استاذہ عالیہ کی زندگی ایک خوبصورت داستان ہے، جو ہمیں سکھاتی ہے کہ عزم، حوصلہ، اور ایمانداری سے انسان کسی بھی راہ میں کامیاب ہو سکتا ہے، خواہ وہ مرد ہو یا عورت۔ ان کی کہانی ہمیشہ زندہ رہے گی، اور ان کی یادیں ہر دل میں محفوظ رہیں گی۔

میری اُستانی میری زبانی حروفِ تہجی کی روشنی میں

ا –

اُستانی عالیہ اپنے اقدار اور اعتماد کے حسن سے ایسی اعلیٰ عورت بن کر ابھریں، جس کے نام کے ساتھ عظمت کی انعکاس کی مناسبت جڑی ہوئی ہے۔

ب –

بچپن کی برکت بھری یادیں ممتاز پبلک اسکول کے باغِ تعلیم کے ساتھ یوں بندھی ہیں جیسے بہار کا بوسہ کلیوں سے مربوط ہوتا ہے۔

پ –

پبلک اسکول کی پہلی پرچھائیں ہی سے پڑھائی کی پختگی اور بچوں کی پناہ کی مناسبت قائم ہوگئی تھی۔

ت –

تعلیم و تربیت میں اُن کی تڑپ اور تدریس کی تاثیر، ایک ایسی تمثیل بن گئی

جو تاریخ کے صفحات پر ثبت ہے۔

ث –

ثبات قدم اور ثقلِ کردار نے اُن کی زندگی کو ایسے ثمر عطا کیے جو ہر شاگرد کی شخصیت میں جھلکتے ہیں۔

ج –

جرأت اور جذبے کی مناسبت نے انہیں جاہلانہ رسوم کی جکڑ سے نجات دلاتے ہوئے روشنی کی جانب گامزن رکھا۔

چ –

چیلنجوں کے چبھتے حالات میں بھی اُن کی چابک دستی نے انہیں عزت و عظمت کے چراغ کی مانند روشن رکھا۔

ح –

حیا اور حوصلے کی ہم آہنگی نے ان کی شخصیت کو حقیقی حسنِ تربیت کا نمونہ بنا دیا۔

خ –

خلوصِ نیت اور خدمتِ خلق کی مناسبت سے وہ گھر اور اسکول دونوں کا خوبصورت توازن نبھاتی رہیں۔

د –

دل کی نرمی اور دانش کی روشنی اُن کے ہر فیصلے میں ایسا درجۂ وقار پیدا کرتی تھی جو کم لوگوں کو نصیب ہوتا ہے۔

ذ –

ذہانت اور ذوقِ تعلیم کا جوڑ انہیں ایسی استانی بناتا رہا جسے ہر شاگرد ذریعۂ رحمت سمجھتا تھا۔

ر –

روایاتِ باطلہ کے خلاف اُن کی روشن فکر نے عورت کی حقیقت کو نیا رُخ عطا کیا۔

ز –

زبانِ حال کہتی ہے کہ انہوں نے عورت کو زبوں نہیں، بلکہ عزت و زیبائی کا مقام دیا۔

س –

سلیقہ، سنجیدگی اور سخاوتِ احساس کی مناسبت نے ان کے کردار کو ایک مکمل نمونا بنا دیا۔

ش –

شفقت و شرافت کا ایسا شاہکار سنگم کم ہی کسی استاذ کو عطا ہوتا ہے۔

ص –

صبر اور صفائیِ نیت ان کے اندر ایک ایسا صوتی سکون پیدا کرتے رہے جو ہر دل کو نرم بنا دیتا تھا۔

ض –

ضمیر کی حفاظت اور ظلم کے انکار نے ان کی سیرت کو ضیاء بخش دی — ایسی روشنی جو ہمیشہ باقی رہتی ہے۔

ط ۔

طاقتِ ارادی اور طہارتِ مقصد نے انہیں اکیلے ہوتے ہوئے بھی طاقتور ستون بنا دیا۔

ظ ۔

ظلم کا ظریفانہ مگر مضبوط جواب ان کے ظاہری وقار اور باطنی قوت دونوں کی مناسبت سے پھوٹتا تھا۔

ع ۔

عزم و عمل نے انہیں عورتوں کی تاریخ میں عظیم عملی مثال بنا دیا۔

غ ۔

غیرت، غوروفکر اور غیر معمولی بصیرت نے انہیں سماج کی منفی سوچ کے خلاف غارِ حفاظت بنا دیا۔

ف ۔

فہم و فراست کی مناسبت سے وہ ہر شاگرد کے مستقبل کو فانوس کی طرح روشن کرتی تھیں۔

ق ۔

قربت اور قلبی قرابت نے انہیں ایسی معلمہ بنایا جو ماں کی طرح دل سے جڑی رہتی۔

ک ۔

کٹھن حالات میں بھی اُن کی کامرانی نے ثابت کیا کہ کردار کا کمال ہی اصل

کامیابی ہے۔

گ –

گھر اور گمانوں کے شور سے دور، وہ اپنے گھروندے جیسے اسکول میں علم کے گلستان کو سینچتی رہیں۔

ل –

لئیقہ، سلیقہ اور لطیفانہ تربیت نے ان کی شخصیت کو ہمیشہ لعل و گوہر بنائے رکھا۔

م –

ممتاز اسکول ان کی محنت سے مرکزِ اخلاق اور علم کا منبع بنا۔

ن –

نڈر، نیک اور نورانی طبیعت نے انہیں ہر دل کا نمونۂ احترام بنا دیا۔

و –

وفاداری اور وقار ان کی گفتگو اور انداز میں ایسا ورد بن کر شامل تھے جو ہر دل میں اتر جاتا تھا۔

ہ –

ہمت و ہمت افزائی کا ایسا ہالۂ روشنی ان کی شخصیت سے چھلکتا تھا کہ کمزور بچے بھی خوداعتماد ہوجاتے۔

ی –

یوں تو استاد بہت ملتے ہیں، مگر استاذہ عالیہ جیسی یکتا، یگانہ، یاقوتِ دل

عورت صدیوں میں پیدا ہوتی ہے۔

دعائیہ اختتام

اے اللہ!
استاذہ عالیہ کی نیکیوں کو قبول فرما،
ان کی تعلیمات کو صدقۂ جاریہ بنا،
اور انہیں دنیا و آخرت میں عزت، راحت اور رحمت عطا کر۔
آمین۔

ماسٹر اختیار احمد خانزادہ

اختیار احمد خانزادہ... یہ نام صرف ایک فرد کی پہچان نہیں،
بلکہ اصولوں کی حکایت، اخلاق کی علامت اور انسانیت کی روایت ہے۔
جن کی شخصیت میں عزم کی آگ، ارادے کی روشنی، اصول کی پاکیزگی اور
سچائی کی وہ حرارت موجود ہے جو زمانے کے سرد ہوتے ضمیروں کو بھی
گرمادے۔

1 مارچ 1964 کو پیدا ہونے والے اس باوقار انسان نے
ابتدائے عمر ہی سے وہ راستہ چُنا جہاں کردار سکہ بنتا ہے،
ضمیر چراغ بنتا ہے،
اور انسان انسانیت کا سامان بنتا ہے۔

1.ابتدائی عملی زندگی واپڈا سے شروع ہوئی، مگر یہ محض نوکری نہ تھی،
یہ نیکی اور بدی، حلال اور حرام، سچ اور جھوٹ کے درمیان پہلا امتحان تھا۔
افسرِ بالا کی طرف سے ناجائز فائدے جمع کرنے کے حکم کواختیار احمد
خانزادہ نے وہ ٹھوکر ماری
کہ جیسے گناہ کے پہاڑ کو ایک سچے دل کی چنگاری جلا کر راکھ کردے۔

اُنہوں نے فوراً استعفیٰ دے کر دنیا کو بتا دیا کہ:
نوکری قربان ہوسکتی ہے،
مگر نیکی کا نشان کبھی نہیں مٹ سکتا۔
تنخواہ چھوڑنی پڑجائے تو چھوڑ دو،
ضمیر نہ چھوڑو کیونکہ یہی اصل دولت ہے۔
یہی لمحہ اُن کی شخصیت کے تقدس کا پہلا تاج تھا،

اور یہی مقام تھا جہاں ان کے دل نے فیصلہ کیا کہ
اُن کی منزل وہ پیشہ ہے جسے انبیاء نے اختیار کیا،
یعنی تعلیم، تربیت اور تزکیہ کا مقدس منصب۔

2.تعلیمی زندگی، علم، اخلاق اور ایثار کا امتزاج

یکم دسمبر 1988 کو جب انہوں نے تدریس کی دہلیز پر قدم رکھا تو جیسے
علم کے چراغوں کو ایک نیا نگہبان مل گیا۔
ان کی کلاس محض کمرۂ جماعت نہیں ہوتی تھی،
بلکہ کردار کی درسگاہ، اخلاق کی انجمن،
اور انسان سازی کی کارگاہ بن جاتی تھی۔
36 برس تک انہوں نے ایک ہی اسکول میں
ایسی بے لوث خدمت انجام دی کہ
اگر محنت کی پہاڑیاں لکھ دی جائیں،
محبت کی ندیاں بہادی جائیں،
اور خلوص کے ستارے گن لیے جائیں،
تب بھی ان کی خدمات کا احاطہ نہ ہوسکے۔
وہ ایک استاد نہیں تھے،
بلکہ نسلوں کے نباض،
شاگردوں کے معمار،
اور دلوں کے درویش تھے۔
ان کے لہجے میں محبت تھی،ان کی نظر میں حکمت تھی،ان کے فیصلوں میں
انصاف تھا۔

3.سیاسی زندگی، وفا، وقار اور واضح مقصدیت...

سیاسی میدان میں قدم رکھتے ہی انہوں نے ثابت کیا کہ
سیاست اگر سچی ہو تو عبادت،
اور اگر دغا سے پاک ہو تو خدمت بن جاتی ہے۔
اُنہوں نے ایم کیو ایم میں شمولیت اختیار کی
اور 2008 سے 2017 تک یونٹ انچارج رہے۔
یہ دور اُن کی عملی بصیرت، قوتِ فیصلہ اور اجتماعی خدمت کا زمانہ تھا۔
لیکن جب حق اور حقیقت کی نئی راہ کھُلی،
تو انہوں نے محترم شرجیل انعام میمن کی دعوت پر
2022 میں پیپلز پارٹی میں شمولیت اختیار کی۔
یہ شمولیت محض پارٹی بدلنا نہ تھی،
بلکہ فکر کا فروغ،
خدمت کا تسلسل،
اور عوامی مفاد کی نئی منزل تھی۔
ان کے لیے سیاسی وابستگی کبھی ذاتی مفاد نہ رہی،
بلکہ عوام کی آواز،
غریبوں کی ضرورت،
اور سماج کی فلاح ہمیشہ مقدم رہی۔

4.سماجی زندگی، خدمت کا سمندر، سخاوت کی سحر،

ریٹائرمنٹ کے بعد جب اکثر لوگ آرام کو اوڑھ لیتے ہیں،
وہاں اختیار احمد خانزادہ نے خدمت کی نئی صبح شروع کی۔
آج وہ انجمن خانزادہ پاکستان کے
جنرل سیکریٹری کے منصب پر فائز ہیں۔
یہ عہدہ اُن کے لیے شان نہیں،
بلکہ ذمے داری، ضرورت اور انسان دوستی ہے۔

وہ غریبوں کے لیے سایہ،
بے سہارا لوگوں کے لیے سہارا،
اور معاشرے کے بدحال طبقات کے لیے
رحمت کی بارش بنے ہوئے ہیں۔
اگر کوئی گھر اندھیرے میں ڈوبا ہو تو
وہ روشنی کی کرن بن کر پہنچتے ہیں۔
اگر کوئی دل پریشانی میں گھِرا ہو تو
وہ دلجوئی کی صورت بن کر سامنے آتے ہیں۔
اگر کوئی طالب علم فیس نہ دے سکے تو
وہ امید کا راستہ بن جاتے ہیں۔
ان کے عمل کی آگہی یہ ہے کہ:
خدمت کی کوئی حد نہیں،
خیرخواہی کی کوئی شرط نہیں،
اور محبت کی کوئی قید نہیں۔

ماسٹر اختیار کون
جس کی نیکی ایسی کہ نہ ختم ہونے والی نیرنگی، نہ جھکنے والی جوانمردی، نہ ماند پڑنے والی روشنی۔

ماسٹر اختیار کون
جس کا کا خلوص ایسا کہ سوئے دلوں کو جگادے، رُکے لہجوں کو چلا دے، بجھی امیدوں کو جلا دے۔

ماسٹر اختیار کون
جن کا کردار ایسا کہ کتابوں سے بڑھ کر، خطابوں سے بڑھ کر، نصابوں سے بڑھ کر۔

ماسٹر اختیار کون
اُن کی سوچ ایسی کہ زمانہ بدل دے، ذہن بدل دے، زندگیاں بدل دے۔

ماسٹر اختیار کون
اُن کی خدمت ایسی کہ ریگستان میں ندی، اندھیروں میں قمقمہ، محرومیوں میں معجزہ۔

اختتامیہ
ایک شخصیت نہیں، ایک روشن روایت

اختیار احمد خانزادہ کی پوری زندگی
ضدِ ظلم، زینتِ سچائی، ذریعۂ خیر،
اور زندگی کے ہر موڑ پر اصولوں کا علمبردار رہی ہے۔

وہ ثابت کرتے ہیں کہ:
اگر نیت مبارک ہو،
عمل مضبوط ہو،
اور دل روشن ہو،
تو انسان عہدوں سے نہیں عملوں سے بلند ہوتا ہے۔

ایسے لوگ کم ہوتے ہیں،
اور جب ہوتے ہیں...
تو زمانہ اُن پر ناز کرتا ہے،
اور تاریخ اُن کا تعارف مڑ مڑ کر دہراتی ہے۔

سائين محمد يونس خاصخيلي

سنڌ جي سرزمين سدائين انهن شخصيتن تي فخر ڪندي آئي آهي جيڪي پنهنجي خدمت، خلوص، خيال ۽ خوبيءَ سان نہ رڳو پنهنجي علائقي، پر پنهنجي زماني ڪي زرين صفحن ۾ لکائي وجن ٿا. اهڙين ئي روشن ۽ رُوحاني رنگن مان هڪ نالو سائين محمد يونس خاصخيلي ولد الله ڏنو خاصخيلي آهي.جنهن جي زندگيءَ جو هر ورق واٽ، ورثاءُ، وفا ۽ وطن دوستيءَ جو وڏي ويندڙ مثال آهي۔

12 جون 1970 واري صبح، ٽنبوحيدر جي ٽڪور ٽڏي تي جڏهن سج شعاعن جي سنهري سحر سان مسڪرائي اڀريو، تڏهن هڪ اهڙي روشني بہ جنم ورتو، جنهن کي بعد ۾ "يونس خاصخيلي" جي نالي سان سڃاتو ويو۔ اهو نالو علم، عمل، ادب، اخلاق ۽ اعليٰ انساني اوصافن جي تجليات سان ڀرپور بڻجي، هڪ نسل جي راهہ روشن ڪندو رهيو۔

تعليمي سڃاڻپ. تجسس، تجربي ۽ ترقيءَ جي ٽَنَوار جو سفر....

يونس خاصخيلي جي تعليم جو تذڪرو تاريخ جي تقدس لڪير آهي۔ پنهنجي ڳوٺ ٽنبوحيدر مان پرائمري تعليم حاصل ڪئي،جتي ڪچن ڪمرن،ڀڳل ڀتين ۽ ڏار ڀيل ڇتين سکيا جي صحيح سُرت ۽ ساڃاهہ ڏني۔

سنڌ جي شهري شعور واري شهر حيدرآباد مان بي ايڊ ۽ ايم ايڊ جي علمي اڏاوت حاصل ڪيائين. هن تعليم کيس نہ فقط قلم جي قوت ڏني، پر ڪردار کي ڪمال ۽ ڪم کي ڪاميابي ۾ بدلائڻ جو لياقت ڀريو لاڙو عطا ڪيو۔

يونس خاصخيلي تعليم جي ميدان ۾ رڳو پڑهندڙ نہ رهيو پر پڑهائيندڙ بڻجي "تعليم ڏيندڙ" جي ان اعليٰ مرتبي کي عملي عظمت سان ثابت ڪيو.

پرائمري تنظيم ۾ پرجوش اڳواڻي. تحريڪ، ۽ اعتبار

استادن جي تنظيم "پرائمري ٽيچر ايسوسيئيشن" ۾ سائين يونس جو داخل ٿيڻ چڻ تحريڪ کي تحفّظ، تحرڪ کي تحسين ۽ ترتيب کي ترقيءَ جو تحفو ملي ويو.

هن فقط آفيسن جا ڏينهن نہ ڏٺا، پر استادن جي دلين جي دنيا ڏٺي.
2012 ۾ جڏهن هو تنظيم جو صدر چونڊيو ويو، تڏهن اهو صرف ووٽن جو نہ، پر ويزن، فولادي قوت ۽ وسيع ويچار جو فيصلو هو.

- استادن جي حقن لاءِ آواز
- ترقين لاءِ تحرڪ
- ناانصافين خلاف جدوجهد
- تعليم ۾ بهتري لاءِ تجويزون
- استاد کي عزت ڏيڻ لاءِ تحريڪ

سائين يونس ان دور ۾ قيادت جي قافلي جو اهڙو رهنماء هو، جنهن جي ڪوشش سان ڪيترن ئي استادن جو مقدر بدلجي ويو.

هيڊماستريءَ جو دور ، ترقيات ۽ تجربي جي تڪميل...

ٽنڊوحيدر پرائمري اسڪول جي هيڊماستري سائين يونس لاءِ رڳو عهدو نہ هو، پر خدمت جو هڪ مقدس فريضو هو.

هن پنهنجي اداري جي ترقيءَ جي تند کي اهڙي اوج تي پهچايو جو اسڪول جو هر در ديوار سندس انتظام ۽ انتهائي جدوجهد ۽ توجهہ جو عڪاس بڻجي ويو.

- اسڪول ۾ نظم جي نزاڪت
- ڪم ۾ ڪمال
- شاگردن لاءِ شفقت
- استادن لاءِ سهولت
- وقت جي پابنديءَ ۾ تربيت
- ماحول جي پاڪيزگيءَ ۾ تجديد

سائين جي هيڊماستري عملي طرح تي اهو مثال بڻجي بيٺي جنهن کي ڏسي ڪيترائي ادارا پنهنجو نظام بدلائڻ تي مجبور ٿيا.

سندن دور ۾ ٽنڊوحيدر اسڪول هڪ مرڪز، هڪ مثال، هڪ منزل ۽ هڪ مهانڊو بڻجي اڳي کان وڌيڪ روشن ٿيو.

«سرڪاري سفر جو نئون مرحلو سيڪنڊري اسڪول»

سائين جي ترقي ۽ تبديلين جو سفر رڪيو ڪونهي.
اڄ پاڻ سيڪنڊري اسڪول استاد جي حيثيت سان علم جي اعليٰ درجي تي پهچي چڪا آهن، جتي سندن تجربو جوهر جڙي ٿو ۽ ان جي چمڪ شاگردن جي مستقبل ۾ روشني بڻجي ٿي.

يونس صاحب جي شخصيت جو سڀ کان مضبوط پهلو "نئي نسل کي سڪيا ڏيڻ" آهي.

هن جهڙا استاد نسلن کي بدلائيندا آهن، ۽ تاريخ جي تحريڪ کين ياد رکندي آهي.

«ادبي ۽ اخلاقي اوصاف»

سائين يونس فقط استاد نہ آهي، پر هڪ شفيق، شائستہ ۽ شعور جي شمع آهي.
• ڳالهائڻ ۾ نرمي
• هلڻ ۾ وقار
• برتاء ۾ توازن
• فيصلن ۾ دور انديشي
• عمل ۾ اخلاص
• اخلاق ۾ اعليٰ اوصاف
. طبيعت ۾ ضبط
سندس شخصيت ماڻهن لاءِ مرهم، دوستن لاءِ محبت، شاگردن لاءِ حوصلو ۽ سماج لاءِ آسرو آهي.

«درد دل دعا»

اسان سيني جي دل جي دنيا هڪ ئي دعا کي ورجائي ٿي:

الله پاڪ سائين محمد يونس خاصخيلي جي زندگيءَ ۾ برڪت، بدن ۾ طاقت، ذهني روشني، عملي سجاڳي ۽ ديني سچائي قائم رکي.
سائين جو سايو هن سماج تي سلامت ۽ سندن خدمت جو سفر سلامت رهي.
آمين.

فيض محمد فيض حيدري

ادب جي افق تي ڪجهه نالا اهڙا به ايرن ٿا، جيڪي لفظن سان رڳو اظهار نه ڪن ٿا، پر احساسن، فڪر ۽ فلسفي سان زماني جي ڍانچي کي جهنجوڙي ڇڏين ٿا. اهڙن ئي نالن مان هڪ نالو فيض محمد فيض حيدري جو آهي.هڪ اهڙو اديب، شاعر، استاد، خطيب ۽ روحاني شخص، جنهن جي شخصيت روشنيءَ جي ان مشعل وانگر هئي، جيڪا پاڻ ته سڙندي رهي، پر ٻين لاءِ اجالو ڪري وئي.

ابتدا: جنم روشنيءَ جي ڳوٺ ۾

فيض حيدري 2 اپريل 1922ع تي ٽنڊو حيدر، ضلعي حيدرآباد، سنڌ جي هڪ علمي، روحاني ۽ بااخلاق گهراڻي ۾ جنم ورتو. سندن پيدائش صرف هڪ انسان جي دنيا ۾ اچڻ نه هئي، پر اها علم، ادب، ۽ فڪر جي واٽ تي هلندڙ مستقبل جي هڪ جوت هئي. قوميت جي لحاظ کان ڪيريه خاندان سان تعلق رکندڙ فيض حيدري جي رڳ رڳ ۾ فقر، سچائي ۽ سادگي سمايل هئي.

تعليم ۽ پيشو: استاد، هڪ مشعل

ابتدائي تعليم پنهنجي ڳوٺ جي اسڪول مان حاصل ڪرڻ ڪانپوءِ، فيض صاحب سنڌي ڪورس پاس ڪيو. علم جي خدمت لاءِ پاڻ استاد جي مقدس پيشي جو انتخاب ڪيو.هڪ اهڙو پيشو، جيڪو پيغمبري شان رکي ٿو. آخر تائين، پاڻ پنهنجي ڳوٺ جي پرائمري اسڪول ۾ هيڊ ماستر طور ڪم ڪندي، نسلن جي تعمير ۾ پنهنجو اڻٽڪ ڪردار ادا ڪندا رهيا. سندس تربيت يافته شاگرد اڄ به علمي ۽ ادبي ميدانن ۾ نالو روشن ڪري رهيا آهن.

ادب سان عشق: لفظن مان وفا جا واعدا

فيض حيدري رڳو استاد نه، پر هڪ سچو اديب به هو. هن جو قلم روح جي رڙ، دل جي دانهن، ۽ سماج جي سچائيءَ جو آئينو هو. پاڪستان ٺهڻ کان اڳ هن پنهنجو ادبي سفر شروع ڪيو، جنهن جي سفرنامي ۾ ڪيترائي قلمي ستارا محفوظ آهن. سندس ٻه اهم ڪهاڻين جا مجموعا:

فرياد عورت

اوچنگارون (1953ع)

۽ هڪ شاعراڻو مجموعو "ڪليات فيض حيدري" اڄ بک سنڌي ادب جي خزاني جو حصو آهن. سندس لکڻين ۾ عورت جي پيڙا، سماجي نااانصافيون، عشق جي اجهي، ۽ روحانيت جي روشني کي محسوس ڪري سگهجي ٿو.

روحانيت ۽ فڪر: دنيا کان لاتعلقي

فيض محمد فيض حيدري پنهنجي حياتي جي آخري ڏهاڪن ۾ صوفيانہ فڪر ۽ روحاني جذبن ۾ ڳڙڪيل رهيو. چاليهن سالن جي عمر کان پوءِ، هو دنيا جي شوروغل کان ڪناره ڪشي اختيار ڪري، خدا جي ياد، انسان جي درد، ۽ شاعريءَ جي سچائيءَ ۾ محو ٿي ويو. مجرد زندگي گذاريائين، ڇاڪاڻ تہ هو ظاهر کان وڌيڪ باطن جو مسافر هو.

هن جي شخصيت قلندري، هن جي گفتگو نرم، ۽ هن جي نگاهن ۾ هڪ اهڙو نور هو، جيڪو دلين ۾ محبت جا ڏيئا ٻاري ڇڏيندو هو.

ادبي حيثيت ۽ دوستيون

ادبي دنيا ۾ سندس مقام بلند رهيو. هو بزمِ طالب مولا جو تاحيات صدر رهيو. مخدوم طالب مولا ۽ مولانا غلام محمد گرامي جهڙن عظيم فڪرن سان سندس خط و ڪتابت جا سلسلا هلندا رهيا. علمي ۽ ادبي حلقن ۾ سندس نالو عزت ۽ احترام سان ورتو ويندو هو.

سنڌ لاءِ ڇڏيل ورثو

فيض حيدري جي نالي تي اڄ به سندس ڳوٺ ٽنڊو حيدر ۾ ڪيترائي ادارا هلن پيا:

فيض آباد ڪالوني

فيض آباد ڊسپينسري

ادبي تنظيم. بزم فيض حيدري

فيض سائنس اڪيڊمي

اهي ادارا صرف عمارتون نہ، پر سندس خيالن، علم، ۽ خدمتن جا جيئرا جاڳندا يادگار آهن.

اُهو ڏينهن... جڏهن سج لٽي کان اڳ لهي ويو

31 مارچ 1968ع جو سج هڪ عام شام وانگر لٽي نہ سگهيو. اها شام سنڌ جي ادب لاءِ ماتم جو پيغام کڻي آئي. فيض محمد فيض حيدري صرف 46 سالن جي عمر ۾ هي فاني جهان ڇڏڻ جو سفر طئي ڪيو. هڪ اهڙو شاعر، جيڪو روئڻ کي اظهار بڻائي ويو، هڪ اهڙو استاد، جنهن نسلن کي سجايو، ۽ هڪ اهڙو انسان، جنهن لاءِ مرڻ معنيٰ ختم ٿيڻ نہ، پر نئين حيثيت سان زنده رهڻ آهي.

سندس شعر سندس اندر جي عالم جو ترجمان هو:

وئي روئڻ ۾ رات گذري، ڏينهن گذريا منجھ ڏکن
آ اکن ڪيئڙي سدا، اختر شماري آء سگھو
(فيض حيدري)

نتيجو: فيض. نالو نہ، احساس...

فيض محمد فيض حيدري جو نالو ادب، انسانيت، ۽ روحانيت جي ان شعور سان جُڙيل آهي، جيڪو وقت جي وهڪري سان بہ نہ لٿو آهي. سندس وڃڻ سان سنڌي ادب جو هڪ چمڪندڙ تارو لڏي ويو، پر سندس لفظن جي روشني اجا به ماڻهن جي دلين ۾ سوجهرو ڪري رهي آهي.

هو پنهنجي نظم ۾ چئي ويو هو:

نٿيون هن ڳوٺ جون ڳالهيون، سٺيون مون کان ٿين سهٽا
هتي جي هل ڪنان هليا هلون هڪدم هوا ٿي پئون

فيض جو جسم تہ هوا ٿي ويو، پر سندس فڪر، سندس شاعري، سندس تربيت،

اڄ به سنڌ جي مٽيءَ ۾ زنده آهي.جيئن چمن ۾ خوشبو زنده هوندي آهي، بنا نظر ايندي.....

ٽنڊو حيدر ۾ فيض جي روحاني فضا....

ٽنڊو حيدر جي اَبر آلود فضائن ۾ جيڪا نوراني چانوَ عرصي تائين ڦهلبي رهي، اها ڪنهن عام فقير جي نہ هئي؛ اهو سندس نالو فيض حيدري هو . اهو نالو، جنهن ۾ محبت، دلڪشي، ڪرامت ۽ علم جو اوج جو آفتاب بڻيو.

پاڻ پير جهنڊي شريف جي روضي ڌڻيءَ جا مريد هئا،
انهيءَ نسبت سبب سندن دل جو مڪان خدمت، ادب، ذڪر ۽ فقر جو مرڪز بڻيل رهيو.
سندن روحاني تربيت رڳو رسمن ۾ نہ هئي.بلڪہ عمل، اخلاق ۽ خدمت ذريعي سندن سڃاڻپ قائم ٿي.

فيض حيدري جي شخصيت جو اهڙو جادو هو، جو سندن شاگرد ۽ مريد زمانن تائين سندن ياد ۾ سرشار رهن ٿا.
سندن خاص شاگردن مان سائين سليمان پرهياڙ، سائين محمد علي ڪيريو، سائين خان محمد چانڊيو، حاجي سوڍو ڪوسو، سائين ابراهيم پنهور ۽ ٻين ڪيترن ٻيا بہ شامل هئا، جيڪي سندن تربيت جا جاندار مثال هئا.

انهن شاگردن جا هي نالا تاريخ جي ڪنڊن ۾ لڪيل لفظ نہ، پر فيض جي رسائي، محبت ۽ روحاني اثر جا ثبوت آهن.

ڪرامتون ۽ ڪيفيت. فيض جو لطيف رنگ..

ڪاني ڪرامتن ۾ مشهور هئا؛
پر اهو شهرت جو هُبڪار نہ هو حقيقت جي تپش هئي.

هڪ مثال ماڻهن جي زبان تي اڄ تائين ڳائجي ٿو:

ڳوٺ ۾ مٺو پاڻي نہ هو.
ماڻهُن جي التجا تي سائين هڪ ڳول ليڪو ڇڪي دعا ڪئي،
جتي بورنگ ٿيو، اُتي مٺو پاڻي نڪرڻ شروع ٿي ويو،
۽ پوءِ نہ رڳو هڪ گهر، پر سڄي ڳوٺ ۾ زمين جي اندر نرمائي پيدا ٿي وئي.

هيءَ ڪرامت رڳو زميني پاڻي نہ هو،
پر قلب جي خشڪيءَ تي برسات جو اشارو هو.

سفر، تڪليف ۽ طلب. فيض جو فڪري سفر..

سائين جن جو روح بي قرار هو؛
موڪلن ۾ رڳو آرام نہ ڪندا هئا،
بلڪہ ڪنهن پير وٽ، ڪنهن بزرگ جي مزار تي، ڪنهن ٻاهرئين بستي ۾، ڪنهن خانقاهہ ۾
رات بسر ڪندا هئا.

انهن سفرن ۾ سندن روحاني ترتيب، فڪر جي تازگي ۽ دعا جي ڪيفيت وڌندي رهي.
سائين جو گهر لفظي خانقاهہ هو
چاڪاڻ تہ ڪتابن جون ديوارون، فڪر جا صفا، ۽ مطالعي جو سڪ سندن دنيا هو.

فيض جي مجلس .محبت جو مرڪز..

جمعي جي نماز کانپوءِ
رتل پير، سوارين، فقير، مسافر، دانشور، معصوم ماڻهن ۽ بزرگن جي قطارون
سائين حيدري جي آستاني تي اکين جي روشنيءَ وانگر اچڻ لڳنديون هيون.

ملاقاتين جي خدمت، ڪارائڻ ۽ پيار ڏيڻ جو ڪم
ننيڙي احمد علي ڪيريو جي ذميواري هوندو هو.
اهڙي تربيت جنهن ۾ خدمت، احترام ۽ محبت گڏجي پيا.

سائين جي زبان ۾ جاذبيت ۽ اثر هو،
سندس ڏسڻ ۾ حسن ۽ نور هو،
۽ سندس مزاج ۾ شفقت ۽ سادگيءَ جو سوز هو.

هڪ دفعو ملڻ وارو، سندس مريد، گرويد، خدمتگار ۽ مجاور بڻجي ويندو هو.
چاڪاڻ ته محبت جو اوج، دلين جي تسخير ڪري ٿو.

فيض.جنهن جو وڃڻ به تاريخ ٿي ويو..

سائين حيدري جي وفات ڪو عام سانحو نه هو؛
اهو اهڙو خال هو جنهن ڪي وقت به پري نه سگهيو.

اخبارن ۽ رسالن ۾ وڏا ايڊيٽوريل ڇپيا،
علم ۽ ادب ۾ سندس وڃڻ ڪي نقصان، ۽ سماجي ميدان ۾ خالي جاءَ سڏيو ويو.

وڏا ڏاها، عالم، شاعر، دانشور، عقيدتمند ۽ مريد
سائين جي در تي عذرخواهي لاءِ آيا۔

خاص طور سائين طالب المولیٰ جو نہ ڇڏڻ وارو تعلق.
سائين طالب صاحب سندس اچانڪ وفات تي ڏاڍا ڏکارا ٿيا.فيملي سميت
فاتحہ لاءِ آيا،قبر مبارڪ تي دعا مان هٿ کڻي بيٺا۔

ڪا دعا ڪا التجا
پر هر لفظ ۾ محبت ۽ فڪر سان گڏ اها حسرت هئي تہ:

“هڪ اهڙو چراغ وسامي ويو،
جنهن جي روشني مان ڪيترائي گهر روشن ڪندي رهي---”

فيض جو رشتو.طبقي، نسب ۽ زبان کان مٿاهون..

سندس شاگرد ۽ مريد
پير مرد بہ، عورتون بہ،
سنڌي بہ، مهاجر بہ،
فقير بہ، معزز بہ .

پر سڀ هڪ جي جهڙي محبت سان سندن وجود کي قبوليندا،
تہ حقيقي انسانيت سيني لاءِ هڪجهڙي محبت رکي ٿي۔

آخري ستون. دعا ۽ سلام

فيصلو قلم جو نہ آهي،

فيصلو تقدير جو آهي
فيض جي حياتي امانت هئي، ۽ سندن تذڪرو روشني۔

الله پاڪ سندن قبر کي جنت جو باغ بڻائي،
سندس درجات بلند ڪري،
سندن خدمت، محبت ۽ علم کي صدقو جاريہ بڻائي۔

آمين. هزارين سلام فيض جي روح تي۔

مرحوم محمد علي ڪيريو

1.محمد علي ڪيريو،
ٽنڊو حيدر جي تاريخي گلدان ۾ ٽڙندڙ نہ رڳو هڪ نالو، پر هڪ ننڍڙي ڳوٺ جي وڏي غيرمعمولي عظمت جو علامتي آئينو هو. محنت، محبت، معيار، ملائم مزاج جو مجموعو هي شخصيت پنهنجي پوري حياتيءَ ۾ ٽنڊوحيدر جتي ڄائو، اتي ئي فڪر، فن ۽ فيض جا فصل پوکي ويو.
7 مئي 1937ع تي پيدا ٿيل محمد علي ڪيريو، فيض محمد فيض حيدري جھڙي بزرگ شاعر جي آغوش ۾ وڏي وڻ ٿيو؛ فيض جو فيضان سندن فڪر ۾ فطري طرح سماجي شغف، شعري شعور ۽ شخصي شرافت جي شڪل ۾ ساھ ڀڻجي رهيو.

2.فن، فڪر ۽ فيض جي فضا:
محمد علي ڪيريو ننڍپڻ کان ئي نزاڪتِ ذوق ۽ جوش، جذبات جو مالڪ هو. فيض جي سايي ۾ ادب جي آشنائي ان کي اهڙو اوج ڏنو، جو هو تخلص ”ناز“ سان نہ رڳو شعر چوندو هو، پر شعري معيار ۾ پنهنجو مقام پڻ مضبوط ڪندو ويو.
غزل سندس روح جو راڳ هو. ناز جي نزاڪت ڀري غزلن ۾ نہ رڳو لفظن جي لچڪ هئي، پر احساسن جي اڏام، ادب جي اڏار ۽ جذبات جي جهانگيري بہ موجود هئي. 1960ع جي ڏهاڪي ۾ سندس شاعري رسالي ”مهران“ ۾ مسلسل ڇپجڻ، سندس فن جي فصاحت جو فطري ثبوت هئي. بعد ۾ ”هلال پاڪستان“ ۽ ”عبرت“ جهڙن معزز ميگزينن ۾ پڻ سندس تحريرن جو تسلسل جاري رهيو.سندن غزلن جو مجموعو بياض جي شڪل ۾ موجود آهي.

3.تعليم، تدريس ۽ تعمير جو سفر:

محمد علي ڪيريو پنهنجي ڳوٺ ٽنبوحيدر مان پرائمري تعليم حاصل ڪري، وڏيڪ علمي اوسر بعد ساڳئي ڳوٺ ۾ پرائمري استاد طور مقرر ٿيو.
استاد ٿيڻ سندس لاءِ نوڪري نہ هئي، بلڪہ ذميواري، ضمير ۽ ذاتي شوق هيو.
هو شاگردن ڪي لفظن، لطيف جي بيتن ۽ لطيفن سان پڙهائيندو، ۽ زندگيءَ جي لامحدود زندگيءَ ڏانهن راهنمائي ڪندو هو. سندس خوش خُلق ڪردار ۽ خوبيون ئي ڪين ڳوٺ جي ڪل علمي ڪائنات جو مرڪز بڻائيندیون هيون.

4.بزم، باريڪي ۽ بامقصد خدمت:
1958ع ۾ "بزمِ طالب مولیٰ"تنظيم جا فيض محمد فيض حيدري يونٽ ٽنبوحيدر جو صدر ۽ سائين محمد علي ڪيريو تاحيات جنرل سيڪريٽري ٿيڻ سندس سماجي شعور ۽ عملي صلاحيتن جو شاندار ثبوت آهي.بزم سندس لاءِ رڳو تنظيم نہ هئي؛ اهو تعليم، تربيتي تسلسل، ثقافتي تهذيب، ۽ فڪري ترقيءَ جو پليٽفارم هو، جنهن ذريعي ٽنبوحيدر ۾ علمي آگاهي جو اجالو پکڙيو.

5.محمد علي ڪيريو ڪاروباري طور پڻ ڪامياب شخصيت هئا. مالداريءَ ۾ ملائمت، ميهار طبيعت، ۽ ماٺاري مزاج سندن وقار کي وڌيڪ روشن ڪندو رهيو. پاڻ علائقي جي انهن مالدار ماڻهن ۾ شمار ٿيندا هئا، جيڪي دولت کي ڏيکاءَ نہ پر دعوتِ خير جو ذريعو بڻائيندا هئا.

6.ڪچهريون، ڳالهيون ۽ ڳجهارتون:
سندن ڪچهري علم، ادب، اثر، ۽ الفت جي چراغ سان چمڪندڙ هوندي هئي.
لوڪ ادب تي عبور، بيتن تي بي پناه گرفت، ڳجهارتون ڏيڻ ۽ انهن جا پتا پيچي حل ٻڌائڻ...
اهي سڀ خصوصيتون سندس مجلس کي مرڪزي مقام ڏينديون هيون.
هو لفظن جي لڙيءَ ۾ لطافت، سوچن جي سفر ۾ سچائي، ۽ ڳالهائڻ جي گداز ۾ گهرائي رکندو هو.

7طبعيت، تهذيب، ۽ تشخص جي مثال:
محمد علي ڪيريو خوش خط خوش خلق سپاجهڙي طبعيت زبان مٺي مشڪبار،
دل نرميءَ جو نمونو، ۽ مزاج نفاست جو نشان هئا.
وضع قطع ۾ وقار، پوشاڪ ۾ پاڪيزگي، ۽ رويي ۾ رحمدلي سالڪن لاءِ
روشنيءَ جو رستو بڻجندي هئي.

8بيماري، بيوسي ۽ بامعنيٰ جدائي:
زندگيءَ جي آخري دور ۾ فالج جو اوچتو حملو ٿيو، جنهن سندس حرڪت،
حوصلي ۽ سماجي حاضري کي محدود ڪري ڇڏيو.
جيڪو شخص ڪچهرين جو ڪهڪشان هو، سو آهستي آهستي بيماريءَ جي
بند ۾ گهر تائين محدود ٿي ويو.
پر باوجود بيوسيءَ جي، سندس دل مضبوط، ذهن ۾ روشني ۽ روح ۾ رضا قائم
رهي.
بيماري سان وڙهندي آخرڪار 24 فيبروري 2002ع تي محمد علي ڪيريو هن
فاني جهان مان عالم جاوداني ڏانهن روانو ٿيو.
مگر سندس لفظ، لطافت، لغت، لوڪ ادب سان محبت ۽ انسانيت سان پرپور
رشتو، اڄ به ٽنبوحيدر جي هوا ۾ زنده آهي.

9.اڄ جو انجام، پر شخصيت جو انجام نہ:
محمد علي ڪيريو نہ صرف شاعر، اديب، استاد، ڪاروباري، ۽ ڪچهريءَ جو
ڪوڏيو شخص هو،
بلڪہ هو هڪ انسانيت جو اَملھ آدرش هو.
جڏهن ڪو سندس نالو ڪٽي ٿو، تہ محبت،شفقت،پيار جي مٺاڻ زبان م پاڻمرادو
محسوس ٿئي ٿي.
ٽنبي حيدر جي هن نازڪ نالي واري شاعر “ناز” جو نالو اڄ بہ ڳوٺ جي

ڳوٺاڻي ثقافت ۾ نقشِ ناز بڻيل آهي.

مرحوم قاري شوڪت علي ڪوري...

قاري شوڪت علي ڪوري، ولد ولي محمد ڪوري، جن جو جنم 1957ع جي مبارڪ ۽ منور سال ۾ ڳوٺ ٽنڊوحيدر ۾ ٿيو، اهي فقط هڪ انسان نہ هئا، هڪ زبانِ زهد، هڪ مثالِ عبادت، هڪ مينارۀ هدايت، ۽ هڪ روشن راهہ جا رهنما هئا. سندن زندگي خدمت، سادگي، صداقت، ۽ سخاوت جي سوجهري سان سرشار هئي.جڏهن سندن شخصيت جو بيان ڪيو وڃي ٿو تہ لفظ پاڻ ۾ لهرون ٿي اُٿن، ۽ معنی پنهنجا پنکڙس وڪيري اڳتي وڌي ٿي.

قاري صاحب هڪ ديندار، صوم صلوٰة جي پابند ۽ تقوی جي تحفگير گهر ۾ پيدا ٿيا، جنهن گهر جي فضائن ۾ قرآن جي قرات جو قافلو، اذان جي آواز جو اجالو ۽ سنتن جي سڪون ڏيندڙ صدائون شامل هيون. سندن گهراڻو فقط گهراڻو نہ، هڪ روحاني درسگاهہ هو، جتي نفس جي نيڪي، دل جي پاڪائي ۽ ذهن جي روشني وڌائڻ جا رُخ روشن هئا.

تعليمي سفر.....

قاري شوڪت علي ڪوري اسڪولي تعليم اڌ ۾ ڇڏي، پر تعليم جي تقدس، تلاوت جي تبرڪ ۽ تجويد جي تفصيل کان ڪڏهن بہ پري نہ ٿيا. اسڪول جنهن کي ڇڏي ڏنو،سوين مدرسن جا در سندن لاءِ کلي ويا. انهن مان سڀ کان پهريون پيندي جو مدرسو، جتي پاڻ ناظره مڪمل ڪري، قرائت جي قوت، تجويد جي تڪميل ۽ حروف جي حسن کي پنهنجي حافظي ۾ پوڪيو.

پوءِ سنڌ جي معروف ۽ مستند استاد مرحوم قاري يار محمد وٽ وڌيڪ تعليم حاصل ڪري، تلاوت جو تهذيب، تجويد جو ترتيب، ۽ قرات جو سجاڳ سرور سکيو.

“انهن قاعدن ۽ قاعدن ۾ جيڪي صوتي اسرار هئا، قاري صاحب جي زبان تي زيور ٿي چمڪيا؛ جيڪي تجويدي نڪتا هئا، انهن سندن پڙهڻ ۾ نور ٿي نروار ٿيا.”

امامت جي ابتدا....

سندن محلي جي مسجد جڏهن امام کان خالي ٿي، ته اهو خال قاري صاحب پنهنجي خلوص، خدمت ۽ خدا ترسيءَ سان پري ڇڏيو. مسجد جنهن ۾ چپ چاپ هوندي هئي، قاري صاحب جي آمد سان اها جايون جاڳي پيئي. عبادت ۾ روحانيت جو زوال ختم ٿي ويساهه، ۽ قاري صاحب جي تلاوت سان مسجد مڪي مديني جي مهڪار محسوس ڪرڻ لڳي.

قاري صاحب نه رڳو امام ٿيا، پر هڪ تحريڪ بڻيا.
“تون تلاوت ڪرين، تنهنجو تلفظ فصيح؛ تون آواز ڪڍين، تنهنجا حرف صحيح.”
انهن جي زبان ۾ هڪ ذڪر جو ذوق، هڪ فڪر جو فجر، ۽ هڪ پڙهڻ جو پرنور اسلوب هو، جنهن کي ٻڌي ٻار به برڪتي بڻجي ويا ۽ بالغ به بيدار ٿي ويا.

شاگردن جي تياري.....

ٽنڊوحيدر ۾ صحيح تلفظ سان قرآن مجيد پڙهائڻ جا باني قاري شوڪت علي ڪوري آهن. هن حيثيت ۾ سندن حيثيت ڪنهن هُدي جي هلال وانگر هئي، جنهن جي روشنيءَ ۾ علم جا اونهارا ختم، ۽ ايمان جا سجاڳ سڏ شروع ٿيا.

سندن هٿن مان جيڪي شاگرد تيار ٿيا، اهي فقط شاگرد نه، شعور جا شاندار سفير هئا.
ماستر ظفر خانزاده، الله بخش خاصخيلي، مشرف خاصخيلي، روشن سومرو ۽

بخت جتوئي جهڙا شاگرد سندن تدريس جي تاريخ جا تابناڪ تاج رهيا:
“اهي شاگرد سندن سخن جا سرجڻهار نہ، پر سندن سبق جا ستارا هئا؛ جن کي هو پڙهائيندا هئا تہ گويا لفظن ۾ نور وجهندا هئا.”

قاري صاحب نہ رڳو ٻارن کي، پر بالغن کي بہ قرآن سڪه سيکاريو. رات جي رونق ۾ جڏهن هرڪو آرام ڪري رهيو هوندو، تڏهن قاري صاحب روشنيءَ ۾ رڪيل رحمتن جي ڪتاب مان تڪرار نہ پر تدريس ڪندا هئا.

معاشي تنگي .صبر جي صفت....

پاڻ نهايت غربت ۾ زندگي گذاري، پر غربت جي ڳجهارتن کي همت جي هٿي سان هٽايو. فقر ۾ فخر، تنگيءَ ۾ تقدير تي شڪر، ۽ ضرورتن ۾ زهد جو زينت رکيائون.

“سندن ڪپڙن ۾ غربت هئي، پر سندن قولن ۾ غيرت؛ سندن گهر ۾ گهٽ ڪاٽو، پر دل ۾ گهڻو يقين.”

تدريس جو تسلسل..

سائين قاري صاحب لڳ ڀڳ 300 شاگردن کي قرآن پاڪ پڙهائي فارغ ڪيو. هي فقط انگ ناهي، عبادت جو عهد، محنت جو معراج، ۽ خدا جي ڪتاب سان محبت جو مظبوط مظهر آهي.

انهن شاگردن مان هر هڪ قيامت تائين سندن ميزانِ حسنات ۾ وزن وڌائيندو رهندو، ۽ راڄي خدا جي رحم جا در کليل رهندا.

وفات – الهامي اثر

6 نومبر 1993ع ۾ جڏهن قاري صاحب هن فاني دنيا مان رخصت ٿيا، ته ڳوٺ جي گلي گلي ۾ گهري سناٽو ڇانئجي ويو. هر اک آلي ٿي، هر دل ڌڙڪي، هر زبان تي تلاوت جا تار خالي ٿي ويا.
سائين جن پنهنجي پويان پنج نياڻيون ۽ چار پٽ ڇڏيا، پر اصل ۾ پويان وجدان، نور، نيڪي، ۽ تعليم جو خزانو ڇڏي ويا.

اختتامي دعا

يا الله!
قاري شوڪت علي ڪوري جي قبر کي نور سان ڀري ڇڏ،
انهن جي ساڳيءَ ۾ سڪون، سندن روح کي رحمت،
سندن اعمال کي قبول،
سندن شاگردن کي سندن لاءِ صدقو جاريه بڻاءِ.
آمين يا رب العالمين.

شهيد سهيل حيدري

خدا ڇاڻي هلي ڪهڙي هوا آهستہ آهستہ
وڃن مہ لقا منهڙو مٽيندا آهستہ آهستہ
جمعيت جي بزم ۾ موجودگي جن جي هئي نعمت
هلي سي مور محفل جا ويا آهستہ آهستہ
ٿوري ئي وقت ۾ ڪاتب تقدير چڱن جي چونڊ جي مصداق هن بزم ناسوتي کي
ڪيترن ئي جرڪندڙ جوتين جي جلا کان محروم ڪيو ۽ ڪيترائي قربائتا
ڪونڌر هن پنيلائيندڙ پنيور مان پٽي روحاني وٽڪار جا وڃي واسي ٿيا
آهن-شال رب سائين مرهين.ويجهي ڇڪ ۾ جيڪي اسان کي جدائي جو
جهوراٽو ڏيئي رباني راهہ وٺي ناسوت کي نيهي وڃي ملڪوت ۾ مقيم ٿيا تن
مان مرحوم شهيد حڪيم سهيل حيدري پيش پيش آهي.
14 جولاءِ جي نما شام ڪا رواجي شام نہ هئي ٽنڊوحيدر جي آسمان تي لهندڙ
سج رت جي لام چڙهي هئي هيٺ ٽنڊو حيدر ڌرتي تي سپوتن ۽ سرڪش جوڌن
رت جو ريج ڏنو سج اڳ بہ لهندؤ هو پر ان شام جهڙو اداس ۽ المناڪ نہ لڳندو
هو شهيدن جي ڇا شام آئي ڇڻ غيب مان روحن جي آخري سفر جي صدا
آئي.ٽنڊو حيدر ۾ نما شام مڪلي جهڙي ماٺ اچي واسو ڪيو،
هوائون ساهہ روڪي بيهي رهيون.
سچ جي صدا،حق جي حمايت، حيدريءَ جي همت،
دين جي دعوت، دشمن جي دل تي ڌڪ ،باطل جي بندش، بغاوت جي بزم
۾،سهيل حيدري، شبير جي سپاهيءَ جي صورت،
غيرتِ ايمانيءَ جي فصيل،
قلم کان اڳي تلوار، ۽ زبان کان اڳي زخم جي گواهي ڏيندڙ،
شهيد سهيل حيدري دين جي رستي تي اُن واهرو وانگر هيو، جيڪو حقيقي

منزل جي قرب لاءِ نہ صرف پسينو، پر رت جو آخري قطرو پڻ نچوڙي ڏنو. هو اُن قافلي جو مظلومانہ ڪردار هيو، جيڪو حسينيت جي گهوڙي تي سوار ٿي، يزيديت جي يلغار آڏو صف آرا ٿيو.سهيل جي سچائيءَ ان وقت بہ شاهد هئي، هو نہ رڳو دعوت جو داعي هيو، پر عملي مجاهد بہ. جڏهن منبر تي مصلحتن جا آواز خاموش هوندا هئا، تڏهن هو مقتل جي دروازي تي للڪار بڻجي بيٺو. شهيد سهيل نہ صرف لفظن سان وفادار هيو، پر عملي مجاهد هو. ڪيس چيو ويو تہ رستو ڇڏي، مگر هن رستو روشن ڪري ڇڏيو. ڪيس چيو ويو تہ خاموش ٿي وڃ، مگر هي خاموشيءَ جي قيد کي ٽوڙي، حق جي صدا بڻجي اڀريو.هو اُن هٿيارن جي زبان سمجهندو هو، جن حق کي زنجيرن ۾ قيد ڪرڻ چاهيو، مگر سندس حوصلي هر زنجير کي ٽوڙي، باطل جي ديوار کي ڌوڙ ڪري ڇڏيو.دين جي دعويٰ ڪندڙ تہ گهڻا، مگر دين لاءِ موت سان ملاقاتي تمام ٿورا ٿيندا آهن، ۽ سهيل حيدري اُن ٿورڙن مان هڪ هو.هو نہ ڪو سماجي سوداگر هيو، جيڪو مصلحتن جي بازار ۾ ايمان وڪڻي، نہ ڪو سياسي مفادپرست، جيڪو وقت جي طاقتور سان نباهہ ڪري.هو تہ اُن ابراهيم عليہ السلام جي سنت تي هيو، جيڪو آذر جي بت ڪدي ۾ باطل جا بُت ڀڃي، اڪيلو سوري سزاوار ٿي بيٺو.

سهيل، شهادت جي شوق ۾ رسم شبيري سان سر ڏنو،

سهيل، باطل جي بندوقن اڳيان بي باڪ ٿي بيٺو،

سهيل، صداقت جي صدا هيو، جنهن جا لفظ گولي بڻجي باطل جي بدن ۾ لڳا.

سلام ان مرد مؤمن تي!

جنهن جي شهادت قوم لاءِ سجاڳي بڻجي،

سلام ان مرد مؤمن تي! جنهن جي موت، حق جي حياتيءَ جو آغاز بڻجي.

سلام ان مرد مؤمن تي! جنهن جي بي خوفي قوم لاءِ بيداريءَ جو پيغام بڻجي.

2.جمعيت جو جيالو:

جتي ارادن ۾ پهاڙ، ايمان جا اجالا،جتي سرفروشيءَ سان سرشار سپوتن جي صدائن جو سُر هجي.

اتي يونٽ ٽنڊو حيدر جو هي هيرو نه فقط تحريڪ جا تارو، پر تنظيم جي تپش ۾ تيز تلوار بڻجي اڀريو.اهو جوان، جنهن جي ڪن تي قيادت جو ڪو حڪم اچي، ته ساهه پويان، پر حڪم اڳيان،
اهي ساٿي، جن جي سوچ ۾ وفا، واعدي ۾ سچائي،
۽ عمل ۾ اطاعت جو عظيم مثال هئي.
سهيل حيدري!
سردي جي سوڙهه هجي يا گرميءَ جي گجگوڙ،هوا جي هوڪار هجي يا سيلاب جو ٻوڏ، طوفان جا ڪڙڪا هجن يا واء جا واچوڙا دين جو هي مجاهد، ميدان مان پوئتي نه موٽڻ وارو ،توڪيندو موت سان ملاقات جي پرواهه نه ڪندي ڪانهم بنيان المرسوس جيان هر حڪم تي لبيڪ چوندڙ هو.
سهيل حيدري ڪير هو!
اجلاس هجي ته اڪيون اوسيئڙي ۾،مشورا هجن ته مرڪ سان شرڪت،هو هٽڻ وارو نه، پر حوصلن جو هيرو هو،
جن جي سيني ۾ ديني غيرت جي گرمي،سندس بدن ۾ تنظيمي تربيت جي تپش سمايل هئي.
سهيل ڪير هو!
جن جي دل ۾ اميرن جي امامت جي عزت،
جن جي عملن ۾ حڪم جي حرف به حرف پاسداري،
هو نه سوال ڪندو، نه سوالي بڻجندو هو،
بس عمل جو عامل، ۽ وفا جا واعظ بڻجي،
احڪامن کي من و عن دل سان قبول ڪندڙ هو.
سهيل حيدري ڪيرا!
قائد جي فرمان تي، ڪاميابيءَ سان قافلو هلائي،۽ ڪارڪن جو بي چون و چرا قدم بقدم وڌائي، احتجاج هجي ته هو پهرئين قطار جو قافلي جو سپه سالار، ڪو جلسو هجي ته تقريرن جي تپش ۾ ننگي تلوار،۽ ڪو به تنظيم جو تڪليف وارو معاملو هجي،

تہ ٽنڊو حيدر جو هي جمعيت جو جيالو، فرسٽ لائن فارورڊ فورس بڻجي بيهندو هو.

سهيل حيدري!

بيحيائي خلاف، هو باحيا بڻجي،

منشيات خلاف، هو منبر بڻجي،

قبرستانن لاءِ، محافظ بڻجي،

اليڪشن هجي تہ اشتهار بڻجي، تبليغ هجي تہ زبان ۽ ذميواري بڻجي.

شهيد سهيل ڪيرا!

هو نہ ٿڪجڻ، نه وک ڪيائڻ وارو،هو اڳواٽي ڪرڻ، اڳتي وڌڻ، اڳيان اڳيان بيهڻ وارو.

انهن لاءِ تنظيم عبادت، ۽ اطاعت عقيدت هئي.

سهيل حيدري!

ٽنڊو حيدر جي زنده جاويد جوان،نہ رڳو جماعت جا جزء،

پر جدوجهد جا جوت بڻجي اڀريو.

سهيل ڪيرا!

جن جي خدمت خلق کان ڪا محفل خالي نہ هئي،

جن جي ڪا ڪوشش رائيگان نہ هئي،

جن جي محنت ۾ مولا جي مدد،

۽ وفاداريءَ ۾ واعدن جي سچائي هئي.

سهيل حيدري ڪير هو!

هو ڪارڪن تنظيم جو تاج، تحريڪ جا چراغ،

۽ اطاعت جو انمول امانت دار هو.

سهيل حيدري ڪير هو!

ٽنڊو حيدر جي تهذيب يافتہ، تربيت يافتہ، تحريڪ پسند ڪارڪن،سيني صفن ۾ اڳرو

سيني ڪار خير ۾ سبقت وٺندڙ ،

۽ نيڪ عملن سان عشق جي علامت بڻجي تحريڪ کي تحرڪ ڏيندڙ مجاهد هو.
اڄ به هو اتي موجود آهن،
جتي حڪم اچي، تيار هجي،
جتي مشن هجي، مشعل به هجي،
۽ جتي قرباني هجي يا قربان گاهه.
سهيل حيدري اڄ به اسان جي دلين ۾ موجود آهي، پنهنجي فڪر سان، جدوجهد سان ۽ عملي زندگي جي روشني سان.
هم ڪلاسي هجڻ جي نسبت سان اسان فقط ڪتابن ۽ ڪلاس ۾ گڏ نه رهياسين، پر ڪتابن جي ڪشش، قلم جي محبت، ۽ فڪر جي روشنيءَ ۾ اسان جي رفاقت جو رنگ وسعتون وٺندو ويون.
اسان گڏجي ڳوٺ جي باشعور طبقي جي ڪتاب جي ويجهو آڻڻ لاءِ ڪتب خاني جي ڪوشش جو آغاز ڪيوسين. اسان جو ارادو هو ته ڳوٺ جي فضائن ۾ اخلاقي، مذهبي، ۽ ادبي خوشبوءَ سان پريل ماهوار ميگزين جاري ڪيو وڃي، جيڪو نه فقط لفظن جي ورقن تي هوندو، بلڪه دلين جي تڙڪن بڻجي راهه هدايت جو سامان ٿيندو.
اسان گڏجي تجويز پيش ڪئي ته ڳوٺ جي نوجوانن کي علم جي عشق سان آراسته ڪرڻ لاءِ ادبي محفلن جو انعقاد ڪيو وڃي، جتي شاهه، سچل، ۽ فيض حيدري جي فڪر جي صدا جي گونج هجي.ان سلسلي ۾ اسان جو خواب هو ته هر ماهه، ادب جي اُپ ٿيندڙ اُفق تي، علم جي شمع روشن ڪئي وڃي.
آخري ملاقات ۾ مون کيس جڏهن "شاهه ڀٽائي عليه الرحمه جي بيتن جي روحاني تشريح" تي مشتمل پنهنجي ڪتاب بابت صلاح مشورو ڪيو، ته هن اخلاص سان، هڪ احمد نالي اديب جو نالو ڏنو. چيائين ته اهو احمد، عبدالڪريم لغاري رح جي روحاني سلسلي جو مريد آهي، ۽ ان جي فڪر ۾ فڪرِ لطيف جي جهلڪ آهي. چيائين: "مان سائس رابطو ڪر، توکي جلدي ٻڌائيندس، ڇو ته اها تقريظ تنهنجي تحرير جي تقدير بدلي سگهي ٿي."
سهيل حيدري افلم يسيرو في الارض جي حقيقي تصوير هو گهمندڙ ڦرندڙ

سيلاني وانگر هر ڪنهن جي مرڻي پرڻي ۾ شرڪت ڪندڙ هو جتي به ويندو هو تاريخ رقم ڪري ايندو هو بقول شاعر.

يہ اعجاز ہے حسن آوارگی کا ،جہاں بھی گئے داستاں چھوڑ آئے۔

آخري ايامن بار بار هڪڙو فقرو چوندو هو قدر ڪيو اسان جو نہ تہ پوءِ ياد ڪندؤ.

مونکي ان وقت پروڻ پوندا هئا.

نڪا مند مرڻ جي نہ ڪا جيئڻ جاءِ،

الدنيا ساعہ چا جي اڄ سياءُ،

پورا ائين پان جيئن ڪوڙي چانوَ ڪڪر جي.

سهيل جي عمر فقط 45 سال هئي پر هو صدين جا ڪم ڪري ويو.

فما كان قيس هلك واحد

ولاكن بنيان قوم تهدام.

قيس جو موت هڪ آدمي جو موت نہ سمجهو بلڪ هو قوم جو بنياد هو جو ڪري پيو

سندس ياد ۾ ڪيفيت ڪجھ هن ريت آهي!

ڪنڌ وهاڻو پنو، هريو هٿ ٽيوم

سڄڻ ياد پيوم،جاڙ جيان ٽي جيڏيون.

ڏٺي در دعا آهي الله تعالي سندس سئيات کي حسنات ۾ بدلائي ۽ جنت الفردوس اعلي مقام عطا فرمائي

اي سهيل توکي ٽنڊو حيدر جي فضا پڪاري ٿي.

اڄ وڃين ٿو ديس پرائي جتان وري ڪير ورندو ناهي.

جڏهن بہ مون تي اوندھ ايندي،

رات ڏينهن کي اڳري ويندي،

ظلم جبر جي نگري ٿيندي،

۽ ڪيپ ڪوڙ جي ڪوڙ ٿيندي،

خدائي حڪم تي سر ڏئي تو جام شهادت پيتو آهي.

اڄ وڃين ٿو ديس پرائي جتان وري ڪير ورندو ناهي.
بيحيائي جي بازار لڳندي،
منشيات جڏهن زور وٺندي،
شرڪ بدعت جي هوا ڪلندي،
باطل قوت کي آزادي ملندي.
منهنجي خاطر ڏاڍ ڏمر سان هتان ڪير وڙهندو ناهي.
اڄ وڃين ٿو ديس پرائي جتان وري ڪير ورندو ناهي.

سائیں محمد عمر خانزادہ

بعض شخصیات کا وجود صرف خاندان کے لیے نعمت نہیں ہوتا، بلکہ پورے معاشرے کے لیے رحمت، روشنی اور رہنمائی کا سبب بنتا ہے۔ کچھ افراد ایسے بھی ہوتے ہیں جن کی زندگی کے اوراق میں کردار کی چمک، گفتار کی نرمی، کردار کی مضبوطی اور دل کی دردمندی سطر سطر لکھی ہوتی ہے۔ انہی عظیم نفوس میں ایک نام ہے:

سائیں محمد عمر بن محمد اسماعیل خانزادہ
جن کا وجود روشنی کی لو، ہدایت کا چراغ، اور خدمت کا ثبوت ہے۔

یہ تحریر محض ایک خاکہ یا تعارف نہیں، بلکہ ایک ایسے مرد مومن کی زندگی کا ادبی مرقع ہے، جو سادگی میں عظمت، خاموشی میں حکمت، اور عبادت میں استقامت کا پیکر تھا۔

ہجرت کا پس منظر، تاریخ، تڑپ اور تقدیر...

سائیں محمد عمر کے دادا محمد ابراہیم اور والد محترم محمد اسماعیل خانزادہ تقسیمِ ہند کے بعد ہجرت کر کے ٹنڈو حیدر پہنچے۔
یہ صرف ایک سفر نہ تھا، بلکہ آزمائشوں، جدائیوں اور جذبۂ ایمانی سے بھرا سفر تھا۔ وہ قافلے جو اپنا سب کچھ چھوڑ آئے تھے، مگر اپنے عقیدے کی شمع بچا لائے تھے۔

ٹنڈو حیدر میں انہیں متروکہ زمین الاٹ ہوئی جبکہ کچھ زرعی رقبہ نواب شاہ کے ساٹھ میل کے علاقے میں بھی ملا۔
یہ زمینیں محض روزگار کا ذریعہ نہ تھیں بلکہ نئی زندگی، نئی امید اور نئی

شروعات کا دروازہ تھیں۔

1951 ،ایک روشن چراغ کا جنم....

1951ء میں ٹنڈو حیدر کے پرسکون ماحول میں ایک ایسے بچے نے جنم لیا جو آنے والے برسوں میں پاکیزگی، پرہیزگاری اور خدمت کے حوالے سے پہچانا جانے والا نام بننے والا تھا۔
وہ بچہ بڑا ہو کر سائیں محمد عمر بنا، شخصیت میں وقار، لہجے میں نرمی، اور کردار میں نور۔

تعلیم، ذہانت، محنت اور علم کا سفر...

سائیں نے اپنی ابتدائی تعلیم گاؤں کے اسکول سے حاصل کی۔
وہ مٹی پر بیٹھ کر پڑھنے والا وہ طالبِ علم تھا جس کے دل میں علم کے لیے ایسی پیاس تھی جو کبھی نہ بجھ سکی۔

میٹرک اور انٹر: حیدرآباد بورڈ....
بی اے اور ایم اے: سندھ یونیورسٹی
علم ان کے لیے دنیاوی مقصد نہیں تھا، بلکہ اخلاقی، فکری اور روحانی تربیت کا ذریعہ تھا۔

قرآن سے تعلق ، نور کا رشتہ...

سائیں نے قرآن کریم محلے کی مسجد میں پڑھا۔
عربی زبان مولانا عبدالوہاب صاحب اور مولانا عباس تھری صاحب سے سیکھی۔
اس علم نے ان کی شخصیت میں وہ نور بھردیا جو پھر ساری عمر ان کے

چہرے، گفتار اور کردار سے جھلکتا رہا۔

قرآن صرف ان کی کتاب نہ تھی، بلکہ ان کا قائد، ان کا رہبر، اور ان کی پوری زندگی کا نظام تھا۔

پیشہ ورانہ زندگی، سچائی کی مثال...

سائیں نے واپڈا میں ملازمت اختیار کی۔
میرپورخاص، ٹنڈوالہ یار اور دیگر شہروں میں پوسٹنگ رہی، مگر ہر جگہ انہوں نے:
دیانت
وقت کی پابندی
نرم خوئی
اور حق پسندی
کا ایسا نمونہ پیش کیا کہ ریٹائرمنٹ تک ان کا نام ایمان داری کی علامت سمجھا جاتا رہا۔

رشوت کے ماحول میں بھی انہوں نے اپنی سچائی سے سمجھوتا نہ کیا۔
یہی وجہ ہے کہ ہر افسر اور ہر ساتھی ان کا احترام کرتا تھا۔

دینی شغف، روحانی سفر اور فکری تربیت...

سائیں کی طبیعت میں دین کا ذوق ابتدا ہی سے موجود تھا۔
انہوں نے معروف عالمِ دین ڈاکٹر اسرار احمد کی صحبت اختیار کی، جس نے ان کی فکری اور روحانی تربیت میں نمایاں کردار ادا کیا۔

1982، زندگی کا روحانی نقطۂ آغاز...

اسی سال انہوں نے پہلا تبلیغی چلہ لگایا۔
یہ چلہ ان کے اندر ایسی تبدیلی لایا جو ان کی پوری زندگی کا رخ بدل گیا۔

اسی دوران انہوں نے اپنے رفیقِ خاص سائیں شفیع محمد کوری کے ساتھ خلفائے راشدین مسجد کی ازسرنو تعمیر کرائی اور امامت کی ذمہ داری سنبھالی۔

نماز کی امامت ان کے لیے اعزاز نہ تھی بلکہ عبادت، امانت اور سعادت تھی۔

جمعیت علماء اسلام، خدمت، نظم اور قیادت

1982ء میں وہ "ابو منصور" کے نام سے جمعیت علماء اسلام سے وابستہ ہوئے۔
انہیں شوریٰ کا رکن بنایا گیا اور وہ تحصیل ٹنڈو حیدر کے امیر بھی منتخب ہوئے۔
انہوں نے جماعت کے لیے:
تنظیمی کام
سماجی رابطے
اور دینی سرگرمیوں
میں نمایاں کردار ادا کیا۔

خطابت، اثر، حکمت اور درد....

نورانی مسجد میں انہوں نے تقریباً 2010 تک خطبہ جمعہ دیا۔
ان کی آواز میں ایسی سنجیدگی اور تاثیر ہوتی کہ سننے والے بے اختیار متاثر

ہو جاتے۔

عمامہ اور جبہ ان کی سنت پسندی کی علامت تھے۔
ان کے خطبات لوگوں کے دلوں کو جھنجھوڑ دیتے، راہِ راست دکھاتے اور عمل کی دعوت دیتے۔

حرام سے نفرت، حلال سے محبت...

سائیں دین کی غیرت رکھنے والے انسان تھے۔
کسی شادی میں باجا بجتا تو وہ شریک نہ ہوتے، اور اگر مجبوری میں جانا پڑتا تو کھانا نہیں کھاتے۔
یہ صرف موقف نہیں تھا، یہ ایمان کا معیار تھا۔

سماجی خدمات ،گاؤں کی خدمت، عبادت کا درجہ..

سائیں نے سماج میں گراں قدر خدمات انجام دیں:
گاؤں کی نہر کے نظام کو درست کرایا
شہر تک بس سروس شروع کرائی
مسجدوں کی زمینوں کے قانونی کیس لڑے
کئی مسجدوں کی رجسٹریشن کرائی
تبلیغی جماعت کی ہدایات کے مطابق گاؤں اور دیہاتوں کا مکمل نقشہ تیار کیا
یہ سب انہوں نے کسی صلے کے بغیر صرف اللہ کی رضا میں کیا۔

ریٹائرمنٹ کے بعد بھی سرگرم، ثابت قدم اور مضبوط...

2012 میں ریٹائر ہوئے، مگر ان کی سرگرمیاں مزید بڑھ گئیں۔

2015 کے بلدیاتی انتخابات میں حصہ لیا۔
جمعیت علماء اسلام کے دھرنے میں بیماری کے باوجود اسلام آباد پہنچے۔
یہ ان کے اخلاص اور عزم کی روشن مثال ہے۔

گھر میں، محبت، شفقت اور سادگی کی تصویر...

اگر باہر وہ باوقار، سنجیدہ اور مضبوط تھے تو گھر میں بے حد نرم دل، مشفق اور بردبار۔
پوری زندگی میں ان کا غصہ صرف دو مرتبہ دیکھا گیا، وہ بھی صرف "غیر شرعی" معاملوں پر۔
تہجد ،ان کی شناخت
تہجد ان کی زندگی کا حصہ تھا۔
کبھی کبھار چند دن چھوٹ جاتی تو بے چینی محسوس کرتے۔

سنت پر عمل ، عملی زندگی کا اصول..

کھانا مانگنے کے بجائے سنت کے مطابق ہاتھ دھوتے اور جو دیا جاتا خاموشی سے کھا لیتے۔
دودھ والا مشہور واقعہ آج بھی سادگی اور حلم کا آئینہ ہے:
بیٹی نے دودھ رکھ کر مصروفیت میں بھلا دیا،
سائیں پندرہ بیس منٹ تک خاموش بیٹھے رہے،
نہ ناراضی، نہ شکایت۔
صرف اتنا کہا:
"یہ دودھ تو اب بلی پی لے گی۔"
یہ جملہ ان کے حلم، بردباری اور اعلیٰ اخلاق کا خلاصہ ہے۔

آخر میں ایک دعا

اے اللہ!

ہمارے سائین محترم کو:

شفائے کاملہ عاجلہ مستمرہ عطا فرما

ان کی عمر، صحت، علم اور عمل میں برکت عطا کر

ان کی خدمات، قربانیاں اور نیکیاں قبول فرما

اور ہم پر ان کا سایہ سلامت اور قائم رکھ

آمین یا رب العالمین۔

«قاري لياقت علي کوري»

[ڄيئرو جذبو، جاڳيل جنون، ۽ جاوداني جدوجهد جو نالو]

قاري لياقت علي کوري
هي نالو فقط هڪ شخصيت جو نالو ناهي؛
هي دين جو داعي، دل جي دعا، ۽ دور جي دعويٰ بڻيل هڪ اهڙو انسان آهي،
جنهن پنهنجي وجود کي عبادت جي اوج، تعليم ۽ تعلم کي خدمت جي اعليٰ مثال ۾ بدلائي ڇڏيو آهي.

11 جنوري 1980 تي جڏهن ٽنڊوحيدر جي ذرتيءَ تي هي ٻار ڄائو، تڏهن ڄڻ مٽيءَ ۾ تسبيح جو نغمو، هوائن ۾ حياتيءَ جو حڪم، ۽ فضا ۾ فنائيت جي فيض جو نروار ٿيو.
سائين جو جنم ئي ڄڻ جڳ لاءِ جڳمگائيندڙ جوت بڻجي آيو.

[شروعاتي سفر،علم جا اکر، ادب جا اثر ۽ عبادت جا اشارا]

قاري لياقت علي کوري صاحب اباڻي ڳوٺ ۾ شروعاتي تعليم حاصل ڪئي، پر سندن تقدير جو تارو اسڪولي ڪتابن کان وڌيڪ شرعي درسگاهن ۾ روشن ٿيڻ وارو هو.
والدين جڏهن دين جي رستي جي خواهش ڪئي ته هن نوجوان بنا ڪنهن اعتراض، بنا ڪنهن ڳڻتي ۽ بنا ڪنهن اوسيئڙي جي پنهنجي رستو بدلائي ڇڏيو ۽ اهو بدلجڻ ئي بعد ۾ هن کي بلندين تائين پهچائي ڇڏيو ٿيڻ.

مدرسن جي محفلن ۾، مڪتبن جي ماحول ۾، ۽ علمن جي انجمن ۾ قاري

صاحب جي روح کي جيڪا روشني ملي، اها فقط تعليم نہ هئي، اهو تبديل ٿيندڙ نصيب، ترقي ڪندڙ نسب ۽ نوراني نسبت هئي.

مولانا صادق ڏنا واه جهڙي مهان شخصيت وٽ پڙهڻ قاري صاحب لاءِ سندن فڪر جي فضا وڌائي،
۽ مولانا ابراهيم سومرو جهڙي عالم وٽ تعليم حاصل ڪرڻ سندن روحاني قوت ۽ قرآني رسوخ کي سنگت، سگهہ ۽ سچائي بخشي.

[امامت ، عبادت جو اعلى درجو، بندگيءَ جو بلند مقام]

1994ع ۾ والد بزرگوار جي وفات کانپوءِ جڏهن مسجد جي محراب سائين کي دعوت ڏني تہ قاري صاحب بنا ڪنهن تحير، بنا ڪنهن تردد، ۽ بنا ڪنهن تعطل جي امامت جو منصب قبول ڪري ورتو.
هي منصب فقط مسجد تائين محدود نہ رهيو.
هن منصب سائين کي مسلمانان ملت، محبوبِ محلہ، ۽ مقبولِ مسجد بڻائي ڇڏيو.

32 سالن کان وڌيڪ عرصي ۾ قاري صاحب نہ فقط نماز پڙهائي، نہ فقط درس ڏنو، بلڪہ 600 شاگردن جي دلين ۾ دين جو ڏيئو، نور جو نالو ۽ قرآن جو قاعدو لکيو.
اهي شاگرد هن دنيا جو حصو نہ، بلڪہ سپاٽي جو سرمايو آهن، ۽ اهو سرمايو ئي سندن خدمت جو صدقو جاريہ آهي.

[سياسی سفر خدمت جو سفر، شهرت جو نہ]

قاري صاحب جي سياسي زندگي بہ سندس مذهبي زندگي جيان پاڪيزه، پراثر

۽ پرسوز آهي۔
2005ع ۾ PPP جي سامهون بيهڻ فقط هڪ چونڊ نه هئي.
اهو همت جو امتحان، حوصلي جو حوالو ۽ حق جو حامي ٿيڻ هو۔

چند ووٽن سان هارائڻ باوجود قاري صاحب پنهنجي عزت واري روايت ۾
ڪڏهن هاريا نه.
سندن سياسي پوزيشن ويتر مضبوط ٿي، ۽ ڳوٺ جي دلين ۾ سندن محبت
مزيد ممتا سان پرجي وئي۔

2015ع ۾ JUI جي مشوري سان PPP جي پليٽ فارم تان اليڪشن کٽي
ڪائونسلر ٿيا،
۽ 2019ع ۾ ٻيهر "هاري ڪائونسلر" چونڊجڻ سندن خدمت جي ساراهه، سندن
ثابت قدمي جي ڪاميابي ۽ سندن سيني جي سچائي جو اعلان هو۔

سندن لاءِ سياست شهرت نه هئي،
سياست خدمت هئي؛
سياست سعادت هئي؛
سياست صداقت هئي۔

[سماجي زندگي ، سڪ، سچائي ۽ سجاڳي جي مثال]

والد بزرگوار جي اچانڪ وفات ڪانپوءِ جيڪي مشڪلاتون پيدا ٿيون، سائين
جن انهن کي دانشمندي سان نه رڳو سنڀاليو،
پر سنڀالي سلجهائي ڇڏيو
نه ڪنهن ناراضگيءَ جو نشان،
نه ڪنهن نفرت جو نالو،

نہ ڪنهن صدمي جو سايو۔

هو علائقي ۾ امن جو علمبردار، ماڻهن ۾ محبت جو مسافر ۽ دلين ۾ دعا جو در بڻجي رهيا۔

سائين جن جو عربي اچار، تجويد ۽ ترتيل ۽ تلفظ ۽ ادائيگي سڄي علائقي ۾ مشهور آهي۔
انهن جو پڙهايل قرآن فقط الفاظ نہ هوندو آهي•
اهي الفاظ نور جي نقطن، نغمن، نمي ۽ نياز سان ڀرپور هوندا آهن۔

[خانداني زندگي فضل، فيض ۽ فخر جو گڏيل مجموعو]

سائين کي ٻن نياڻين جي نعمت حاصل آهي.
هڪ اعليٰ تعليم يافتہ، ٻي عالمہ؛
اها ترتيب نہ،
تقدير جو تحفو ۽ تربيت جو ثبوت آهي۔

سندن ٽي پٽ
هڪ مفتي ۽ ٻہ حافظ،
گهر ۾ علم جي عزت ۽ قرآن جي خدمت جو جڳمگائيندڙ جوت آهن

[ذاتي زندگي ،عاجزي جو عڪس، عبديت جو رنگ]

سائين جن سان مون کي بہ گڏ پڙهائڻ جو شرف حاصل ٿيو آهي۔
مان چئي سگهان ٿو تہ سندن اکين ۾ عبادت جي روشني،
سندن لفظن ۾ بصيرت جي برڪت،

سندن هلڻ ۾ اخلاص جي اهميت،
سندن عمل ۾ حيا ۽ هدايت جو امتزاج هوندو آهي.

قاري صاحب جي شاگردن جو علائقي ۾ قرآني تلاوت ۾ منفرد مقام فقط اتفاق نه آهي.
اهو قاري صاحب جي قرباني، ڪردار ۽ ڪمال جو نتيجو آهي.

[هڪ شخص، ڪيترائي عنوان]

قاري لياقت علي ڪوري:

دين جو داعي

درس جو ديپڪ

سياست جو سچو سپاهي

سماج جو سرمايو

ڳوٺ جو غيرتمند غيرمعمولي رهبر

مسجد جو مجاور

علم جو عَلمبردار

۽ ماڻهن جي دلين جو محبوب نالو آهي.

دعائيہ ڪلمات

يا الله!
سائين قاري لياقت علي ڪوري صاحب کي
صحت، عزت، سهولت، سعادت،
نور، نعمت، رحمت ۽ برڪت عطا فرما.
سندن محنت کي قبول فرما،
سندن شاگردن کي سندن لاءِ صدقو جاريہ بڻاءِ،
۽ هن باعزت شخصيت کي دنيا ۽ آخرت ٻنهي ۾ سرخرو فرما.

آمين.

”پريمي مختيار احمد ڪنڙ“

زندگيءَ جي زوال پذير زنجير ۾ ڪي ماڻهو اهڙا بہ ايندا آهن، جيڪي پنهنجن عملن سان اجالا، پنهنجن اخلاقن سان اميدون، ۽ پنهنجي اخلاص سان انساني احساس جا اکر نئي سر لکندا آهن. اهڙو ئي هڪ نيڪ نام، نرم خو، نفع بخش ۽ نادر نظر انسان آهي مختيار احمد ڪنڙ، تخلص "پريمي".

هو نالي ۾ محبت، عمل ۾ انسانيت، ۽ سوچ ۾ سچائيءَ جو ايرندڙ سج آهي.
هو هر هنڌ خدمت ۾ سڪون، سخاوت ۾ سون، ۽ سادگيءَ ۾ شان بڻجي گذري ٿو.
12 فيبروري 1963ع تي جڏهن گهوٽڪيءَ جي گود ۾ هن مهربان مخلوق جنم ورتو، تہ ڄڻ محبت جو مينهن وسيو، فڪر جو فصل ڦٽيو، ۽ فن جو فصل اپريو.
ننڍپڻ کان ئي هن جي اکين ۾ ادب جا اجالا، فن جا فڪر، ۽ احساس جا اجالا هئا.
تعليم جو سفر سادگيءَ سان نان مئٽرڪ تائين شروع ٿيو، پر علم جو عشق ايترو عميق هو، جو آخرڪار ايم.بي.اي تائين پهتو. علم سندس لاءِ ڪم جو وسيلو نہ، پر ڪمال جو وسيلو هو ۽علم ذريعي انسان کي بهتر بڻائڻ جو جنون. پريمي جو پهريون عشق ”لفظ“ هو، ۽ لفظن مان ئي هن پنهنجي دنيا جو ديرو ٺاهيو.
استاد محبوب ڪولاچي جي شاگردي سندس زندگيءَ جو موڙ بڻجي وئي.
انهن جي تربيت، پرک ۽ پروڙ پريميءَ کي نہ فقط شاعر پر اسٽيجي ميدان جو فنڪار بڻائي ڇڏيو.
گهوٽڪي، ميرپور ماٿيلو، پنوعاقل، شڪارپور، خيرپور، نوابشاهہ ۽ ٺٽو هر شهر

سندس اسٽيجي سريلي سفر جو شاهد بڻيو.
جتي هن يعقوب ذڪريا، ايم يحيٰ پٺو، علي گل ملاح، اعجاز ڪولاچي، ماما لالو
منان عباسي ۽ ٻين نامور فنڪارن سان گڏ اداڪاريءَ جا اهڙا ڪمال جا ڪردار
نڀايا، جيڪي سنڌي اسٽيج جي تاريخ ۾ امر آهن.
پر پوءِ زندگيءَ جي لوح ليک بدلجي وئي.
نوڪري، گهر ۽ ذميدارين جي زنجيرن سبب فنڪاريءَ کي خيرآباد چوڻو پيو.
پر محبت جو مسافر، خاموشيءَ ۾ به مستيءَ جو مسودو لکندو رهيو.
پريميءَ جو قلم ڪڏهن بيڪار نه ٿيو، دل جو ديس ڪڏهن ويران نه ٿيو.
هن شاعريءَ ذريعي پاڻ کي زنده رکيو، ۽ اسٽيج جي ڪمپئرنگ ۾ پنهنجي
سچائپ جا سونا نقش ڇڏيا.
1989ع ۾ جڏهن قسمت کيس ٽنڊوحيدر، حيدرآباد آندو، تڏهن ڪجهه وقت
خاموشيءَ ۾ گذاريو، پر اندر جو عشق، احساس ۽ انسانيت جو آواز کيس آرام
ڪرڻ نه ڏنو.
محمد يونس خاصخيلي، لڪاڏنو ڪوري ۽ آصف نبي ڪوري جي صحبت سندس
اندر جي انسان کي ٻيهر جاڳائي ڇڏيو.
هن جاڳرتا جو نتيجو ٿيو ”سماج سڌار سوشل ويلفيئر ايسوسيئيشن“ جو قيام.
محترم حاجي غلام نبي ڪوري جي سرپرستيءَ ۾ پريميءَ، سماج ۾ سڪون ۽
سچائيءَ جي خدمت شروع ڪئي.
ڪڏهن غريبن جي گهاٽي کي گهٽايو،
ڪڏهن بيمارن جي بيچينيءَ کي وسايو،
ڪڏهن يتيم ٻارن جي يڪتائيءَ کي پيچي سندن چهري تي اميد جا عڪس
پوکيا.
اهو ڪم ڪا رعايت نه، پر عبادت هئي.
اهو خيال ڪا شهرت نه، پر خدمت هئي.
2011ع ۾ جڏهن کيس پروموشن تي ۽ “انسپيڪٽر” جي عهد تي فائز ٿيو،
تڏهن به سندس رويو نه رُڪيو، نه رُسيو.

نوڪريءَ جي نظم ۽ ضمير سان بہ وفادار رهيو، ۽ سماجي جذبن سان بہ وفا ڪئي.
اهو ئي تہ اصل حسنِ خدمت آهي.جتي انسان پنهنجي ذميواريءَ کي عبادت بڻائي، ۽ پنهنجي فرض کي فخر.
پريمي جي زندگيءَ جو اصول اهو رهيو تہ:
“نيڪي جو نالو ڪنهن مجتا لاءِ نہ، نيت لاءِ هئڻ گهرجي.”
هن پنهنجي هر ڪم ۾ نيت جي نزاڪت، نرمي ۽ نيڪي رکندي، پاڻ کي پٺ تي رکيو ۽ ٻين لاءِ اڳيرو ٿيو.
بي لوثيءَ جي بلند مثال، باصلاحيت شخصيت، ۽ باوفا انسان جي تصوير.
پريمي ڪنيرِ، جڏهن بہ ڪنهن ميدان ۾ آيو، اتي پنهنجي وجود جو نقش ڇڏي ويو.
هو نہ رڳو فني دنيا جو فخر رهيو، پر سماجي شعور جو ستون بہ بڻيو.
2023ع ۾ رٽائر ٿيڻ کان پوءِ بہ هن پنهنجي زندگيءَ کي سستيءَ جي سايي ۾ نہ وجهي رکيو، پر سياست جي سچي شعور سان نئون سفر شروع ڪيو.
پاڪستان پيپلز پارٽي سان فوڪل پرسن جي حيثيت سان يو.سي. ٽنڊوحيدر ۾ حاجي نبي ڪوري جي سرپرستيءَ ۾ عوامي خدمت جو ڪم جاري رکيو.
هاڻي سندس قلم، سندس قدم، ۽ سندس ڪردار سڀ عوام جي آواز بڻجي ويا آهن.

پريمي ڪير آ
پريمي لاءِ سياست ڪو حوس اقتدار نہ، پر ايثار جو اظهار آهي.
هو پنهنجي پارٽيءَ کي پارسائيءَ سان، ۽ پنهنجي قوم کي قربانيءَ سان جوڙي ٿو.

پريمي ڪير آ
هن جي زندگيءَ جو هر دور، هر موڙ، ۽ هر لمحو، محبت جي معنيٰ سان مالامال

آهي۔
هو مخلصن ۾ معزز، خدمتگارن ۾ خادم، ۽ وفائن ۾ وفادار انسان آهي۔

پريمي ڪير آ
پريمي، پُرنور، پُرعزم، پُرخلوص ۽ پُراثر انسان آهي۔
هو محبت جي معنيٰ، محنت جو مرڪز، ۽ مقصد جو مجسمو آهي۔
هن جي هر محنت ۾ پاڪيزگي، هر خدمت ۾ صداقت، ۽ هر خاموشيءَ ۾ عبادت سمايل آهي۔

پريمي ڪير آ
اهو انسان جنهن پنهنجي جوانيءَ جو جوش عوام جي خوشيءَ لاءِ ڏنو،
پنهنجي زندگيءَ جو هر لمحو خدمت لاءِ وقف ڪيو،
۽ پنهنجي وجود جو هر ساهه انسانيت لاءِ ارپيو۔

پريمي ڪير آ
پريمي ڪنير اُنهن ماڻهن مان آهي،
جن لاءِ دنيا فن جو ميدان نه، بلڪه فڪر جي فيض سان سجاتو وڃي ٿو۔

پريمي ڪير آ
هو اُن نسل جو نمائندو آهي، جيڪو جان مال جي قربانيءَ کي ڪاميابيءَ کان وڏو سمجهي ٿو،
۽ سچائيءَ کي سياست کان پاڪ رکڻ چاهي ٿو۔

پريمي ڪير آ
جنهن جي زندگيءَ جا ورق محبت جي مهڪ سان ڀريل آهن،
سندس لفظن مان خدمت جي روشني ڦهلجي ٿي،

۽ سندس عملن مان انسانيت جو آواز اڀري ٿو.

پريمي ڪير آ

هڪ اهڙو نالو، جيڪو وقت جي وهڪري ۾ به وفا جي وڻ وانگر قائم ۽ دائم رهندو آهي.

پريمي ڪير آ

جيڪو پنهنجي نيت جي نزاڪت، نيڪي جي نُور، ۽ نفس جي سچائيءَ جي قبوليت ڪارڻ رب جي چائنٺ چمي چڪو آهي.

آخر ۾:

پريمي پرجوش پنهون،

محبت جو مسافر، محنت جو ماهر،

سماج جو سُڌارڪ، سچائيءَ جو ستارو،

۽ انسانيت جو احترام ڀٽيل آهي.

جيڪو پنهنجن لفظن احساسن،۽ عوامي خدمت ذريعي عبادت جو پيغام ڏئي ٿو.

سائين اڪرم حيدري

سنڌ جي سرزمين سدائين صالحن، صوفيائن، سڳورن ۽ سچن سان سرشار رهي آهي. اهڙي پاڪ پويتر پاڙيءَ مان جيڪو پيار، پرهيزگاري ۽ پختگيءَ جو پرتو نڪري، اهو ئي قوم لاءِ قنديل بڻجي ٿو. اهڙي ئي روحاني، علمي ۽ ادبي انجمن جو اجالو آهي سائين اڪرم حيدري، جيڪو نه فقط استاد، پر اخلاص جو استعارو، اخلاق جو اعجاز، ۽ ادب جو اعليٰ ايوان آهي.پاڻ 3 مارچ 1980 ۾ تعلقي حيدرآباد ڀهراڙي جي ڳوٺ ٽنبوحيدر ۾ جنم ورتو.سندن والد بزرگوار شمس الدين ذات جا پنهور آهن

علمي اوسر ۽ ادبي اوج...

سائين اڪرم حيدريءَ جي تعليمي تحرڪ ۾ تڪليفون به هيون، پر تقويٰ ۽ توفيق سندس ساٿي رهيا. هو پنهنجي سڪ، صبر ۽ سيرت سان پرائمري تعليم پنهنجي جنم ڀومي ۾ ۽ بي ايڊ علامه اقبال اوپن يونيورسٽي اسلامڪ ڪلچر سٽي ڪاليج مان اعليٰ ڊگري حاصل ڪري علمي ايوان ۾ اجالا ڦهلائيندو رهيو. سندس نظر ۾ تعليم نه فقط ڪاغذي ڪوشش پر ڪائناتي ڪمال هو.

تدريس ۽ تربيت..

سائين جو ڪلاس روم، فقط ڪتابن جي ڪٿا نه آهي، پر ڪمالِ ڪردار ۽ ڪششِ اخلاق جو مرڪز آهي. شاگرد سندس سنگت ۾ صرف سبق نه پڙهندا آهن، پر سنجيدگي، سچائي، ۽ سجاڳيءَ جا سبق به سکندا هئا. هو استاد به آهي، پر اتاليق به، علم جو علمبردار به، ۽ ادب جي آبرو به.

فڪر ۽ فلسفو...

سائين اڪرم حيدريءَ جو فڪر فقط فصاحت نه، پر فراست سان پرپور آهي. سندس تحريرن ۾ تقدس، تقويٰ ۽ تبليغ جي تجليات گڏجي هڪ نئون فڪر پيدا ڪندا آهي. سماج جي فرسودا رسمن روايتن تي هو بيباڪ قلم هلائيندو آهي.

سندس فلسفو اهو آهي تہ تعليم ئي تقدير بدلائڻ جو اوزار آهي.

شاعري ۽ شعور...

سائين جو شعر صرف لفظن جو لڙهو نہ، پر لطافت، لطيفيت ۽ لبريز لحنن جو لعل آهي. سندس شاعريءَ ۾ روحانيت جا رباب، محبت جا معراج، ۽ اخلاق جا انبار ملندا آهن. سندس لفظن ۾ نہ فقط لچڪ، پر لهجو بہ لطيف ۽ لطيفيات سان سرشار هوندو آهي.پاڻ لطيفيات تي روحاني تشريح تي قلم کڻي هن مضمون جي ويراني کي گل گلزار ۾ تبديل ڪري ڇڏيو آهي.سندن قيمتي ادبي پورهيو قلمي صورت م موجود آهي.سائين جن جا علمي ادبي مضمون روزاني جي بنياد تي مختلف اخبارن ۽ رسالن ۾ پڙهندڙن کي علمي روحاني سڪون جو وسيلو بڻجندا آهن.

اخلاق ۽ اخلاص...

سائين اڪرم حيدريءَ جي شخصيت ۾ عاجزي، عنايت ۽ عطا جا عجيب رنگ آهي. هو دوستن لاءِ دل جي درياهہ، شاگردن لاءِ شفقت جو شجر، ۽ سماج لاءِ صداقت جو سرچشمو آهي. سندس ڪردار ڪڏهن بہ ڪوڙ، ڪيني يا ڪثافت کان متاثر نہ ٿيو آهي.

خدمتون ۽ خدمات....

سائين جو قلم قوم لاءِ قنديل رهيو آهي. سندس مقالا ۽ لطيفيات تي مضمون مشاهدات ۽ مقصود تحريرون تعليم، تربيت، تهذيب ۽ تمدن لاءِ تحفو بڻيون آهن. سندس فڪر، فلسفي ۽ فن جي فضيلت سنڌي سماج لاءِ مشعلِ راهہ آهي. هو شاعر بہ هو، شيرازِ سخن بہ، ۽ سماجي سجاڳيءَ جو سپاهي بہ.سندن لطيفيات تي مضمونن جو بہ مجموعا جي تو بيت پانيان آنلائين اچي چڪا آهن جنهن جي تقريظ استاد لغاريءَ جن لکي آهي.شاهہ لطيف جي ڪلام جي روحاني تشريح عنقريب منظر عام تي اچڻ واري آهي

ادبي مڃتا...

سائين اڪرم حيدري کي مضمون نگاري ۾ ڪمال درجو حاصل آهي.سائين جن کي مختلف علمي مضمونن ۽ سيمينار تي علمي ادبي حلقن سرٽيفڪيٽ سان نوازيو آهي.گورنمينٽ ايجوڪيشن ڊيپارٽمينٽ بيسٽ ٽيچر اوارڊ،سنڌ نوجوان ترقي پسند تنظيم سنڌپٽ طرفان ادبي خدمات تي بيسٽ سوشل ايڪٽيوسٽ سرٽيفڪيٽ

آل پاڪستان رائٽرز ويلفيئر ايسوسيئيشن طرفان مضمون نويسي تي مڃتا سرٽيفڪيٽ انٽرنيشنل رائيٽرس فورم طرفان مضمون نويسيءَ ته مڃتا سرٽيفڪيٽ ادبي سماج طرفان مڃتا سرٽيفڪيٽ وغيره...

نتيجو....

سائين اڪرم حيدري هڪ اهڙو نالو آهي، جيڪو علمي آسمان جو آفتاب، ادبي انجمن جو انمول نغمون، ۽ اخلاقي ايوان جو اعليٰ عَلمبردار آهي. سندس زندگي هڪ مثال آهي ته ڪيئن استاد پنهنجي اخلاص، اخلاق ۽ ادب سان ايندڙ نسلن کي اجالو ڏئي سگهي ٿو.

مرحوم رئيس حيدر خان پرڳڙي

سنڌ جي سرزمين سدا سرهاڻ سان پرپور رهي آهي؛
مٽي مهڪائي، هوائون ڳالهائينديون،
وڻ وساري ناهن سگهيا،
۽ وسنديون وقت کي وساري ناهن سگهيون.
انهن وسندين مان ٽنڊوحيدر هڪ اهڙو نالو آهي،
جنهن ۾ تاريخ، تهذيب، تڪليف، توازن، ۽ تسلسل گڏجي هڪ تجنيسي تصوير بڻجن ٿا.
ٽنڊوحيدر رڳو ٽڪريءَ تي ٽڪيل ڳوٺ نه هو،
پر تحمل، تنظيم، تعمير ۽ تقدير جو مرڪز هو.
هي ڳوٺ 1825ع ڌاري رئيس حيدر خان پرڳڙي جي فهم، فڪر ۽ فراست سان جڙيو؛
اهڙو رئيس،
جنهن لاءِ حڪومت رڳو عهدو نه،
پر خدمت، سيوا ۽ سماجي سجاڳي هئي.
ٽالپرن جو دور، تدبير جو ظهور،ٽالپرن جي دؤر ۾،
جڏهن سنڌ سياست، سماج ۽ سرشتي جي سنگم تي بيٺل هئي،
تڏهن رئيس حيدر خان پرڳڙي،وقار، ويچار ۽ ويزن سان ٽنڊوحيدر جي علائقي ۾ ڪمشنر بڻجي آيا.
هي اچڻ اختيار لاءِ نه،
پر استقرار لاءِ هو.
زمين خريد ڪرڻ،
زنده رهڻ نه،
پر زمين سان جڙجڻ هو.
پوري فيملي سان مستقل سڪونت اختيار ڪرڻ

وقت کي ڀڄائڻ هو

تہ هي ماڻهو مهمان نہ، مالڪ بڻجي آيا آهن.

آبادڪاري، انسانيت ۽ اجتماع.رئيس حيدر خان پرڳڙي پنهنجي گهر تائين محدود

نہ رهيو؛

سندس سوچ سماج تائين،

سندس ساھ سيني تائين پکڙيل هو.

ڪنڀار، ڪوري،

موچي، مستري،

لوهار، درزي.

تاجپور، مٽياري، نصرپور مان نڪتل

هي سڀ ماڻهو

هتي اچي هڪ هنج، هڪ هٿ، هڪ هڏ بڻيا.

اهڙي ريت ٽنڊوحيدر

ڳوٺ نہ رهيو،

پر تهذيب جو تجربو بڻجي ويو؛

جتي هٿ هنر هئا،

دل دردمند،

۽ محنت معتبر.

ٽي پائر، ٽي تقديرون....

رئيس حيدر خان پرڳڙي

ٽن پائرن مان هڪ هو:

رئيس حيدر خان، رئيس محمد خان، رئيس بهاول خان.

رت جو رشتو مضبوط،

پر راهون الڳ.

رئيس حيدر خان

سني فرقي سان تعلق رکندي
دين، دليل ۽ دردمندي جو دامن نہ ڇڏيو.
هن ٽنبوحيدر ۾
خلفاءِ راشدين مسجد جو بنياد وڌو.
عبادت، اتحاد ۽ ايمان جو اهڙو مرڪز
جتي دليون ٽوپ وانگر کلي پيون.

دلگيري، دراڙ ۽ دوري.....
پر جڏهن رئيس بهاول خان جي اچڻ کان اڳ
نماز شروع ٿي وئي،
تڏهن رئيس بهاول خان
دلگير، ڏکويل ٿي ويو.
هي دلگيري
رڳو ناراضگي نہ هئي؛
هي خاموش ڇيهو هو،
جيڪو ڀائرن جي وچ ۾ پئجي ويو.
ان درد مان
ڪيريہ جامع مسجد وجود ۾ آئي،
۽ رئيس حيدر خان
اتي رهائش اختيار ڪئي.
مٿان بنگلي تان
پاڻ ۽ مسجد ڏسندو،
۽ روئندو هو.
اهو روئڻ
وقت ٻڌو،
پر تاريخ لکي ڇڏيو.

هجرت، همت ۽ نئون نالو
آخرڪار
رئيس بهاول خان
دل جي ڏک،
ياءُ جي تجويز،
۽ مائٽن جي مشوري سان
هي وسندي ڇڏي
ٽنڊو بهاول وسايو.
هي هجرت
رڳو جاءِ مٽائڻ نہ هئي،
هي تقدير تبديل ڪرڻ هئي.
ٽيون ٽنڊو، ٽئل تاريخ
رئيس محمد خان
الڳ جاگير وٺي
پنهنجي نالي سان بستي وسائي.
جيڪا پوءِ
ٽنڊو غلام محمد سڏجي.
شروع ۾
خوشيون، خواب، ۽ خواهشون هيون؛
پر وقت
ويرانيءَ جو ورق کوليو.

ظلم، زيادتي ۽ زوال....
چون ٿا
ڪي ذات جي رهزنن
انهن جي خوشي برداشت نہ ٿي.

نياڻي جو رشتو نہ ڏيڻ
نفرت کي ننگ بڻائي ڇڏيو.
رات جي اوندھ ۾
يرغمال،
قتل،
۽ قهر ٿيو.
ميرن جي صاحبي ۾
ٽنڊو غلام محمد جي حويلي رت سان رنگجي وئي. خاموش حويلي، خوفناڪ
داستان
جيڪي بچيا
سي ڀڄي ويا.
حويلي
ويران ٿي وئي.
سال گذريا،
ڪو نہ ويو.
غيبي مخلوق جو خوف
دهشت جو داستان بڻجي ويو.
پٽيون خاموش،
در بند،
۽ تاريخ
ساھ روڪي بيٺي.

شهيدن جو قبرستان.....
ٽنڊوحيدر ڪان ٻاهر
هاءِ اسڪول پرسان
شهيدن جو قبرستان آهي.

جتي رئيسي خاندان سان وابستہ بيگناھ دفن آهن.
اهي قبرون
مٽي نہ،پر مظلوميت جا مهر آهن.باقي رهيل ٻہ شاخون ختم ٿي ويون،
پر
ٽنڊوحيدر ۾
رئيس حيدر خان پرڳڙي جو خاندان باقي رهيو.
اڄ
رئيس پريل پرڳڙي،
رئيس آچر پرڳڙي،
۽ ريٽائرڊ هيڊماستر، انجنيئر
رئيس محمد جمن پرڳڙي
روايت، رشتو، ۽ رسم
زنده رکيو اچن.

نتيجو: ياد، يڳانگت، يقين...
اڄ جڏهن
ٽنڊوحيدر جي گهٽين مان هوا وهي ٿي،
تہ لڳي ٿو
قدم ڳالهائين ٿا،
قبرون ٻڌائين ٿيون،
۽ مسجدون مشورو ڏين ٿيون:
قومون تلوار سان نہ،
ياد سان زنده رهنديون آهن.
۽ ٽنڊوحيدر
ياد سان زنده آهي.
زخم کٽي،

پر وقار سان

مرحوم حاجي محمد سڄڻ ڪوري

ٽنڊو حيدر جي تاريخي وٽن جي ڇانوَ ۾ جڏهن شخصيتن جون پرڇايون ڳوليندي‌يون آهن تہ انهن ۾ هڪ پرنور، پرهيبت، پراثر، پررحمت وجود حاجي محمد سڄڻ ڪوري جي صورت ۾ اُڀري ٿو. هو فقط هڪ انسان نہ، پر هڪ اندروني انقلاب، ٻاهرين تبليغ ۽ روحاني تجديد جو تابنده چراغ هو.جنهن جي روشنيءَ ۾ فقط ماڻهو نہ، پر ماحول بہ بدلجي ويو.

سن 1920ع ۾ جڏهن تاريخ ٽنڊو حيدر جي مٽيءَ ۾ تقدير جا نوان نقش چٽي رهي هئي، تڏهن هن شخصيت جو جنم ٿيو. سندس زندگيءَ جو پهريون باب سادي پر لاڏائي پرورش سان شروع ٿيو. ڄڻڪ فطرت ڪيس هڪ محبت ڀريو هٿ ڏئي چيو هجي تہ:
“تون وڏائيءَ لاءِ نہ، پر وندرائيءَ لاءِ، نخوت لاءِ نہ، پر خدمت لاءِ، ويهڻ لاءِ نہ، پر بيهڻ لاءِ پيدا ٿيو آهين.”

حاجي صاحب جو ٻالڪپڻ ماتياتي سادگيءَ، گهر جي پيار ڀري تربيت سان سينگاريل هو. اهي ڏينهن فقط معصوميت جو زمانو نہ، پر مستقبل جي خدمت لاءِ الهيءَ تياريءَ جا لمحا هئا.

ديني انقلاب جو آغاز...

جوانيءَ جا قدم رڳو وقت نہ، پر فڪر کي پختگي ڏيارِيا.
سندن زندگيءَ تي فيض محمد فيض حيدري جي صحبت جو عجيب اثر ٿيو. گويا صحبت ئي صحبت نہ هئي، پر تربيت، بصيرت ۽ روحاني رياضت هئي. نماز ۽ روزو سندس رُوح جي رڳن ۾ وهندڙ رت ٿي ويو. هو عبادت کي عادت نہ،حقيقت سمجهندو هو.

سندس دل عالمن جي عزت سان ڀرپور هئي. هو عالم کي فقط ڄاڻ وارو نہ، پر
الله جي زمين تي خيال جو خليفو سمجهندو هو. اهو ئي سبب هو جو وقت
گذرڻ سان سندس گهر، سندس ڳوٺ ۽ سندس بازار علمي درسگاهه، روحاني
انجمن ۽ دين جي دعوتگاهه بڻجي ويا.

ٽنڊو حيدر ۾ ديني فضا جو بنياد....

جڏهن بازار ۾ واپار ٿيندا هئا، هن واعظ جا بازار لڳايا.
جڏهن ماڻهو حرص ۽ هوَس ۾ گم هئا، هو علم ۽ نفس ڪشيءَ جا چرچا پيو
ڪندو هو.
سندن نظم ۾ نماز جو نور، بخاريءَ جا اصول، ۽ صوفيانہ فڪر جو فلسفو ملي،
هڪ ادبي درس بڻجي ويو. ڳوٺ ٽنڊو حيدر ۾ دين جي هوا، فڪر جي فضائ ۽
نور جي نياز جي شروعات هن شخصيت ڪئي.

سندن جلسا صرف مردن جا اجتماع نہ هوندا هئا؛
گهرن جون ڀتيون واعظ جي گونج ٻڌنديون، چتيون عورتن جي روح جي
روشنيءَ سان ٿڙنديون، ۽ بازارون نصيحت جي نُور سان ڀرجي ويندڀون هيون.

مولانا احمد علي لاهوري جي خلافت جو ٽنڊو حيدر ۾ تسلسل...

سندن دل کي سڀ کان خاص نسبت شيخِ تفسير مولانا احمد علي لاهوري رح
جي خليفي مولانا عبدالشڪور دين پوريءَ سان هئي.
اهو عالم فقط مهمان نہ هوندو هو.
بلڪ روح جو راڻو، فڪر جو فيضي، ۽ ڳوٺ لاءِ آسماني تحفو هوندو هو.

هر سال جڏهن جلسو ٿيندو، ته ماڻهو رڳو ٻڌڻ نه، پر بدلجڻ ايندا هئا.
هي جلسا فقط بيان نه هوندا هئا؛
اهي ماڻهن جي نبض تي نصيحت جو نياپو ڏيڻ، دلين تي دعا جو مرهم رکڻ، ۽ ذهنن ۾ اسلام جي شمع روشن ڪرڻ جو عمل هوندو هو.

حج جو عشق — سنت جو سفر...

زندگيءَ ۾ حاجي صاحب جي سڀ کان وڏي محبت حرمين سان هئي.
ڪي ماڻهو هڪ ڀيرو حج ڪري خود کي حاجي سڏائن ٿا.
پر حاجي محمد سچڻ ڪوري لاءِ حج فقط فرض نه، پر فنا جا فلسفا هئا.

پنهنجي حياتيءَ ۾ لڳ ڀڳ پنجويه حج ڪيائين.
جڏهن ڪاري پٿر ڪعبي جي طواف ۾ چمندو هو، تڏهن سندس دل ني عجيب حالت ٿيندي هئي؛
جڏهن عرفات جي تيز هوا سندس ڪپڙي کي ڇهندي هئي، تڏهن سندس روح ڪهڙي سک ۾ هوندو؟
اهي منظر سندس اندر سان گڏ ٿنبو حيدر جي ماحول ۾ به بقا جا جهرڻا بڻيا.

سندس لباس — سندس زبان....

سندن جسم تي اڇي قميص، گوڏ تائين؛
پر حقيقت ۾ اها سندن روح جي سفيدي، سندن نيت جي نفاست ۽ سندن سنت جي سچائي هئي.

هي صرف قميص نه، هڪ اعلان هو:
“مان محمد ﷺ جي فڪر سان وابسته آهيان.”

سندس زندگيءَ جو هر قدم، هر عمل، هر ڳالھ هڪ سادگيءَ جو صحيفو هو.
اوچائيءَ کي نہ پڇندو، پر اوچائيءَ جو نشانو بڻجي ويندو.

سندس آخري سفر...

جڏهن عمر جي چاليھ، پنجاھ، سٺ ۽ ستر جو سفر طي ٿيو، هو وڏيڪ جهلندڙ،
وڏيڪ جهڪندڙ ۽ وڏيڪ ساڃاھ سان پرپور ٿيندو ويو.
جيڪو ماڻھو ماڻهن کي الله ڏانهن وٺي ويو، پاڻ بہ آخر ان ئي رب جي حضور
وڃي مليو.
75 سالن جي عمر ۾، جڏهن روح جا پرواڻ پرواز ٿيا، تہ ٽنڊو حيدر جي هوائن
۾ فرقت جو ماتم، مسجدن ۾ دعا، ۽ دلين ۾ خالي جاءِ پيدا ٿي وئي.

سندس حياتيءَ جو نتيجو

حاجي محمد سچڻ ڪوري هڪ فرد نہ، پر هڪ فڪر هو؛
هڪ نالو نہ، پر هڪ نظام؛
هڪ شخص نہ، پر صحرا ۾ ساوڪ،
ٻارن ۾ برڪت، عالمن ۾ عزت، سماج ۾ عبادت، ۽ تاريخ ۾ محبت.

هن پنهنجي ڳوٺ کي فقط ماڻهن جو مجموعو نہ ڇڏيو
هن ڪيس:
مذهبي فضا، روحاني رونق، علمي اجتماع، سنت جي شروعات، ۽ تبليغ جي
تسلسل جو مرڪز بڻايو.

اڄ ٽنڊو حيدر جي هر رستي تي علمي جلسن جي ڳالهيون، هر دل ۾ حج جي

محبت، هر زبان تي سنت جي سادگي ۽ هر نسل ۾ دين جي تعظيم جو رنگ نظر اچي ٿو.
اهي سڀ سندس وجود جا اڻ لِکيا ڪتاب آهن.

اختتاميہ دعا...

خدا ڪيس پنهنجي خاص رحمتن سان سينگاري، سندس روح کي جنت جي وڻن هيٺ آرام ڏي، سندس خدمتن کي نسلن تائين هدايت جو سبب بڻائي.
۽ ٽنڊو حيدر جي فضا ۾ سندس نيڪيءَ جو نُور قائم ۽ دائم رکي.
آمين.

وڏيروحاجي جمن ڪوري

الف – اصل انسان اُهو، جيڪو امانت، ايمانداري ۽ انصاف جي آواز کي اوليت ڏئي، حاجي جمن ڪوري اهڙو ئي اُهو اوچ وارو انسان هو، جنهن الفت، اخلاص ۽ اصولن جي عالمگير روايت قائم رکي.

ب – برادريءَ جو ٻلو، ٻيوسيءَ جو ٻر، ٻوڇڙلن جو ٻاڳ هو. ٻٽائيءَ جي ٻيتن وانگر ٻوليءَ ۾ ٻاجهه، ٻانهن ۾ ٻهادري، ۽ ٻچن لاءِ ٻاڪر هيو.

ت – تڙپندڙ کي تسلي، تڪليف ۾ ترجيح، تڪبر کان توبه ڪندڙ. تڪڙا فيصلا، تهذيبي طرز ۽ تاريخي تمثيل هيو سندس وجود.

ث – ثقافت جو ثبوت، ثوابن سان ثمر، ثقل واري شخصيت، جنهن ثنا جا هزار رنگ ڳوٺ جي زباني رهيا.

ج – جتي جو جم، جوڏو، جمهوريت جو ڄاڻو. جتن سان جاڳرتا، جدوجهد سان جمهوري جذبو، جنهن جي جدائي ڄڻ ڳوٺ لاءِ جنازي جي خبر هئي.

چ – چوڌاري چرچو، چٽائيءَ سان چٽو فيصلو، چپن تي چهڪ، چؤطرف ڇهڇڪار. چوائي "چڱائي ڪرڻ وارن جو نالو هميشه چمڪندو آهي" – اهو نالو هو: حاجي جمن ڪوري.

ح – حق حقدار تائين، حوصلي سان حمايت، حلال روزي، حقيقي خدمت. حاجي صاحب جي حياتي حُسنِ عمل جو حَوالو هئي.

خ – خيال رکڻ جو خادم، خرچ ڪرڻ کان نہ ڪتندڙ، خلوص سان خدمت، خوابن جو خريدار ، حقيقتن جو خالق.

ڏ – ڏکيائين ۾ ڏات، ڏاهپ سان ڏس، ڏنڊ نه پر دل جي حڪمراني. ڏاتارن جو ڏاتدار ۽ ڏاهن جو ڏايو دوست.

ذ – ذريعن کان سواءِ ذريعہ بڻجڻ وارو، ذڪر جي لائق، ذهنن تي ڇانيل، ذاتي مفادن کان ذرو بہ پري.

ر – راحت رسا، راڄ جو رازداريءَ سان رکوالو. راحت ڏيندڙ، راهون ڏسيندڙ، ۽ رنج رهندڙ جو رهبر.

ز – زال ٻارن جي زنده اميد، زڪوة نہ پر زندگي وقف ڪندڙ. زمين تي زاهد، زبان سان زيبدار.

س – سکيا سان سڌاري، سنتوش سنيهو، سچائيءَ سان سلوڪ. ساڃاه جو سرواڻ، سک سان سڏجندڙ. سندس سک ڳوٺ جي ساه هئي.

ش – شرافت، شعور، شناسائيءَ جا شاندار مثال. شال سندس نالو شاگردن جي سبقن ۾ شامل رهي.

ص – صداقت سان صحبت، صبر سان سرواڻ، صفا سچو سپوت. سندس صحبت صدين جي سونهن هئي.

ض – ضمير جو زنده ضامن ظلم جي ضد، ضابطن جو خريدار.

ط – طرزِ عمل ۾ طبقاتي فرق نہ، طوفاني حالتن ۾ بہ ٺاهہ جو ٺوس فيصلو.

ظ – ظاهر ۾ سادگي، ۽ ظرف ۾ وسيع دنيا. ظلمت خلاف ضمير جي زنجير.

ع – عشقِ عوام، عملي انسان، عقل جو علمبردار. عبادتن کان وڌيڪ عملن تي ايمان.

غ – غريبن لاءِ غمگسار، غلاميءَ کان نفرت، ڳوٺ جي ڳڻ ڳوٺ ۾ غرق.

ف – فيصلن ۾ فراست، فياض طبيعت، فوج جيان فکر وارو.

ق – قانون جي قريب، قوم جو قاصد، قول جو قائم.

ڪ – ڪڙمين جو ڪلهو، ڪسڻ وقت ڪامياب، ڪل وقت ڳوٺ لاءِ ڪوشش ڪندڙ. ڪائنات لاءِ ڪردار جو ڪاروان.

خدمت جا خيال، يادون ۽ جذبا

هُو وڏيرو هو، پر فقط نالي جو نہ، عملاً هو اڪيلو اهڙو وِڏاڻ، جنهن جي اڳيان جاگير نہ پر جذبا هئا، مال نہ پر محبت هئي، وڏپ نہ پر وفاداري هئي. ڪيس نہ ڪا مصلحت هئي، نہ ڪنهن کان موٽ. پاڻ سچ جي سِپاري سان بيهندو هو، ظالم کي للڪاري لٺ هٿ ۾ ڪٽي، بيگناهہ جي واٽ صاف ڪندو هو.

حاجي صاحب جي دور ۾ ڳوٺ گڏيل، متحد، ۽ محبتن سان مالا هيو. هر هڪ جي اکين ۾ اعتماد، دلين ۾ احترام، ۽ هٿن ۾ حوصلي جا هٿ هئا. ڪڏهن بہ ذات پات، ڌرم، نسل، يا رشتن جو فرق نہ پيو، سڀني کي برابر سمجهندو هو.

ڪڏهن ڪو ڏکيو وقت ڳوٺ تي آيو، تہ پاڻ پنهنجو آرام، مهمان، واپار سڀ
ڇڏي، سڄو ڳوٺ جي مشڪل طرف وڌندو هو، ڇڻ ڳوٺ نہ پر سندس پنهنجو
گهر هجي – ۽ هو ان جو اڪيلو سنڀاليندڙ.

اچانڪ هن دنيا مان وڇڙي ويو. سندس لاڏاڻي سان ڳوٺ جون گهٽيون
گونگيون، پٽين جا رنگ ڦڪا ڦڪا، ماڻهن جي اکين ۾ آنڌاري.گهر گهر روچ راڙو
پر سندس عمل، اصول، ۽ اخلاق، اڄ بہ زنده آهن.

هوءَ سچ پچ تہ "وڏيرو نہ، وديا وارو ولي هو" – هڪ اهڙو انسان جنهن حق
جي حمايت، خلوص جي خدمت، ۽ محبت جي محفل هميشہ قائم رکي.

رئيس حاجي پريل پرڳڙي:

ٽنڊوحيدر جي تاريخ جي هر ورق تي ڪجھ اهڙا نالا چمڪندڙ ستارن وانگر لڪيل نظر اچن ٿا، جيڪي نہ رڳو پنهنجي وقت کي روشن ڪن ٿا پر ايندڙ نسلن لاءِ بہ روشنيءَ جا مينار بڻجي بيهن ٿا. انهن مان هڪ وڏو، وڏو، ۽ معزز نالو رئيس حاجي پريل پرڳڙي مرحوم جو آهي، جنهن جي زندگيءَ جي هر گهڙي، هر راهہ، هر سج، ۽ هر شام ۾ سخا، سادگي، انسان دوستي ۽ خدا ترسيءَ جو اجالو پکڙيل هو. هو رڳو هڪ رئيس ڪونہ هو، بلڪہ ٽنڊوحيدر جي مٽيءَ جو روح، ماڻهن جي دلين جي دعائن جو ساڃو هٿ، ۽ غريبن جي دردن جو درمان هو. سندس زندگيءَ ۾ اها صفائي، اها شرافت ۽ اها سادگي هئي، جيڪا ڪنهن بادشاهہ وٽ بہ گهٽ ۽ ڪنهن درويش وٽ بہ وڌيڪ نہ هوندي آهي.

جنم ۽ شروعات: هڪ سادن گهر جو بزرگ رئيس..

رئيس حاجي پريل پرڳڙي 1920ع ۾ ٽنڊوحيدر جي مٽيءَ ۾ جنم ورتو. اهو دور غربت، سادگي ۽ محنت جو دور هو. هن پنهنجي ابتدائي تعليم پنهنجي ئي ڳوٺ مان حاصل ڪئي. ڪتابن سان محبت، علم سان انس، ۽ ماڻهن سان سلوڪ سندس شخصيت جو حصو بڻجي رهيو هو. هو شاهوڪار گهر ۾ ڄائو ضرور، پر سندس دل واري دولت هر ڪنهن کان وڌيڪ هئي.
سندس ٻالڪپڻ کان وٺي وڏائيءَ تائين هڪ وصف مستقل ساڻس گڏ رهيو سادگي. لباس سادو، کاڌو سادو، گفتگو سادي، پر محبت ۽ سخاوت بغير ڪنهن حد ۽ حساب جي.

سخاوت: دل جي در تائين کليل دريون...

حاجي پريل پرڳڙيءَ جي اوطاق ٽنبوحيدر جي ماڻهن لاءِ فقط هڪ در، جاءِ نہ هئي، بلڪہ اها محبتن جي مينهن جو اڱڻ هئي، جتي رات هجي يا ڏينهن، هر ماڻهو جي لاءِ دروازو کليل هوندو هو.
اوطاق ۾ داخل ٿيندڙ غريب هجي يا امير، مقامي هجي يا پرديسي، مسلمان هجي يا ڀيل برادريءَ جو فرد
حاجي صاحب جي پيشانيءَ تي سڀ لاءِ ساڳي ئي مسڪراهت، ساڳي ئي عزت، ۽ ساڳي ئي محبت هوندي هئي.

هو رڳو پيسو ڏيڻ وارو رئيس ڪونہ هو، بلڪہ دل ڏيندڙ انسان هو.
جنهن جي دل ۾ سخاوت نہ فقط هٿن تائين محدود هئي، پر سوچ تائين پکڙيل هئي.
سندس زمينون هن لاءِ فقط زراعت جو ذريعو نہ هيون، پر صدقي جو سامان هيون، خدمت جا در هيون، ۽ خلق خدا جي آسري جا پاڇا هيون.

ڀيل برادري لاءِ دل جي درن جو کليل هجڻ..

1947ع جي ورهاڱي کان پوءِ جڏهن هندستان کان لڏي آيل ڀيل برادري بي سروسامان، بي گهر، بي آسرو ۽ بي ثبات هئي، تڏهن ٽنبوحيدر ۾ ڪنهن بہ در اوتري محبت سان ڪٽي نہ ڏنو، جيترو حاجي پريل پرڳڙيءَ ڏنو.
هڪ پاسي ملڪ جي تاريخ ۾ ورهاڱي جا زخم هئا، ٻئي پاسي ماڻهن جي دلين ۾ خوف ۽ ڳڻتي هئي؛ پر ان وقت حاجي پريل پرڳڙيءَ چيو:

“هي ڌرتي سيني لاءِ آهي، ۽ منهنجي زمين رب جي امانت آهي.”

سندس اها نيڪ نيتي ۽ انسان دشمن سياست خلاف دليري ٽنبوحيدر جي تاريخ جو هڪ روشن باب بڻجي.

هو پيل برادريءَ کي فقط رهائش نہ ڏني، بلڪہ عزت ڏني، تحفظ ڏنو، ۽ انساني برابريءَ جو احساس ڏنو.
انهن لاءِ سندس زمين وقف هئي، سندس دل وقف هئي، سندس دروازو وقف هو.

تعليم دوستي جو باب: نياڻين لاءِ اسڪول

اهڙا ماڻهو تاريخ ۾ ٿورا ئي ملندا آهن، جيڪي نہ صرف پنهنجي دور لاءِ پر ايندڙ نسلن لاءِ بہ ڪجھ ڪري وڃن.
حاجي پريل پرڳڙي انهن مان هڪ هو.
جڏهن ٽنبوحيدر ۾ نياڻين لاءِ ڪو الڳ اسڪول نہ هو، ۽ وقت جي روايت موجب ڇوڪرين کي تعليم ڏيڻ عام ڳالهه ڪانہ هئي، تڏهن هن پنهنجي وڏي زمين مان الڳ حصو صرف ۽ صرف نياڻين جي اسڪول لاءِ ڏنو.

اڄ جيڪو حاجي پريل پرائمري اسڪول ٽنبوحيدر ۾ نياڻين لاءِ علم جو مينار بڻيل آهي، اهو سندس نيڪي، بصيرت ۽ ترقي پسند سوچ جو زنده ثبوت آهي.
سندس اها سوچ پنهنجي وقت کان اڳتي هئي، جيڪا ڪيترا ئي وڏا وڏا شهر بہ ان وقت اختيار نہ ڪري سگهيا هئا.

دانشمندي ۽ فيصلا:
ڳوٺ جو اول سرپنچ..

حاجي پريل پرڳڙي نيڪ طبيعت، سادي مزاج ۽ حڪمت پريو انسان هو.
ڪچهرين ۾ ويهڻ، ماڻهن ۾ صلح ڪرائڻ، مسئلن جا حل ڳڍائڻ، ۽ منصفاڻي فيصلو ڪرڻ سندس روزمره جو حصو هو.

هڪ فيصلي ۾ نہ جانبداري هوندي هئي، نہ ڊر ڀڄڻ، نہ لالچ ۽ نڪ خوف,فقط انصاف.
سندس زبان شربت وانگر مٺي، پر منصف جيان سخت هوندي.
هن جو فيصلي ڏيڻ وارو انداز سڀني لاءِ قبوليت وارو هوندو، ڇو تہ هو سچ کي سچ ۽ غلط کي غلط چوندو هو، جيتوڻيڪ سندس پنهنجي قوم جي لاءِ ئي ڇو نہ هجي.

طب ۽ حڪمت: قلب ۽ دردن جو علاج..

حاجي پريل پرڳڙي فقط سياسي، سماجي ۽ اخلاقي اڳواڻ ڪونہ هو، بلڪہ طب ۽ حڪمت ۾ بہ پنهنجي ڳوٺ جو وڏو ماهر هو.
ويندڙ ماڻهن کي دوا ڏيندو. سندس مسڪراهٽ ۽ سندس دعائن سان ماڻهن کي شفا ملندي هئي.

هو علاج لاءِ پيسو نہ وٺندو، بلڪہ چيو ڪندو:
”دوا نہ پر دعا ڪم ايندي آهي.“
سندس شخصيت جو نچوڙ
جيڪڏهن سندس شخصيت جو نچوڙ ڪيجي تہ چئبو:
هو رئيس هوندي بہ درويش هو۔
دولت هوندي بہ فقير هو۔
عزت هوندي بہ عاجز هو۔
طاقت هوندي بہ رحمدل هو۔
زمينون هوندي بہ سخاوت جو سمندر هو۔
سندس شخصيت جو هي تضاد نہ، پر حسن هو.اهو حسن جيڪو گهٽي محنت سان نہ پر سچائيءَ سان پيدا ٿيندو آهي.

ٽنڊوحيدر لاءِ هڪ روشن مينار...

اڄ حاجي پريل پرڳڙي جسماني طور موجود نه آهي، پر سندس نيڪيون، سندس ڏنل زمين، سندس پهچايل عزت، ۽ سندس قائم ڪيل اسڪول سندس جيئري هجڻ جو احساس ڏين ٿا.
ٽنڊوحيدر جو هر رستو، هر اوطاق، هر زمين جو ٽڪرو، ۽ هر نياڻيءَ جو ڪتاب سندس محبت جي خوشبو سان ڀرپور آهي.

هن پنهنجي زندگيءَ سان ثابت ڪيو ته منصب نه پر مزاج، دولت نه پر دل، ۽ زمين نه پر ذميواري اهم هوندي آهي.

آخر ۾....
رئيس حاجي پريل پرڳڙي جي شخصيت ٽنڊوحيدر لاءِ هڪ روشن تاريخ، هڪ مضبوط ستون، ۽ هڪ اخلاقي درس جو استعارو آهي.
هو انسانيت جو سفير، سخاوت جو نشان، ۽ خدمت جو پيامبر هو.
اڄ به ٽنڊوحيدر جو هر رهواسي سندس نالي سان احترام سان نه رڳو ياد ڪري ٿو، پر پنهنجي دل جي دعا ۾ ان جو حصو رکندو آهي.

ٽنڊوحيدر خوش نصيب آهي،
جو ان جي ڌرتيءَ ۾ حاجي پريل پرڳڙي جهڙو شخص جنم ورتو.
حاجي صاحب آخري وقت ۾ ڪوري قوم کي ڳوٺ جي پڳ ٻڌرائي.
پاڻ 65 ورهين جي ڄمار ۾ لاڏاڻو ڪيو.

وڏيرو الله اوڀايو مرحوم

ٽنڊو حيدر جي ڌرتيءَ ڪيترائي شخصيتون ڏسيون، پر ڪجھ انسان پنهنجي وجود جي سادگيءَ سان ئي امر ٿي ويندا آهن. اهڙي ئي هڪ شخصيت، سادگيءَ جي سِير ۽ فيصلا سازيءَ جي فخر، وڏيرو الله اوڀايو مرحوم بہ هو، جيڪو 1910ع ۾ ٽنڊو حيدر ۾ ڄائو ۽ پنهنجي زندگيءَ جي ساري وٿ انسانيت جي خدمت، سچ جي سرشتي ۽ سهپ جي سڀاڄهتا تي لٽائي ويو.

سادگي سندس شرافت هئي

هن جو وڏيرو هئڻ ڪو غرور نہ هو، پاڻ وڏيرو ٿي بہ وڏائيءَ کان پري رهيو. سادو لباس پائيندو، سادي خوراڪ کائيندو، ۽ ڳوٺ جي عام ماڻهوءَ جيان بازارن ۽ ميلن ۾ گهمندو ڏسجڻ ۾ ايندو. سندس سادگيءَ ۾ اهو شان هو، جنهن کي ڏسي ماڻهو حيران نہ، پر مطمئن ٿيندا تہ وڏائپ، اصل ۾ نمائندگيءَ جو نالو آهي، نہ تہ خيال جي غرور جو.

نيڪ ماڻهن جي عزت سندس اصول....

وڏيرو مرحوم پنهنجن ماڻهن ۾ عزت ۽ محبت جي علامت هو.
جيڪو بہ نيڪ عمل وارو، سچو ۽ پلارو روح رکندڙ هوندو، وڏي احترام سان ڪيس ملندو.
هي رڳو ادب نہ، پر سندس سماجي فلسفو هو:
”تخليق ۾ سڀ کان وڏي عزت ان جي ملڻ گهرجي، جيڪو الله جو خوف رکي، انسانيت سان پيار ڪري ۽ حق لاءِ ڳالهائي.“
انهيءَ ڪري هندن هجن يا مسلمان، امير هجن يا غريب، سڀ ڪيس احترام ڏيندا هئا. ڇو تہ شخصيتن جو قدر عقل نٿو ڪري، پر دل ڪري ٿو.

فسادي قوتن سان بي خوف مقابلو...

جديد سياست جي زبان ۾ هن کي law and order جو محافظ چئجي،
پر ڳوٺ جي زبان ۾ چيو وڃي ته
“وڏيرو الله اوڀايو بگاڙ کي جڙ کان پٽيو”.
پاڻ بدمعاشي، ظلم ۽ حق تلفيءَ کي ڪنهن به صورت ۾ برداشت نه ڪندو.
فساد پيدا ڪندڙن خلاف لوهي هٿن سان بيٺو،
پر انصاف جي پر ۾ ڪڏهن به قهر نه ڏيکاريو.
سندس عدالت تلوار نه، پر حق جو فيصلو هئي.
چڱن سان چڱائيءَ سان، بُرن سان مناسب حدن ۾.
اهو ئي هڪ وڏيرو، هڪ حڪيم ۽ فيصلن جو ماڻهو ٿي سگهي ٿو.
فيصلن جو فن هن وٽ ورثي ۾ نه، پر فطرت ۾ هو
پاڻ ڳوٺ ۾ مشهور فيصلا ساز هو.
ڪنهن جو تڪرار، ڪنهن جي ملڪيت، ڪنهن جو احوال.
جڏهن ماڻهو پاڻ ۾ تڪرار ٿي پوندا، تڏهن هو پنهنجي ڌيرج ۽ تدبر سان معاملو حل ڪندو.
هن جي محفل ۾ زميندار، چوڪيدار، هاري ۽ زميندار سڀ گڏ ويهندا،
۽ آخر ۾ سڀ مطمئن اُٿندا
چاڪاڻ ته هن جو انصاف ڪنڊ هٽ يا لٽجي ويا ضمير نه هو؛
هو هڪ صاحب بصيرت، ماڻهوءَ جي فطرت جو پڙهندڙ هو.
ميلن ملاکڙن جو ميزبان
زندگي ڪيس سوکڙيون ڏنيون.
پر هن جي سڀ کان وڏي خوشي هئي ته ڳوٺ ۾ ميلن ۽ ملاکڙن جون رونقون پيدا ڪري.
نه رڳو مشغلو، پر سماجي جڙت جو ذريعو به هي نمونو هو.
هن جي انتظام ۾ ميلو رڳو تفريح نه هوندو هو.
پر ڳوٺ جي سخاوت، روايت ۽ رشتن کي جيارڻ جو عمل هوندو هو.
موسيقيءَ جي سُرن کان وٺي ڪشتيءَ جي اکاڙي تائين،

سندس ميزباني هر دل جي خوشي هوندي،
۽ پين ڳوٺن جا ماڻهو به ان شهر ۾ اچڻ کي سعادت سمجهندا.

هندو ۽ مسلمان ٻنهي جو محبوب...
انهيءَ وقت جڏهن ورهاڱي ۽ نفرت جي باهه ڀڙڪندي هئي.هن جو گهر ۽ دل ٻه نسلن جي وچ ۾ پل هئي.
هندو ۽ مسلمان ٻنهي ۾ عزت ۽ محبت سان ياد ٿيڻ،
سندس شخصيت جي عظيم ترين شاهدي آهي.

ڪو وڏيرو قوم کان وڏو ٿي سگهي ٿو،
پر الله اوڀايو ماڻهپي سان وڏو ٿيو، انسان ٿي رهيو، ۽ انسانيت کي وڏو ڪيو.
ڪنهن به صديءَ ۾ اهڙا ماڻهو گهٽ ملن ٿا
هڪ تجزياتي نظر سان ڏسجي ته سندن سڄي ڪردار جا ٽي بنيادي رخ آهن:
1.روحاني سادگي ۽ خوداري
2.اجتماعي خدمت ۽ سماجي انصاف
3.ثقافتي استحڪام ۽ امن جو فروغ
انهن ٽنهي پهلوئن مان هڪ ئي سچ پڌرو ٿئي ٿو.
وڏيرو الله اوڀايو صرف ڳوٺ جو نالو نه، پر هڪ فڪر، هڪ نظام ۽ هڪ ضمير هو.
اڄ جي دور لاءِ اثرائتو پيغام
جڏهن معاشري ۾ نفرتون وڌن ٿيون،
فساد جي وسعت وڌي ٿي،
مادي حرص ماڻهوءَ کي ماڻهو کان جدائي ٿو ڏي،
تڏهن اهڙين شخصيتن جي ياد اسان کي هڪ سوال ڏياريندي آهي:
ڇا اسان وٽ اهڙا ماڻهو اڃان پيا آهن؟
ڇا اسان پنهنجي بزرگن جهڙو انصاف، سادگي ۽ امن کي پنهنجي ميراث بڻايو

آهي؟
شايد اسان جواب ۾ خاموش ٿي وڃون،
پر اها خاموشي ئي سچ آهي.

نتيجو...
هڪ شخصيت، جيڪا وقت کان مٿي رهي
وڏيرو الله اوڀايو مرحوم پنهنجي زندگيءَ سان اهو ثابت ڪيو ته:
سچائيءَ ۾ طاقت آهي،
سادگيءَ ۾ عزت آهي،
انصاف ۾ امن آهي،
۽ خدمت ۾ امرتا آهي.

اڄ سندس مزار تي شايد خاموشي آهي،
پر نظريي ۾ هميشه روشن رهي ٿي.
سندن ياد، سندن ڪردار ۽ سندن فيصلا
ٽنڊو حيدر جي تاريخ ۾ هڪ روشن فصل جي صورت ۾ محفوظ آهن.

مرحوم احسان علي شاھ.

ڪن ماڻھن ۾ زندگيءَ کان وڌيڪ لهجو هوندو آهي،
ڪن شخصيتن ۾ وجود کان وڌيڪ وزن هوندو آهي،
۽ ڪن جي اکين ۾ تقدير جو جلال نظر اچي ويندو آهي.
ٽنڊو حيدر جي مٽيءَ مان جنم وٺندڙ مرحوم احسان علي شاھ اهڙي ئي هڪ غير معمولي هستي هو.

سن 1915ع ۾ پيدا ٿيو.
هي جنم هڪ تاريخي سيڪريٽ هو، تحرير نه پر تقدير جو پنو هو.
سادات خانوادي جي نسبت سندس نسب کي نور عطا ڪيو،
پر سندس ڪردار، جرئت ۽ عمل ان نسبت کي نئين عظمت ڏني.

ابتداء . تربيت ۽ تشخص جو جنم...

پرائمري تعليم ڳوٺ مان حاصل ڪيائين،
پر اها تعليم ڪتابي نه هئي
زندگيءَ جي بيپرواھ معنيٰ، عمل جي سچائي ۽ وقار جي فلسفي تي ٻڌل هئي.

سندس گهر جو ماحول پيار، ادب، احترام ۽ عزت واري فضاءَ سان ڀرپور هو،
اهو فضا کيس فخر نه پر خدمت، قرباني ۽ غيرت جي تربيت ڏيندڙ بڻيو.

هيبت ۽ رعب. کيس ڏسڻ ئي ڪافي هو...

مرحوم احسان علي شاھ وٽ فقط چهره نه هو.
چهره جي پويان شخصيت جو سڪيچ، رعب جو سايو ۽ دليريءَ جو دستور

بيٺو رهندو هو.

هن جي اکين ۾ خاموش حڪم،
لهجي ۾ اثر،
پڳڙي ۾ شان،
۽ پرپور وقار سان هلڻ ئي سندس پهچان هئي.

هن جي موجودگيءَ ۾ خاموشي به ڳالهائيندي هئي.

سندس وفادار. سندس جذبن جا ساٿي..

جيڪو سندس نالو وٺندو هو،
سو احترام ۾ جهڪي بيهندو هو.
هن جي هڪ اشارو ڪارڪنن لاءِ حڪم هوندو هو،
وفاداران لاءِ قرباني،
۽ دوستن لاءِ مان
هن وٽ حق لاءِ بيٺل جانثار هميشه تيار رهندا هئا.
سندس ماڻهن سان رشتو حڪم جو نه، محبت، وفاداري ۽ غيرت جو رشتو هو.

سياست کان دور.پر نظام ۾ زبردست...

مرحوم احسان علي شاه فطري طور سياست کان بيزار هو،
ڇاڪاڻ ته هو شجاعت کي رويو سمجهندو هو،
اقتدار کي امتحان ۽
سياست کي منافقت جي ماپ.
پر دنيا جڏهن عزت کي ڏسندي آهي، ته ان تي بار وجهندي آهي.

ضياءُالحق جي مارشل لا دوران بلدياتي چونڊن ۾ ماڻھن کيس اڳتي وڌايو،
۽ ھو چونڊجي آيو.
پر ھن اقتدار کي قبول نہ ڪيو،
بلڪہ اقتدار لاءِ عزت جي تعريف بڻجي ويو.

ھن سياست کي نہ اپنائيو،
پر سياست سندس عھد کي تسليم ڪيو.

شخصيت جو ڪردار. نہ جھڪڻ، نہ ٽٽڻ..

ھن ۾ پوئتي ھٽڻ واري ڳالھ ئي نہ ھئي.
غيرت سندس عادت،
وقار سندس علامت،
۽ سچائي سندس اسلحو.

ھو دوستن جو دوست،
يادگار يار،
۽ ڪردار جو قلعي بند انسان ھو.
جيڪو کيس ساٿو ھوندو،
سو ھن سان محبت سان رھندو،
جيڪو دشمن ٿيندو.
سو سندس غيرت جي ديوار سان ٽڪرائي پيچي پوندو ھو.

اخلاق، ايثار ۽ استقامت. سندس ورثو..

ھن وٽ غصو نہ، پر ان جو ضابطو ھو؛

هن وٽ طاقت نہ، پر طاقت جو استعمال هو؛
هن وٽ رعب نہ، پر رعب جو دليل هو۔
ڳالهائڻ ۾ ميٺاج،
ملاقات ۾ عزت،
چال ۾ وقار،
۽ ڪردار ۾ سچائي۔

اڇڻ وڇڻ، هَلڻ ڳالهائڻ، اُڀريل سينو ۽ بلند پيشاني
سندس وجود هڪ اعلان هو، بيان نہ۔

سندس زندگي جو نوٽ! عزت سان جيئو، وقار سان وڃو..

مرحوم احسان علي شاھ جي زندگي هڪ فلسفو هئي:
"زندگيءَ جو مقصد فقط زنده رهڻ نہ، پر عزت سان جيئڻ آهي۔"
هو ڪنهن اڳيان جهڪيو نہ،
ڪڏهن سوداگري نہ ڪئي،
ڪڏهن خوف تي زنده نہ رهيو۔

سندس وجود هر ماڻهوءَ کي اهو سيکاريو تہ:
وقار سان جيئڻ سڀ کان وڏو ڪارنامو آهي۔

خاتمو. پر ڪردار امر...

وقت سندس جسم کي زمين حوالي ڪيو،
پر سندس اثر ڪنهن قبر ۾ دفن نہ ٿيو۔

اڄ ٻہ ٽنڊو حيدر جا ماڻهو جڏهن سندس نالو وٺن ٿا،
تہ لفظن ۾ غيرت اچي وڃي ٿي،
قلم ۾ جرات اچي وڃي ٿي،
آواز ۾ عزت اچي وڃي ٿي۔

هو فقط انسان نہ هو،
هو وقار جي معيار، جرئت جو نشان ۽ غيرت جو اعلان هو۔

الله پاڪ
سندس ڪردار کي نسلن جي ڏنل ۾ وڏائي ۽ سچائيءَ جو سبق ٻڻائي،
۽ ٽنڊو حيدر جي نوجوانن کي سندس جرئت، عزت ۽ وقار جو ورثو عطا ڪري.
آمين۔

مرحوم ماسٹر عبدالغفور خانزادہ

ہزاروں سال نرگس روتی رہی اپنی بے نوری پر
تب جاکہ ہوتا ہے چمن میں دیدہ ور پیدا

1945 کی دھند میں جنم لینے والا یہ چراغ،
شاہ آباد کی مٹی میں پروان چڑھا،
پھر ہجرت کی ہوا نے اسے ٹنڈوحیدر کی فضا میں اُتارا
جہاں اس نے مٹی کو معنویت، محنت کو معراج،
اور انسان کو انسانیت کا عرفان دیا۔

یہ وہ شخصیت تھی جس کی آنکھ میں عزم کا اجالا،
دل میں درد کا سمندر،
اور قدموں میں خدمت کی صدا لہراتی تھی۔

1.پرائمری کی پتنگیں اُڑانے والے بچے سے
میٹرک و انٹر کے تعلیمی سفر تک
وہ جدوجہد کا وہی مسافر رہا
جو تھکتا نہیں تھا،
جھکتا نہیں تھا،
اور بکھرتا نہیں تھا۔

پھر جب معلم بنا
تو کُوچۂ تعلیم میں
اُس کی گونج، اُس کی گفتار، اُس کی گرمیِ محنت

نسلوں کی رگوں میں روشنی بن کر اُتری۔
وہ پیغمبر پیشہ استاد تھا۔
وہ لفظوں کا معمار اور روحوں کا شناس شجر تھا۔

2.مذہبی و سیاسی وابستگی جہاں فکر تھی، فہم تھا، فاصلہ نہیں تھا۔۔
مولانا مودودی کا فکری افق
اس کے دل کی کھڑکی پر اترا،
اور وہ تمام عمر جماعت اسلامی کے کارواں کا
وہ ثابت قدم سپاہی رہا
جس نے نہ سر جھکایا،
نہ ضمیر بکایا،
نہ موقف میں لغزش آنے دی۔

3.انجمن خانزادہ راجپوت پاکستان کی تاحیات صدارت
اس کے خمیر میں رچی ہوئی
شجاعت، شرافت، سخاوت اور سرداری کی مہر تھی۔
وہ لیڈر نہیں۔
"لشکرِ لیاقت" تھا۔
وہ شخص نہیں
انساني وقار کا ڈھیسر،
دس مردوں کے برابر جگری جوان تھا۔

اُن کی شخصیت میں
نہ افسر سے ڈر،
نہ دفتر سے خوف
صرف "حق" کی حقانیت تھی

جو ہر دروازے پر دستک دیتی تھی۔

4.سماجی خدمات جہاں اُس کے قدم پڑتے، وہاں اجالا جاگتا
ٹنڈوحیدر اس کے قدموں کا قیدی نہیں،
بلکہ اُس کی محبت کا محراب تھا۔
برطانیہ کے بجلی کے بوسیدہ بادل اُس کی کوشش سے
نئے تاروں کی کرنوں میں تبدیل ہوئے۔

گٹر کے گندے غاروں کو
نَہری نظم و ضبط کی نالیوں میں ڈھالا۔

گلیوں کی فرش بندی کا فرش اُس کی فکر کا تحفہ تھا،جس نے گاؤں کی گلیاں
چندن کی طرح مہکا دیں۔

لڑکوں کا مڈل و ہائی اسکول
اُس کی مسلسل محنت کی دلیل۔

گرلز مڈل اسکول کی اپ گریڈیشن
اس کی جذبہء غیرتِ نسواں کا جاندار اعلان۔

1994 کی گیس اسکیم
اس کی دیرینہ آرزو کا روشن چراغ۔

خانزادہ ویلفیئر اسپتال
اُس کی خدمت کا سب سے بلند سنگِ میل
جس کے کمروں میں آج بھی اُس کی دعاؤں کی نمی

اور اُس کی محنت کا عطر محسوس ہوتا ہے۔

واٹر سپلائی اسکیم
گاؤں کی پیاس بجھانے والی اس کے اصرار و ایثار کی یادگار

نورانی جامع مسجد کی تعمیر
اُس کے ایمان کی امارت کا نشان

مدرسہ تعلیم القرآن کا اجراء
اُس کے جذبہء اصلاح کا مینار۔

سپہ سالار کی رخصت۔۔

26 مئی 2024
یہ تاریخ محض ایک دن نہیں،
بلکہ ٹنڈوحیدر کے قلب میں
قیامتِ صغریٰ کی چاپ تھی۔

وہ گیا...
مگر اپنے پیچھے
رسوم نہیں،
رفاقتیں چھوڑ گیا۔

وہ رُخصت ہوا...
مگر راستے روشن کر گیا۔

وہ سو گیا...
مگر گاؤں کی روح میں
جاگتی ہوئی اک اذان،
اک آواز،
اک آہٹ چھوڑ گیا۔

آج ٹنڈوحیدر
گوناگوں مسائل میں گھرا ہوا
آسمان کی طرف دیکھتا ہے
شاید کوئی عبدالغفور آئے،
کوئی پھر سے وہی درد لے کر آئے،
وہی ضد، وہی جذبہ،
وہی جگر، وہی جنون...

مگر...
قافلے روز پیدا نہیں ہوتے،
قافلہ‌سالار صدیوں بعد جنم لیتے ہیں۔

آج ٹنڈوحیدر
گرفتارِ غم ہے،
آہوں کا اسیر ہے،
فغان کا فسانہ ہے
کیونکہ اُس کا عبدالغفور
اب صرف یاد ہے،
فقط بس یاد ہے

(چيئرمين حاجي غلام نبي ڪوري)

12 فيبروري 1957 تي جنم وٺندڙ حاجي غلام نبي ڪوري نہ فقط ڳوٺ ٽنڊو حيدر جو،
پر سنڌ جي سماجي سرزمين، سياسي سڌاري ۽ خدمت جي سرشتي جو سچو ستارو آهي.
هو نالو ناهي.نزاڪت جو نقشو، نيت جو نگار، ۽ نظريي جو نور آهي.
هن جي زندگيءَ جا ورق نہ رڳو پڙهيا وڃن ٿا، پر محسوس ڪيا وڃن ٿا:
جتي خدمت سڏ ڪري ٿي، هو سدائين ساٿ ڏئي ٿو؛
جتي ڳوٺ ۾ ڪا ڪمي ڏٺي، اتي هو قوت بڻجي بيهي ٿو.

1.تعليمي جي شروعات
(تعليم، شوق.تبديلي.خيال)

ٻالڪپڻ گورنمينٽ پرائمري اسڪول ٽنڊو حيدر مان شروع ٿيو،
جتي سبق صرف لفظ نہ هئا، پر مستقبل جو سبب بڻيا.
ننڍپڻ ۾ ئي ذهن ۾ ذوق، سوچ ۾ سگهہ ۽ نيت ۾ نور پيدا ٿيو.
نور محمد هاءِ اسڪول مان مئٽرڪ ڪندي
هن صرف ڪتاب نہ کوليا، پر ڪاميابين جا ڪکر پلٽايا.
ضبط، ضابطي ۽ ذهني نظم سندس شخصيت جو زيور بڻيا.
گورنمينٽ مسلم سائنس ڪاليج حيدرآباد سندس علمي سفر ۾ اوسر جو اهم موڙ هو،
جڏهن تہ سنڌ يونيورسٽي ڄام شورو مان ايم ايس سي جيولوجي حاصل ڪري
هن پنهنجي ذات کي ذرتيءَ جي دانائي سان جوڙي،
محنت کي مقدر، ۽ تعليم کي تعمير بڻايو.

2.سياسي سفر—قيادت جو ڪمال، خدمت جو جمال
(قيادت—قابليت، خدمت—خلوص، عهدو—ايمانداري)

1979 ۾ رڳو 21 ورهين جي عمر ۾ جڏهن هو ضلعي ڪائونسل جو سڀ کان نوجوان ميمبر چونڊيو،
تڏهن قسمت نه، پر قابليت ڳالهائيو.
وقت هن جي ارادي آڏو جهڪي پيو،
خدمت سندس مقدر بڻجي وئي،
۽ ذميواري سندس ذات جو زيور بڻجي.
1980 ۾ چيئرمين پبلڪ رليشنز ڪميٽي حيدرآباد
هن ڪي عوامي احساس، ماڻهن جي مسئلن ۽ خلوصي شعور سان ويجهو آندو.
1981–82 ۾ واٽر اسڪيم جهڙو وڏو منصوبي وارو ڪم ڳوٺ ٽنبو حيدر لاءِ
هڪ سونهري صدقي، سچي سڪ ۽ سچ جي سوغات ثابت ٿيو.
پاڻي آيو، پر صرف پاڻي نه آيو.سڪون آيو، سهولت آئي، ۽ سجاڳي آئي.
1987 ۾ وائس چيئرمين بڻجڻ هن جي سياسي سفر کي سنواريو، سجايو، ۽ وڌيڪ ساک بخشي.
هن ثابت ڪيو ته عهدو اوچو ٿيڻ سان انسان وڏو نٿو ٿئي.انسان پنهنجي ايمانداريءَ، اخلاق ۽ اهتمام سان وڏو ٿيندو آهي.
وقت جي گردش ۾ 2017 ۾ ٻيهر ضلع ميمبر
۽ 2023 ۾ سيٽنگ چيئرمين چونڊجي،هو خدمت جي سفر کي نئين سگهه سان جاري رکي ٿو.
قيادت سندس هٿ ۾ ذميواري، دل ۾ درد، ۽ ذهن ۾ نظم بڻجي وئي.
2018 ۾ چيئرمين ٽيڪسيشن ڪميٽي حيدرآباد
سندس اداري، انتظام ۽ انصاف جي اوسر جو اوج ظاهر ڪيو.
2008 ۾ سيد نويد قمر جو ڪوآرڊينيٽر ٿيڻ

سندس سياسي سڃاڻپ، سماجي سرشتي ۽ اعتماد جو اعزاز هو.

3.سماجي سفر—سک، سهارو ۽ سچائي جي سونهري سيرت
(سماج—سورج، سهارو—سڄاڻپ، صفائي—صلابت)

هن جو سماجي سفر ڪنهن ڪان متاثر نہ، پر درد دل جو ساز آهي.
ڳوٺ ٽنڊو حيدر ۾ هو سک جو سهارو،
سڄاڻپ جو ستون ۽ سچائي جي سِکيا جو سرچشمو آهي.
اسڪولن جي سرپرستي سندس سماجي سنجيدگيءَ جو ثبوت آهي:
گورنمينٽ گرلز اسڪول جو چيئرمين SMC :2000
2001: آغا خان اسڪول ٽنڊو حيدر جو چيئرمين
انهن ادارن ۾ فقط تعمير نہ ٿي، پر تعليم جي تقديس،
روشني جي راهن، ۽ نئين نسل جي نيڪ نيتي جي بنياد قائم ٿي.
اسٽريٽ لائيٽس، صفائي، امن، ۽ صحت
هن جي ترجيحن ۾ هميشہ اڳتي رهيا.
بارش ٿئي تہ هو آرام نہ ڪندو آهي،
پنهنجي سک چين کي قربان ڪري
گليون صاف ڪرائڻ ۽ نڪاسي آب کي يقيني بڻائي
سماج لاءِ سنيال بڻجي بيهي ويندو آهي.
مڇر مار اسپري، ڊينگي روڪٿام، پوليو مهم، حفاظتي ٽڪا.
اهي سڀ سندس سماجي سنوار جا سرگرم قدم آهن.

4.قيادت جو ڪمال—احتساب، آگاهي ۽ اعليٰ ظرفي
(احتساب—احساس، تجويز—تعمير، تنقيد—تسليم)

14 نومبر تي پنهنجي ٻن سالن جي ڪارڪردگي رپورٽ

ڳوٺ جي معزز ماڻهن جي اڳيان پيش ڪري
هن هڪ اهڙو عمل ڪيو، جيڪو اڳ نه ڪنهن ڪيو:
تنقيد ٻڌڻ،تجويزون قبول ڪرڻ،۽ پاڻ کي احتساب لاءِ عوامي عدالت ۾ پيش ڪرڻ
اهي رڳو لفظ نه آهن،
پر قيادت جا ڪمال، ڪردار جو اهڃاڻ،۽ خدمت جي سچي سڄاڻپ جو ثبوت آهن.

5.ذات—نزاڪت، سادگي ۽ سچائيءَ جو سرور
(سادگي—سرشتي، نيت—نزاڪت، محبت—مروت)

هن جي ذات ۾ نزاڪت آهي،
نيت ۾ نور آهي،
۽ اخلاق ۾ اهڃاڻ آهي.
گهٽ ڳالهائڻ، گهڻو ڪرڻ
هن جو اصول آهي.
مروت، محبت ۽ مهرباني.
سندس شخصيت جا پرچم آهن.

6.نتيجي طور،هڪ شخص نه، پر شخصيتن جو مجموعو
(خدمت—خلوص، قيادت—قوم، ياد—يقين)

حاجي غلام نبي ڪوري:
تعليم جو تصديق ٽيل ترجمان،
سياست جو سچو سپاهي،
سماج جو سهارو،

۽ قيادت جو ڪمال.
هو فقط چيئرمين نہ،
پر ماڻهن جي دلين جو مهربان مالڪ،
خدمت جي خوشبو ۽ خلوص جي خزاني جو خادم آهي.
پيپلز پارٽي سان سندس وابستگي
سندس سياسي فڪر، عوامي شعور
۽ سچائيءَ جي سڃاڻ کي وڌيڪ مضبوط ڪري ٿي.
هن پنهنجي نالي کي
صرف وقت جي ورقن تي نہ،پر ماڻهن جي دلين تي
محبت، محنت ۽ مروت سان
هميشہ لاءِ روشن ڪري ڇڏيو آهي.

مرحوم عبدالشڪور ڪيريو

ٽَنڊو حيدر جي ڌرتيءَ جو ڏاهو،عبدالشڪور ڪيريو، جڏهن 15 جولاءِ 1965ع تي اک کٽي دنيا ڏٺي، تڏهن ڪنهن کي به خبر ڪانه هئي ته هي نرم نالو هڪ ڏينهن نزاڪت، نجابت، نئون حوصلو ۽ نروار سچائيءَ جو نشان بڻجي ويندو. پر جڏهن هو 2025ع ۾ هن فاني فضا مان روانو ٿيو، ته ڳوٺن جي ڳوٺن تي ڳري غم جو غبار ڇانئجي ويو، ۽ دلين ۾ درد جو ديرپا داستان لکي ويو.

عبدالشڪور ڪيريو ولد آچر ڪيريو.هي نالو نه فقط هڪ ماڻهوءَ جو حوالو هو، پر هڪ مزاج، هڪ مثال، هڪ محبت، هڪ مٿاهين مرتبي واري شخصيت جو ترجمان هو. هن جي زبان جو "ياءِ" ڳوٺ جي هر گهٽيءَ ۾ مشهور هو؛ هو اهڙو هو جيڪو ڳالهائيندو به تک ٻيا ٻڌندا ضرور هئا، ڇو ته سندس لفظن ۾ لاڏ، لوچ، لوڏ ۽ محبت هوندي هئي.

جذبي جو جلال، ۽ جدوجهد جو جادو.....

عبدالشڪور ڪيريو پوري حياتي پيپلز پارٽي جو يونٽ ٽنڊو حيدر جو تاحيات صدر رهيو. پر "صدر" هجڻ کان اڳ هو سچا سريلا، سراپا خدمتگار، ۽ سرشار وفادار هو.

هن کي سياست عزت لاءِ نه، عوام لاءِ هئي؛ عهدن لاءِ نه، حقن لاءِ هئي؛ تعريفن لاءِ نه، درد ونڊڻ لاءِ هئي.

جيڪڏهن چيو وڃي ته:

هو "سچ جو سپاهي، سلوڪ جو سندر، ستت جو ستون، ۽ سياسي سجاڳيءَ جو سرجڻهار" هو.

رشوت کان پاڪ، رياڪاري کان پري...
اڄوڪي دور ۾ صاف سياست ڪندڙ ماڻهو ڳولهي نٿا ملن، پر عبدالشڪور
ڪيريو پنهنجي زماني جي زندهه زريعي ثبوت هو ته سچائي اڃا به زنده آهي.
هو رشوت، رواداري، ۽ رياڪاري جي هر رنگ کان پاڪ هو.
نه ڪنهن کان واندو ورتو، نه ڪنهن کي ڏک ڏنو.
حق جي ڳالھ ڪندو، سچ تي سڙي پوندو، ۽ ماڻهن جا مسئلا پنهنجي دل جي
منزل ٻڻائي هلندو.

سندس سياسي سفر جو سڀ کان روشن تصويري منظر اهو هو ته:
جيڪو به سندس در وٽ ايندو، هو "نه" نه چوندو.
سندس در پناهه، سندس دل پناهه، سندس دعائون پناهه.

پارٽيءَ جو پڪو جيالو، پرچار جو پڪو پيادل..
پارٽي لاءِ وفاداري جو اهو مثال هو، جو چيو ويندو ته:
”پارٽيءَ کي اهڙو جيالو ته پارٽي پاڻ دعا گهري ڳولي ٿي؛ ملندو ته نه، پر ملڻ
جو مُنتظر رهڻو پوندو.“
هن وٽ پارٽي جو جهنڊو رڳو ڪپڙي جو ٽڪرو نه هو
اهو جذبن جو جهنڊو، جدوجهد جي جان، جلال جو جهنڊو، ۽ زندگيءَ جو سبق
هو.

وفات جو وقت ڳوٺ جو غم

عبدالشڪور ويو..
پر سندس وڃڻ فقط هڪ ماڻهوءَ جو وڃڻ نه هو؛
هي پورا پڙَ، پٽر، پاڙا، پريشان دليون خالي ڪري ويو.
هوا به رڪجي وئي، گهرن جي درين ۾ سسڪي محسوس ٿي،

جڻ ڌرتي ٿنڊو حيدر به چئي رهي هئي:
"اهو نه رڳو عبدالشڪور هو، اهو ته شڪر جو شعور هو."

عبدالشڪور جي جدائي اسان جي دلين ۾ اهڙو سور ڇڏي وئي، جيڪو سال نه، صديون به وساري نٿيون سگهن.
شڪر جي شفاف شخصيت جو شعلو وسامي ويو، پر سندس سچائيءَ جو سج اڃا به سماج ۾ خدمت بڻجي چمڪي رهيو آهي.

هو ويو، پر سندس واعدن جي خوشبو، وفائن جي واءُ، ۽ عملن جي اجالَن اسان کي اڃا به احساس ڏيارين ٿا ته سچا ماڻهو ڪڏهن مري ناهن سگهندا.

پٺيان رهجي ويل داستان..
عبدالشڪور جي زندگيءَ جا ورق....
سچائي، سادگي، ساڃاهه، ۽ سياست جي صحيح سمت جا داستان آهن.
هن پٺيان..
عزت جو علم، اخلاق جو اثر، ۽ انسانيت جو امين سبق ڇڏي ويو.

آخر ۾ غمگين دعا...
اَی الله!
اسان جي هن مسڪين، مخلص، ۽ محبوب همدرد کي جنت جي جاوداني جڳهه عطا ڪر.
سندس قبر کي رحمتن سان روشن ڪر،
۽ سندس روح کي سڪون، سندس خاندان کي صبر عطا ڪر.

آمين يا رب العالمين

مرحوم حسين احمد ڪيريو

حسين احمد ڪيريو.هڪ اهڙو نالو جيڪو حقيقت، حُسن، حڪمت ۽ حوصلن جي همآهنگيءَ سان ٺاهيو ويو آهي؛ هڪ اهڙو ماڻهو جنهن جي هر هر عمل ۾ ايمانداريءَ جو اجالو، اخلاق جو ايار ۽ اصولن جي آبرو صاف نظر اچي ٿي. سندس زندگي نه رڳو هڪ روايت آهي پر هڪ روشن راهه به آهي.اهڙي راهه جنهن ۾ صداقت سان گڏ سچائي، شرافت سان گڏ سخاوت، ۽ فڪر سان گڏ فرزانگي شامل آهي.

پيدائش جو پسمنظر. مٽيءَ سان محبت جو مَرتبو

حسين احمد ڪيريو جي پيدائش ٽنڊو حيدر جي اها پاڪ مٽي آهي، جتي محبت پِچندي آهي، غيرت گُهتندي آهي ۽ اخلاق اوج تي چڙهندو آهي. اها ساڳي سرزمين، جنهن ڪيترن ئي عالمن، اديبن ۽ خادم صفت انسانن کي جنم ڏنو، حسين احمد کي پڻ هڪ روشن وجود بڻائي پيش ڪيو.
گهر جو ماحول ديانت، ديني لڳاءُ ۽ دردمنديءَ سان ڀريل هو، جنهن جو اثر سندس سڄي فطرت ۾ ڳنڍجي ويو. هن پنهنجي ننڍپڻ ۾ ئي اها ڳالهه سمجهي ورتي ته جيڪو ماڻهو پنهنجو ديس دوست بڻائي ٿو، دنيا کيس عزت ڏيندي آهي.

تعليم جو تعاقب . ڳوٺ جي گهوٽ ۾ گويا گهرائي..

سندس پرائمري تعليم به پنهنجي ڳوٺ ٽنڊو حيدر ۾ ٿي.جتي اسڪول جو دروازو صرف پڙهائيءَ جو نه پر شخصيت جي پوک جو پهريون دروازو هو. هتي هن نه رڳو پڙهڻ سکيو، پر پنهنجي رويي، سوچ ۽ خوابن کي به سهيڙڻ سيکاريو.
استادن جي عزت، ساٿين سان سلوڪ، ۽ ڪتابن سان محبت سندس شروعاتي

دور جون اهي چمڪندڙ ڳالهيون آهن جن مان سندس مستقبل جي عظمت چمڪندي رهي.

سياست جي صفائي . حق پرستيءَ جو حسين حَلف

حسين احمد ڪيريو سياست ڪئي، پر سياست صاف ڪئي.سياست خدمت لاءِ، نہ شهرت لاءِ؛ سياست اصولن لاءِ، نہ اجاري لاءِ؛ سياست انصاف لاءِ، نہ انانيت لاءِ.
هن جي سياسي سفر ۾ نہ ڪوڙو واعدو، نہ اوچنگار، نہ گهوٽالا ۽ نہ لالچ جو لاڙو.
هن پنهنجي ضمير کي زنجير نہ بڻايو؛ هو هوشيار، حاضر جواب ۽ حق جو حامي رهيو.
جنهن دور ۾ سياست اڪثر خود غرضيءَ جو ميدان سمجهي ويندي آهي، ان دور ۾ حسين احمد ڪيريو سياست کي سچائيءَ جو سفر بڻايو.

دڪانداري . ديانت ۽ دنيا ڀنهي جي درستي

هن پنهنجي زندگيءَ ۾ دڪانداري بہ ڪئي، پر ديانتداريءَ سان؛
ڪاروبار بہ ڪيو، پر ڪردار سان گڏ؛
ڪاروباري دنيا ۾ داخل ٿيو، پر ڪڏهن بہ ايمان نہ وڪڻيو.
سندن دڪان تي رکيل ماپ، تور ۽ ڳالھ ٻولھ مٿان سچائيءَ جي سِڪ هميشہ غالب رهي.
هن نه ڪڏهن ٺڳي ڪئي، نہ فريب، نہ لوپ، نہ لاڙو.هو حلال روزيءَ جو حامي، حق جي راھ جو حامي رهيو.
گراهڪ چوندا تہ "حسين احمد وٽ خريداري نہ پر خير ملندو آهي."

گفتگو جو گلاب. شيرين لهجي سان دلن جي سار سنڀال

سندس ڳالهائڻ جو انداز گلاب جيان نرم، نديءَ جيان صاف ۽ هوا جيان هلڪو آهي.
هڪ اهڙو ماڻهو، جنهن جي زبان ۾ زهر نه پر زيبائي آهي؛
جتي هر جملو جوت جو جڙيل هار وانگر ، ۽ هر لفظ لطافت جو موتين جي لڙهي.
ملاقات ۾ محبت، مجلس ۾ متانت، ۽ محفل ۾ وقار.
اهي حسين احمد جي محاسن مان آهن.
هو ڳالهائيندو به آهي ته اخلاق سان، ادب سان، احترام سان.
ڪڏهن آواز ۾ غرور نه، ڪڏهن لهجي ۾ لُڊائي نه؛
بلڪه هر لفظ ۾ انسانيت جي چاشني، دين جي دعا ۽ محبت جي مٺي شامل هوندي آهي.

اولاد جي تعليم. دين جو ڏنور، دنيا جو ڏيارو

سندس سڀ کان وڏو فخر سندس اولاد جي ديني تربيت آهي.
زندگيءَ جي هر دور ۾ هن پنهنجي ٻارن کي سيکاريو ته:
"سچ ڳالهاءِ، سچ ڪماءِ، ۽ سچ تي قائم رهج."
نتيجو اها ته به پٽ حافظِ قرآن ٿيا، ۽ هڪ عالمِ دين بڻجي روشن راھ اختيار ڪئي.
هي حسين احمد جي ايمان، محبت ۽ تربيت جو وڏو ستارو آهي.
جنهن گهر ۾ قرآن جي تلاوت جي تنوار هجي، ان گهر ۾ غم جا پاڇا ٿورا، ۽ رحمت جا رنگ گهڻا هوندا آهن.
سندس تربيت جو طريقو سختيءَ کان خالي، پر سچائيءَ سان پريو هو
نه صرف نماز جو پابند بڻايو، پر اخلاق جو به امين بڻايو.

اڄ سندس پٽ سنڌ جي مٽيءَ ۾ قرآن جي روشني وڌائي رهيا آهن، جيڪا
حسين احمد جي نيڪ نيت جو سڀ کان وڏو ثبوت آهي.

بااصول زندگي .حق جي هندسيءَ تي هلندڙ حقيقي انسان

جيڪو ماڻهو اصولن تي هلندو آهي، اهو عزت ڏسندو، آساني ملندو ۽ امن جو
احساس ڏيندو آهي.
حسين احمد ڪيريو به هڪ اهڙو بااصول انسان آهي، جنهن
– وعدو ٽوڙيو نه
– حق ڇڏي نه
– ايمان کي اونداهيءَ ۾ وڃائڻ نه ڏنو
– ۽ امانت کي پنهنجي سينه سان سينگاريو.

هن جو اصول اهو آهي ته انصاف، انسانيت ۽ ايمانداري زندگيءَ جا لافاني لقمه
آهن.
چاهي سياست ۾ هجي، روزگار ۾ هجي، يا رشتن ۾
هو اصولن کي ئي اڳيان رکي هلندو آهي.
هن لاءِ اصول رُڪاوٽ نه پر روشني آهن، جيڪي زندگيءَ جي هر موڙ تي رستو
ڏيکارين ٿيون.

نتيجو. حسين احمد ڪيريو هڪ نالو نه، هڪ نصاب آهي

سندس زندگيءَ جو هر ورق، هر وڳ، هر واٽ ۽ هر وعدو
سچائيءَ جي سُر، اخلاق جي اُڄ، ۽ انسانيت جي اطاعت سان پريل آهي.
هو انهن ماڻهن مان آهي، جيڪي شور نه ڪندا آهن، پر سماج کي سڪون ڏيندا
آهن؛

جن جي موجودگيءَ سان پتو پوي ٿو تہ اصل دولت دولت نہ، بلڪہ دل جي روشني آهي.

حسين احمد ڪيريو.
ماڻهو بہ محبت جو مثال،
پٽ بہ دين جو داروگو،
سياڻِپي بہ سچائيءَ جو ستارو،
۽ سنڌ جي مٽيءَ جي مهڪندڙ خوشبو.

سانوڻ مل لالاڻي

ٽنڊوحيدر جي تاريخ جڏهن به خدمت، اخلاص، انسانيت، ۽ محرومن لاءِ محنت جي ڳالهه ڪندي، تڏهن "سانوڻ مل لالاڻي" جو نالو هڪ روشن مينار وانگر ابري سامهون اچي ٿو. هو اقليتي مينگهواڙ برادري جو فرد هئڻ باوجود پنهنجي ڳوٺ جي هر گهٽيءَ، هر گهر، ۽ هر دل ۾ اهڙو دائمي نقش ڇڏي ويو، جيڪو وقت جي تکڙي رفتار به ميسارڻ ۾ ناڪام ٿي ويو آهي.

پيدائش ۽ شروعاتي دور. غربت پر غيرت جو سفر

سانوڻ مل لالاڻي 1955ع ڌاري ٽنڊوحيدر جي سادي، محنتي ۽ باوقار ڌرتيءَ تي جنم ورتو. گهر جا معاشي حال ڪٺن هئا، پر دل وڏي ۽ حوصلا بلند. پرائمري تعليم ڳوٺ مان حاصل ڪيائين، پر غربت جي ڪري علم جي روشنيءَ کي وڌيڪ حاصل جاري نه رکي سگهيو . تنهن هوندي به، سندس سوچ ترقي پسند، سندس دل خدمتگار، ۽ سندس زندگي جا مقصد بلند هئا.

علم جي دروازن بند ٿيڻ کان پوءِ به هن نامراد نه ٿيو، پر پنهنجي اباڻي ڌنڌي "موچڪو" ڪم اختيار ڪيائين، ۽ مرمت ڪندڙ هٿن کي ئي ماڻهن جي دلين کي جوڙڻ جي خدمت لاءِ وقف ڪري ڇڏيو.

سياست ۾ شموليت.
پيپلز پارٽي جو جاڪوڙي ورڪر..

سانوڻ مل جي زندگي جو اصل باب تڏهن کليو، جڏهن هو پيپلزپارٽيءَ جي ڪارڪنن ۾ شامل ٿيو. هو صرف ڪارڪن نه پر "جاڪوڙي" ورڪر هو، جيڪو

پنهنجي ڳالهه نہ پر عوام جي ڳالهه ڪري ٿو، جيڪو پنهنجي مفادن نہ، پر مزدورن، بيڪسن، بيواهن ۽ غريبن جي حقن لاءِ آواز اٿاري ٿو. سندس ڪردار ۽ جذبو جلد ئي پارٽي جي متحرڪ ڪارڪنن ۾ شمار ٿيڻ تائين پهچي ويو.

پهرين هو ڇتو ڪوھ ٽنڊو فضل روڊ تي موچڪو ڪم ڪندو هو، پر ياءُ جي بيماري سبب مستقل واپس ٽنڊوحيدر اچي، پاڻ ڪي پوري وقت لاءِ ماڻهن جي خدمت لاءِ وقف ڪري ڇڏيائين.

خدمت جو سفر.
جتي ضرورت، اتي سانوڻ مل...

سانوڻ مل جي زندگيءَ جو سڀ کان روشن رنگ "غير مشروط خدمت" هو. هو ڪنهن مذهب، ڪنهن ذات، ڪنهن رنگ، ڪنهن طبقي جو فرق نہ رکندو هو. جيڪو مجبور، بي وس، بي سهارو هوندو، اهو سانوڻ مل جي در جو مهمان هوندو.

سندن ڪيترائي ڪم هن کي ڳوٺ جو "عوامي ڪائونسلر" بڻائي ويا، ان کان اڳ جو هو رسمي طور ڪائونسلر چونڊيو وڃي:

غريبن لاءِ شناختي ڪارڊ ٺهرائڻ ۾ سات..
بيواهن ۽ بي سهارن جي مالياتي مدد
بيمارن کي مفت دوا ۽ ڪلينڪ تائين رهنمائي
ڳوٺ ۾ مفت ميڊيڪل ڪيمپن ڪرائڻ
نادرا موبائيل ٽيم لاءِ پنهنجو ڪم ڇڏي سهولت فراهم ڪرڻ
عورتن لاءِ شناختي ڪارڊ ۽ سرڪاري سهولتن تائين آساني پيدا ڪرڻ
نوجوانن لاءِ رهنمائي

۽ هر هر در تي، هر وقت تي، مدد لاءِ موجود رهڻ

هو واقعي ئي غريبن ۽ مجبور دلين جا تڙڪندڙ شريڪ هو.
مقبوليت، خدمت ماڻهن کي ايترو بلند ڪري ٿي، جيڪو ڪرسيون به نه ڪري سگهن

سانوڻ مل لالاڻي جو اصل اوج تڏهن آيو، جڏهن سندس خلوص، انصاف پسندي ۽ بي لوث خدمتون ڪيس بااختيار سياسي حلقن ۾ به سڃاڻپ ڏيارڻ لڳيون. پيپلزپارٽيءَ جا صوبائي اڳواڻ هن کي "حقيقي ڪارڪن" ۽ "دل جو ماڻهو" چوندا هئا، ڇاڪاڻته هن ڪڏهن به شخصي مفادن لاءِ سياست نه ڪئي، بلڪه سياسي پليٽفارم کي ماڻهن جي خدمت جو ذريعو بڻايو.

هن جي مقبوليت جو اندازو ان مان لڳائي سگهجي ٿو ته جڏهن هن يونين ڪائونسل جي سيٽ لاءِ چونڊ وڙهي، ته ماڻهن جي محبت پاڻ ئي نتيجو بڻجي بيٺي. هو رڳو چونڊيل نمائندو نه، پر ماڻهن جي دلين جو نماڻو آواز هو.

ڪردار ،سچو ڪائونسلر، سچو انسان..

سانوڻ مل لالاڻي جي ڪردار ۾ هڪ عجيب ساڃاهه هئي.
هو ماڻهن جا ڏک پنهنجا سمجهندو هو،
مجبورن جي ضرورتن کي فرض سمجهندو هو،
۽ خدمت کي عبادت سمجهي سرانجام ڏيندو هو.

اڄ جڏهن سندس زندگيءَ جا ورق کولي ڏٺا وڃن ٿا ته ڇا ملي ٿو؟
نه وڏا عهدا،
نڪ وڏيون گاڏيون،

نہ وڏيون جاگيرون...

ملي ٿو تہ انسانيت جو سچو مثال، محبت جو درس، ۽ خدمت جو اهڙو دستور،
جيڪو هن ڏرتيءَ جي ماڻهن لاءِ سدا جي يادگار بڻجي ويو آهي.

پرجي نہ سگهندڙ خلا.
اسان جو ساوڻ، اسان جو سرمايو...

ساوڻ مل لالاڻي هن دنيا مان رخصت ٿيو، پر پنهنجي ياد، پنهنجي خوشبو، ۽
پنهنجي خدمتن جي صديون زنده رهندڙ تاريخ ڇڏي ويو.

اڄ بہ جڏهن ڪو غريب پنهنجو مسئلو ٻڌائڻ لاءِ دروازو کڙڪائي ٿو، تہ وڏڙن
جي زبان تي بي اختيار نڪرندو آهي:
"اهو ڪم تہ ساوڻ مل ڪندو هو..."

اهو جملي ئي سندس شخصيت جو سڀ کان وڏو خراج آهي.

اختتام.
اهڙا ماڻهو صديون بعد جنم وٺن ٿا
اڄ اقليتي برادري هجي يا پُوري يونين ڪائونسل.
هر زبان اقرار ڪري ٿي تہ:
"ساوڻ مل جهڙو خادم، جهڙو امن جو سفير، جهڙو بي لوث ورڪر وري ڪڏهن
پيدا ٿيڻ مشڪل آهي."

هو رڳو مينگھواڙ برادريءَ جو فرد نہ هو،
هو ٽنڊوحيدر جي ڌرتيءَ جو فرزند هو،

هن مٿيءَ جو ميٽ،

هن ماڻهن جو رهنما،

۽ هن ڳوٺ جي تاريخ جو امر نالو.

مرحوم شمس الدين پنهور

زندگي جي لاهين چاڙهين ۾ ڪجهه شخصيتون اهڙيون هونديون آهن، جن جي سادگي صداقت بڻجي ويندي آهي، جن جي سخاوت ساڄاهه بڻجي ويندي آهي، جن جي سچائي سچ جو ستون بڻجي بيهندي آهي. اهڙن ئي اجلن انسانن مان هڪ نيڪ نيت، نرم دل، صاف سرشت، سچ جو سوداگر ۽ سچي سُرت وارو شفيق مرحوم شمس الدين هو. جيڪو 1955 ڌاري ڳوٺ ٽنڊوحيدر تعلقو حيدرآباد ۾ پيدا ٿيو.ماء جي ننڍپڻ ۾ گذاري وڃڻ ۽ پي جي پيرسني جي ڪري سندن بچپن نهايت ڪٺن گذريو، ٿوري ديني ۽ دنياوي تعليم هئڻ باوجود سندن فهم ۽ فراست عقل ۽ دانشمندي سبب پاڻ معاشري ۾ جلد پنهنجو مقامي بنائي ڇڏيو.شمس الدين جيڪو فقط نالو نہ، پر نرالو نظارو، نفع بخش نيت، ۽ نيڪ عملي جو آئينو هو.

شمس الدين، شرافت جي شروعات، سچائي جي سپاهي، ۽ سڪ جو ساڄاهه هو. سندس زبان تي صداقت، هٿن ۾ سخاوت، دل ۾ درد، ۽ اکين ۾ اميد هئي. مهاجر هجي، سنڌي، پنجابي، يا پٺاڻ، هر دل جي ڌڙڪن، هر قوم جي قريب، ۽ هر شخص جي دلي دعا هو. هو ڪچهرين جو ڪوڏيو، محبتن جو مرڪز، سچ جي سپاهي وانگر ڳالهائيندڙ، ۽ ڳالهائڻ جي اهڙو گُر رکڻ وارو جو سامهون وارو نہ صرف مرڪي سٽيو ٿيندو، پر سچ جي سُر تي سر ڌوڻي ها ڪري ڇڏيندو هو.

شمس الدين دوستن لاءِ دل وارو، ٻارن لاءِ وندر وارو، سماج لاءِ سُڌاري وارو، ۽ پنهنجن لاءِ صبر ۽ شڪر وارو شخص هو. هو نہ فقط کائڻ،پائڻ، پيئڻ، گهمڻ جو شوقين هو پر دوستن سان گڏ وقت گهارڻ سنو سمجهندو هو.سندن دوستن ۾ هر قوم ۽ طبقي جو وڏو تعداد آهي جنهن ۾ وفات ڪيل سڀ کان ويجهو مرحوم محمد خان ڪيريو ،مرحوم وڏيرو رسول بخش ڪوري،مرحوم وڏيرو

محمد جمن ڪوري ،حسين احمد ڪيريو مرحوم مرحوم سائين عزيز،سائين محمد علي ڪيريو، ڇڄو مرحوم حيات خانزادو مرحوم عبدالغفور خانزادو مرحوم جيڪي حيات آهن ان ۾ ادا عرس ڪوري ڊاڪٽر دلبر پرڳڙي احمد علي ڪيريو،ادا رفيق ڪوري سائين يونس خاصخيلي مولوي محمد عمر محمد جمن پرڳڙي شامل آهن.

سندس دل ۾ ڏکين لاءِ جاءِ، هٿن ۾ مدد لاءِ وسيلا، ۽ ڪُک ۾ قرباني لاءِ جذبو هوندو هو. وقت جي وهڪري سان ويهڻ بجاءِ، هم تن ڊيوٽي جو پابند ڪم سان سچو وقت جي ضايع ڪي گناهه عظيم سمجهندو هو.ماٹهن ، مٽن مائٽن ، دوستن ، خاص ڪري ضرورتمند اچي پنهنجا ڏک ڏاکڙا ، راز رمزون ساٹن ونڊيندا هئا پوءِ هي جواب ۾ ڪين مفيد مشورن ۽ تجربن ۽ تجويزن سان نوازيندو هو.مال جي معاملن ۾ هو محتاط، مگر محتاج لاءِ هميشه حاضر. اوکي وقت لاءِ پيسو جمع ڪرڻ، قرض ڏيئي بي نيازن جي پرجهلو بڻجڻ، ۽ فضول خرچيءَ کان فرار سندس زندگيءَ جو فڪر هو. سندس نظر ۾ تعليم تي خرچ دنيا جي عظيم ترين سيڙپڪاري هئي، ۽ پنهنجي اولاد جي تربيت کي هو فقط گهر جي نه، پر قوم جي ترقيءَ جي ضمانت سمجهندو هو. سندس قول هو ته: "حرام کي نه هٿ لڳن، حلال کي ڇڏجي نه" – ۽ ان قول تي سندس عمل سندس سيپتا جو روشن چنڊ هو.

سندس زندگي جو اصل مقصد فقط روزي ڪمائڻ نه، پر "رضا جو رستو" اختيار ڪرڻ هو. هو عبادت جو عاشق، ايمانداري جو عادي، سچ جو سوداگر، ۽ اصولن جو پابند هو. وڏيرو هجي يا ننڍيرو، غلط کي غلط ۽ صحيح کي صحيح چئي، حق جي حوالي ٿيڻ سندس عادت نه پر عبادت هئي.

سندس اها دل جي خواهش هئي ته سندس اولاد پيغمبرن جي پيشي ،يعني "استاد" سان وابسته ٿئي. الحمدلله، سندس خواب حقيقت بڻيا. سندس وڏو پٽ اسلم پنهور جامعه شاهه ولي الله محدث دهلويءَ ۾ پرائمري اسڪول سسٽم جو

انچارج آهي، جڏهن تہ سندس ٻيو پٽ، راقم الحروف محمد اڪرم،علمي ادبي ۽ مضمون نگاري ذريعي پنهنجي ڳوٺ جي خدمت ۾ مصروف عمل آهي.پنهنجي پيءُ جي خواهش موجب ڳوٺ جي سرڪاري اسڪول ۾ گذريل ٽن سالن کان خدمت جو علم بلند ڪري بيٺو آهي.

افسوس، تہ تقدير جو تقاضو اچي ويو. 46 ورهين جي عمر ۾،عاشوري جي ڏينهن سن 2001ع جي مبارڪ ڏينهن تي، شمس الدين، جگر جي بيماري ۽ سنڌن جي سور سبب، دار فاني مان دار باقي ڏانهن روانو ٿي ويو. پر هو وڃڻ کان پوءِ بہ زنده آهي .پنهنجي اولاد جي تعليم ۾، پنهنجي صداقت جي سوچ ۾، پنهنجي اخلاص جي عطا ۾.

نتيجو:

مرحوم شمس الدين جي حياتي اسان کي اهو سبق ڏئي ٿي تہ:
سچائي، سخاوت، عبادت، ۽ اولاد جي تربيت ،اهي ئي چار عناصر آهن، جن سان انسان جو نالو دنيا ۾ بہ زندهہ رهي ٿو ۽ آخرت ۾ بہ سرخرو ٿئي ٿو.
اج جي خود غرض دور ۾ شمس الدين جهڙن سادن، سچن، سچن سپاهين جي ضرورت آهي، جيڪي صرف زندهہ نہ پر زندگي ڏيندڙ هوندا. ربِ رحيم کان دعا ته شمس الدين جي روح کي رحمتن جي روشني نصيب ٿئي، ۽ سندس عملن جو عطر اسان جي دلين ۾ هميشہ خوشبو بڻجي رهي.

آمين، ثم آمين.

تنبوحيدر جا اُڀرندڙ نوجوان

سنڌ جي سماجي، سياسي ۽ ادبي افق تي نئين ٽهيءَ جا اُڀرندڙ نوجوان اُنهن چمڪندڙ تارن وانگر آهن، جيڪي پنهنجي ضيائي ڪردار سان ڌرتيءَ کي نئون ساهه، نئين جان ۽ نئون شعور بخشي رهيا آهن. هي اُڀرندڙ نسل محض وقت جا مسافر ناهن، پر فڪر ۽ عمل جا راهي آهن، جن جي محنت ۽ مشقت، عزم ۽ حوصلي، خدمت ۽ قربانيءَ مان سنڌي سماج لاءِ نوان در واٽ کولجن ٿا.

انهيءَ فڪري قافلي ۾ فيض سائنس اڪيڊمي ٽنڊو حيدر جو سرواڻ پروفيسر راشد احمد ڪيريو هڪ عظيم مثال آهي، جنهن وڏين وڏين مالي آڇن ۽ پرڪشش پيشڪشن کي ٺُڪرائي پنهنجي ڳوٺ ۾ محدود فيس تي علم جو ڏيئو ٻاري رکيو آهي. گذريل پندرهن سالن کان پاڻ علم جي انجمن ۾ اُستادن ۽ شاگردن لاءِ روشن مينار بڻيل آهن. سندس اهو ڪردار ئي آهي، جو ڳوٺ جا سوين شاگرد، علمي سرمائي سان ليس ٿي، سماج ۾ پنهنجو نقش ڇڏين ٿا.

ساڳئي پاسي، نوجوانن لاءِ همت جو سرچشمو، حسنِ وجاهت ۽ ڪليل دل جو مالڪ، پي آءِ اي ۾ گريڊ-ٽو جو آفيسر آصف غلام نبي ڪوري آهي، جيڪو پنهنجي عهدي جي غرور بدران، خدمتِ خلق کي عزت سمجهي ٿو. پاڻ نوجوانن جي فلاح ۽ ڀلائيءَ لاءِ سدائين سرگرم نظر اچي ٿو. سندس مسڪراهٽ، شفقت ۽ سهڪار ڪيترن ئي نوجوانن لاءِ همت افزائيءَ جو سامان بڻيل آهي.

ميڊيا جي دنيا ۾ پنهنجي سچائي، همت ۽ بيباڪيءَ سان نروار ٿيندڙ ڪرائيم رپورٽر اسد ميمڻ هڪ اهڙو آواز آهي، جيڪو غريبن، بي وسن ۽ لاوارث ماڻهن جو ترجمان بڻيل آهي. بنا ذات، پات، رنگ ۽ مذهب جي فرق جي، خير ۽ ڀلائيءَ جي ڪم ۾ سندس جاکوڙ بي مثال آهي. ساڳي ريت، شاهنواز ڪوري ۽ وقار ڪنير جي اڳواڻيءَ ۾ "هيلپنگ هينڊس" جهڙي سماجي ٽيم، ڳوٺ جي هر

تڪليف، ٻوڏ، سيلابي صورتحال، يا بجلي، پاڻي ۽ گيس جي مسئلن ۾ ماڻهن جي اول صف ۾ بيٺل نظر اچي ٿي. سندن عملي جدوجهد، نون نسلن لاءِ هڪ جاکوڙي مثال آهي.
انهيءَ سماجي منظرنامي ۾، مذهبي ۽ اخلاقي ميدان کي به نئين سر جيارينڊڙ، جمعيت علماءَ اسلام يونٽ ٽنڊو حيدر جو سيڪريٽري جنرل مفتي شفقت الله ڪوري آهي. پاڻ هڪ بي مثل خطيب، بيدار مغز عالِم ۽ باشعور اڳواڻ طور علائقي ۾ بي حيائي، منشيات، لاقانونيت ۽ چوربازاريءَ خلاف سرگرم رهندو آيو آهي. حڪامِ بالا تائين مظلومن جي آواز کي پهچائڻ سندس ديني ۽ سماجي فريضو بڻيل آهي.

ادبي افق تي بہ نئين ٿهيءَ جي وايون ٻڌڻ وٽان آهن. ڀٽائيءَ جي رسالت ۽ فڪر جو پارکو، لفظن جا لڙهي پروئيندڙ، امن ۽ اتفاق جو ترجمان، مضمون نگار ۽ ليکڪ اڪرم حيدري پنهنجي تحريرن وسيلي فڪر ۽ ادب جو اُهو مرڪز بڻيل آهي، جيڪو سماج لاءِ ايمان، اتحاد ۽ اخلاص جو پيغام ٿو ڏئي. پاڻ نہ رڳو مثالي استاد آهن، پر بي مثال ڪمپيئر ۽ لاثاني مضمون نگار بہ آهن، جن جي تحريرن ۾ فڪر جي تازگي ۽ زبان جي زيور جو جمال ملي ٿو.

بيشڪ، هي اُڀرندڙ نوجوان ڌرتيءَ جا اُهي املھ گوهر آهن، جيڪي پنهنجي پنهنجي دائري ۾ سماج لاءِ روشنيءَ جا منارا بڻيل آهن. سنڌ جي اڄوڪي سماجي منظرنامي ۾، جڏهن نااُميدين ۽ تاريڪيون وڌي رهيون آهن، تڏهن انهن جهڙا جاکوڙي نوجوان ئي قوم لاءِ اميد جا ڏيئا ۽ مستقبل جا معمار آهن. سندن ڪردار فقط ذڪر جوڳو ناهي، پر هر نوجوان لاءِ قابلِ تقليد مثال آهي.

ٽنڊو حيدر سماجي تنظيم سماج سڌار ويلفيئر ايسوسيئيشن

ڪنهن بہ ڳوٺ جي ترقي، ڀلائي ۽ سماجي سڌاري جو دارومدار اتي جي باشعور ماڻهن، درد رکندڙ دلين ۽ ويچارن سان ڀرپور اڳواڻن تي هوندو آهي. ٽنڊو حيدر جهڙو قديم، پُراثر ۽ محبتن سان ڀريل ڳوٺ بہ جڏهن پنهنجي تاريخي روايتن کي نئين دور جي ضرورتن سان هم قدم ڪرڻ چاهيو، تڏهن هتان جي نوجوانن، بزرگن ۽ خلوص دل رکندڙ شخصيتن هڪ اهڙي سماجي قوت کي جنم ڏنو، جيڪا نہ فقط ڳوٺ جي تقدير بدلائي، پر ٽنڊو حيدر جي سڃاڻپ کي بہ نئين وقار ڏنو.

هي تنظيم "سماج سڌار ويلفيئر ايسوسيئيشن" آهيجيڪي 2006ع ۾ باضابطہ طور رجسٽرڊ ٿي،
تنظيم جا پهريان صدر سائين محمد يونس خاصخيلي ۽ جنرل سيڪريٽري مختيار پريمي هئا.پنهنجي وجود سان ڳوٺ جي سماجي ڍانچي ۾ هڪ نئين روح ڦوڪيو.

بنياد جو باب. سوچ، سڌ ۽ سچائي....

سماج سڌار ويلفيئر ايسوسيئيشن جو بنياد ڪنهن سياسي نعري تي نہ رکيو ويو، بلڪہ
انساني خدمت، ديني جذبي، سماجي شعور، ۽ بي لوث محبت تي رکيو ويو.

ٽنڊو حيدر جي باشعور ماڻهن مان اهي نالا سدائين احترام سان ورتا ويندا:
لڪاڏنو ڪوري
سائين يونس خاصخيلي

مختيار پريمي
آصف نبي ڪوري

اهي سڀ شخصيتون پنهنجي پنهنجي جاءِ تي سماجي بصيرت، ذميواري ۽ انساني خدمت جو مثال هئا.

انهن جو مقصد صاف، پيغام واضح ۽ نيت شفاف هئي:
“ڳوٺ کي ترقي ڏجي، ماڻهن جي مدد ڪجي، ۽ ڪنهن به ضرورت جي گهڙي ۾ ڳوٺاڻن کي اڪيلو نه ڇڏيو وڃي”

خدمت جو سفر .درد کان دلاسو تائين...

رجسٽرڊ ٿيڻ کان پوءِ سماج سڌار ويلفيئر ايسوسيئيشن عملي قدم کنيا، جيڪي نه فقط دستاويزن ۾ رهجي ويا، بلڪه ڳوٺ جي دلين ۾ نقش ٿي ويا.

1.مفت ميڊيڪل ڪيمپ
هر گهر لاءِ شفقت جو پيغام
تنظيم جي سڀ کان اهم ۽ تاريخ ساز خدمتن مان هڪ، مفت ميڊيڪل ڪيمپون هيون.
هنن نه رڳو عام چيڪ اپ، پر:
رت جا ٽيسٽ
شوگر، بلڊ پريشر
عام دوائن جي فراهمي
سالن کان علاج کان محروم ماڻهن جو معائنو
انهن سيني خدمتن سان ڳوٺ جو هر فرد فائدو ورتو. ڪيترين گهرن لاءِ هي ڪيمپون “نعمتِ غير مترقبه” ثابت ٿيون.

2.اکين جي ڪيمپ. بصيرت جو پيو نالو...
اکين جي بيمارين لاءِ الڳ ڪيمپون لڳايون ويون، جتي:
نظر جا ٽيسٽ
سفيد يا ڪاري موتيا جو ابتدائي معائنو
مفت شيشا ۽ ڊراپس
سرجري لاءِ ريفرل
اهي سڀ سهولتون ڏنيون ويون. ڳوٺ جا وڏا، ڳوٺ جون امڙيون ۽ مزدور طبقي جا ماڻهو هن ڪيمپ کي دل جي گهرائين سان دعائون ڏيندا رهيا.

3.نادرا موبائيل سروس سڄاٽپ جي آساني...

سماج سڌار ويلفيئر ايسوسيئيشن نادرا جي سهولتن کي ڳوٺ تائين آندو.
نئين شناختي ڪارڊ لاءِ ڪائونٽر
عورتن، بزرگن ۽ معذور ماڻهن لاءِ گهر-گهر سهولت
فارم پرنٽ، تصديق ۽ فوري مدد
ب فارم ۽ فيملي ٽري جي درستگي

هي خدمت ڳوٺ کي نہ رڳو شهرن جي ڀوڄ کان بچايو، پر ماڻهن جي حقن تائين رسائي آسان بڻائي.

4.ايمبولينس سروس هر تڪليف جي گهڙي ۾ هٿ

ايمبولينس سروس جي فراهمي ٽنڊو حيدر ۾ وڏي تبديلي آندي.
گهڻو ڪري ڳوٺاڻن کي ايمرجنسي ۾ شهر تائين رسائڻ هڪ وڏو مسئلو هوندو هو، پر سماج سڌار ويلفيئر ايسوسيئيشن هن مسئلي کي مستقل طور حل ڪيو.

رات جي اونداهي هجي يا ڏينهن جو سوجهرو
حادثو هجي يا اوچتو بيماري
بزرگ هجن يا ٻار
هي ايمبولينس خدمت بغير ڪنهن لالچ، فوري پهچي مدد ڪندي هئي.

فلاحي سرگرميون جن سان ڳوٺ جي ڍانچي کي نئون رخ مليو
سماج سڌار ويلفيئر ايسوسيئيشن صرف ميڊيڪل يا نادرا تائين محدود نه رهي،
بلڪه ڪيترن ئي ٻين شعبن ۾ به نمايان خدمتون ڪيون:

اسڪولن کي سهولتون ڏيڻ
غريب استادن ۽ شاگردن لاءِ ڪتابن جي سهولت
رمضان ۾ راشن ورهائڻ
محرم ۽ ربيع الاول ۾ سيڪيورٽي ۽ صفائي جا انتظام
پاڻيءَ جي کوهن ۽ موٽر پمپن جي مرمت
غريبن جي شاديءَ ۾ مدد
ڏکئي گهڙين ۾ مالي سهائتا

اهي خدمتون ٻڌائن ٿيون ته تنظيم جو مقصد صرف هڪ شعبي کي سنوارڻ نه،
پر سماج جي هر طبقي کي بهتر ڪرڻ آهي.

سماجي اتحاد .اختلافن بدران اتفاق...

سماج سڌار ويلفيئر ايسوسيئيشن جي سچي ڪاميابي اها آهي ته:

قومن کي گڏ ڪري ڇڏيو
ماڻهن ۾ ڀائيچارو وڌايو

تعليم، صحت ۽ صفائي جي شعور کي وڌايو
نوجوانن کي سماجي خدمت لاءِ تيار ڪيو
بزرگن کي عزت ۽ عورتن کي سهولت فراهم ڪئي
اهڙيون تنظيمون ڳوٺن کي نه فقط رهڻ جي جاءِ بڻائن ٿيون، پر رهڻ جو سليقو سيکارين ٿيون.

آخري ستون، ٽنڊو حيدر جو دل...
ٽنڊو حيدر جو ذڪر جيڪڏهن خدمت ۽ سماجي شعور کانسواءِ ڪيو وڃي ته اهو ادهورو رهجي ويندو.
سماج سڌار ويلفيئر ايسوسيئيشن:

خدمت جو آواز
محبت جو روشن ڏيئو
سچائي ۽ اخلاص جو مثال
۽ ڳوٺ جي اتحاد جو مضبوط پل آهي.

2006 کان اج تائين، هي تنظيم ڪيترن ڏينهن جي ٿڪ، ڪيترن راتين جي جاڳ ۽ ڪيترن دلين جي دعائن جي جذبن سان بي لوث خدمت ڪندي آئي آهي.

الله پاڪ هن تنظيم کي وڌيڪ وسيلا، وڌيڪ بصيرت ۽ وڌيڪ توفيق عطا ڪري ته جيئن ٽنڊو حيدر جي هر گهر ۾ روشني، آساني ۽ ڀلائي پهچي سگهي.

آمين.

ٽنڊوحيدر لاءِ دعائيہ الفاظ

اي ربِ رحيم، ربِ قديم،
تون جنهن ڪُن جي ڪلمي سان ڪائنات کي ڪريم بڻايو،
تون جنهن مٽيءَ مان محبت، مهر ۽ معرفت جا مينهن وسايا،
اسان تنهنجي سامهون سر نوايو بيٺا آهيون.
تہ ٽنڊوحيدر تي توحيد جي تنوار سان هميشہ آباد هجي.

اي رب،
تون پنهنجي رحمتن جي روحن کي هن نرم مٽيءَ ۾ ملا،
تون پنهنجي ڪرم جي ڪڪرن کي هن جي ڪنڊ ڪڙڇ مٿان ڪرم بڻائي وسائي.
هي مٽي جيڪا محبت جو مرڪز، مهربانيءَ جو مظهر ۽ مروج معرفت جو مڪان آهي.
ان کي تو پنهنجي نورِ نياز، نسيمِ نجات ۽ نيڪيءَ جي نگهبانيءَ سان نواز.

اي ڪريمِ ڪل،
ٽنڊوحيدر جي هر گهٽيءَ ۾
خيرن جا خيمہ،
رحمتن جا راڳ،
۽ امن جا آواز آباد ڪر.
هر دل ۾ دعا جو ديدار،
هر زبان تي ذڪر جي زينت،
۽ هر هٿ ۾ خدمت جو چراغ چمڪائي ڇڏ.

اي صاحبِ سڪ، صاحبِ صدق،

هن ڳوٺ جي واهن ۾ وفا وهائي ڇڏ،
اندر ۾ ايمان جا اجالا هدايت جا هيرا وجهي ڇڏ،
ٻارن جي دلين ۾ ديدارِ علم ۽ دين جو ڏيئو جلائي،
نوجوانن جي ذهنن ۾ زهد، ذوق ۽ ذميواريءَ جا زيور چمڪائي ڇڏ.

اے نورُالنور،
تون ان وقت کي پيهر ورائي ڏي
جڏهن هن ڳوٺ جي هوا ۾ قرآن جو قرار
بيتن جي ٻُک،
اذان جو اثر،
۽ محبت جي مستان مهڪار ملندي هئي.
اڄ بہ تنهنجي فضل سان
هي مٽي محنت جي محفل،
هي ماڻهو محبت جي مجلس،
۽ هي تاريخ توڪل جي تصوير بڻيل رهي.

اے ربِ رئوف،
انهن نيڪ نفسن جي نالن تي بہ رحمت ڪر
جن هن ڳوٺ کي ڳوٺ ڪان گهڻو وڏائي
عزت، علم، ادب ۽ ايمان جا اجالا ڏنا.
مرحوم حيدرخان پرڳڙي، حاجي پريل پرڳڙي، فيض محمد فيض حيدري،
حاجي جمن ڪوري ۽ سيئي بزرگ
جيڪي هن مٽيءَ جي مهراڻا مينار آهن.
انهن جي قبرن تي نور،
انهن جي روحَن تي سرور،
۽ انهن جي سڪَ جي صدائن کي قبوليت عطا ڪر.

اي پروردگارِ پنهان،
مائرن کي ماٺ ۽ دعائن جو منصب،
پيئرن کي پرهيزگاريءَ جو پنڌ،
استادن کي اخلاص جي اوج،
شاگردن کي شعور جي شمع،
۽ خادمن کي خدمت جي خلعت عطا ڪر.

اي ربِ رؤف،
تون قحط کي ڪڙيءَ کان ڪڍ،
وبا کي وسيلي وساري ڇڏ،
نفرت کي نفي،
۽ ڏمر کي دعا ۾ بدلائي ڇڏ.

هي مٽي جيئن اناج اُگائي ٿي،
تيئن توفيق، ترقي، تسليم ۽ محبتن جا مينهن به وسائي.
هي ڳوٺ تنهنجي فضل، تنهنجي فڪر ۽ تنهنجي فرحتن ۾ فنا ٿيندڙ فيضان بڻجي وڃي.

آخر ۾، اي ذاتِ ذوالجلال،
اسان جا هٿ مٽي ۽ دلين ۾ دعا،
تون پنهنجي بي انتها برڪت سان
ٽنڊوحيدر تي امن، عشق، عافيت ۽ عبوديت جا عطر وساءِ.
هي ماڻهو مخلص رهن،
هي مٽي معتبر رهي،
هي تاريخ مقدس رهي.

سدا تنهنجي مهربانين جي مينهن ۾ آباد ،سک سکون ۾ رهي۔

آمين، ثم آمين، يا ربَّ العالمين۔